

Eğitimin Fatihi

Mayıs 2016

Fatih İlçe Millî
Eğitim Müdürlüğü
Adına Sahibi
Mucip Kına

Genel Yayın
Koordinatörleri
Rafet Fener
M. Fatih Çepni

Genel Yayın Editörü
Esan Gül

Yayın Kurulu
Mustafa Gülali
Esra Nur Çoruhlu
Hülya Gök
Melike Başbütün
Mehmet Akif Bal
Gülşen Özer
Gülhan Tuba Çelik
Mustafa Aldı
Emel Gümüş
İlhan Aktaş

Adres

Fatih İlçe Millî Eğitim
Müdürlüğü
Hırkai Şerif Mah.
Akseki Cad. No: 13
Fatih/İstanbul

Tel: 0 212 635 08 11

Fax: 0 212 521 23 62

Web: fatih.meb.gov.tr

Dergide yer alan yazılardan,
yazarları sorumludur.

Önce söz vardı...

Hakikat bir sözün erdeminde tecelli etti kalplere...

Sonra niyet hasıl oldu ve bismillah diyerek başladık dergiye...

Kadim bilgelik her daim canlı tuttu zihnimizi... Ne umudumuzu
yitirdik ne de gök kubbe altında söylenmiş sözlere duyarsız kaldık.
Biliyorduk ki gökyüzündeki yıldızlar misali yeryüzündeki yıldızlar
da umuda ışık olur ve hakikat bir sözün, bir kitabın, zamanın veya
mekânın ruhunda tecelli eder.

Söz eğitimden tarihe, kültürden sanata en güzel olana talip
olmaktı, kitap ise hayatın her anını kuşatan kutsal bilgelik...
Zaman geçmişten şimdiye uzanan ve geleceği inşa edecek olan
keşf-i kadim, mekân ise rahmet ve bereketin tecelli ettiği âlem-i
kevn...

Sözü, kitabı, zamanı ve mekânı kendimize rehber edinerek
başladık serüvene... Herkesin bir hikâyesi olduğu gibi bir sözün,
bir kitabın, herhangi bir zamanın ve özellikle İstanbul Fatih'in
hikâyesine kulak verdik. Çünkü Fatih zamanın ve mekânın ruhunu
en iyi yansıtan yerlerden biriydi...

Üzerinde birçok güzellikleri barındıran bu mekânda ebedî hayat
ağacının yeşerdiğine, gerçek hayat ile eğitimin hakikatin bir
numunesi olarak değer gördüğüne ve en güzel kelimelerin bu
mümbit mekânda hayat bulduğuna şahitlik ettik.

Mazimizin ruhuna bağlı kalırken gözlerimizi durmadan akıp giden
zamana, mekâna, hayata ve değerlerimize çevirdik.

Nurettin Topçu'nun ifadesiyle "*hayatımızın sahibi değil, sanatkârı*"
olan öğretmenlerimizden sevgi ve merhameti öğrenmeyi,
öğrencilerin yüzünde bir nebzecek de olsa tebessümü görebilmeyi,
geleceğin inşasına ortak olabilmeyi ve içimizdeki yetenekleri
ortaya çıkarabilmeyi umut ettik.

Dergideki her bir yazar zamanın ve mekânın canlı şahitleri olarak
sözün en güzelini kendi perspektifinden sunmaya çalıştı. Yazılarını
bir umudun yeşermesine ve bir hakikatin dillendirilmesine katkı
sunmak için hazırladı.

Eğitim vizyonumuzu oluşturmada bize destek veren herkese
teşekkür eder, **Eğitimin Fatihi** dergisinin hayırlı olmasını
dilerim...

Esan Gül

eğitim vizyonumuz

DOSYA

**10. Kalkınma
Planı ve
Türkiye'nin
eğitim
vizyonu**

22

BAHAR YILMAZ

**Eğitim
vizyonumuzda
yeni
medyanın yeri**

26

GÜLHAN TUBA ÇELİK

**HASANOĞLAN
KOY ENSTİTUSU**

30

**Ütopyalardan
günümüze
eğitim**

GÜLŞEN ÖZER

34

**"Kim"i
eğitiyoruz?**

HÜLYA GÖK

**Sınıf yönetimi
ve istenmeyen
öğrenci
davranışları**

36

EMEL GÜMÜŞ

**Eğitimde
paradigma
değişimi ve
değişmeyen
değerler**

39

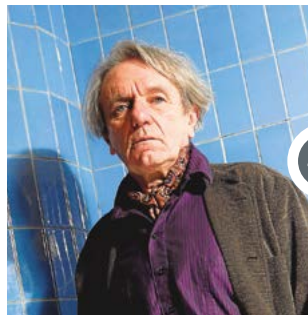
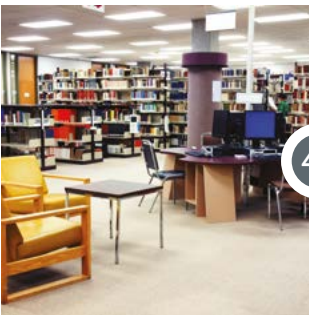
YILMAZ ALBAYRAK

**Mekân
insan ilişkisi
bağlamında
okullar**

42

YASİN YARAR

44

**Eğitim üzerine
eleştirel
düşünceler
yahut kim
kimi eğitir?**

MUSTAFA ALDI

Özlü sözlerle öğretmenlik sanatı

PROF. DR. YUNUS
ÇENGEL

4

Öğretmen tipolojisi

PROF.DR. İBRAHİM
GEZER

8

İdeal nesil huzurlu yuvalarda yetişir

RAFET FENER

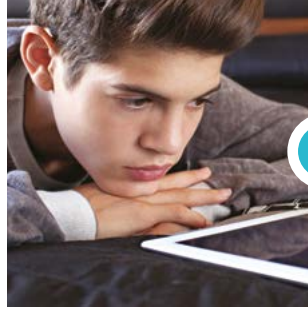
12

Gençliğin kimlik oluşumu

ESAN GÜL

16

Heybe'den taşan gönül: Mustafa Kutlu

RÖPORTAJ:
YUSUF TURAN

19

PROF. DR. ORHAN OKAY: Eğitimin kalitesi üniversiteden başlar

RÖPORTAJ:
MUSTAFA GÜLALİ

48

Akif'in dilinden Fatih

DOÇ. DR.
MEHMET GÜNEŞ

52

1915 Çanakkale Savaşlarında Fatih ilçe okullarının rolü ve Vefa Lisesi örneği

MEHMET AKİF BAL

54

Kültür ve medeniyet inşasında dilin üstlendiği rol ve tahrifatçılık

MUSTAFA GÜLALİ

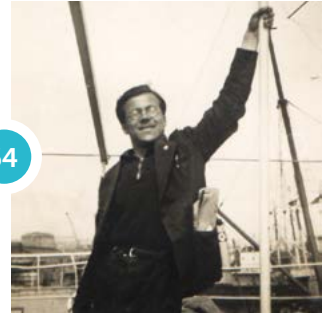
60

Doğumunun 100. yılında Cemil Meriç

ESRA NUR ÇORUHLU

64

Fethin sembolü Ayasofya ve yok edilen medresesi

FATİH GÜLDAL

68

Unutulan zafer Kütü'l-Amâre

İRFAN DAĞDELEN

72

Özlü sözlerle öğretmenlik sanatı

PROF. DR. YUNUS ÇENGEL

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ

Öğretmenlik mekanik ve yüzeysel bir meslek olsaydı, öğretmenlerin çoğunun yerini herhâlde teknoloji alırdı.

ÖĞRETMEN denince akla herhâlde bir sahada bilgi sahibi olan ve bildiklerini anlatarak başkalarına aktarabilen kişi gelir. Öğretmen yetiştiren kurumlarda da esas olarak bir sahada bilgi yükleme yapıldığına ve bu bilgiyi etkin aktarabilme becerisi kazandırıldığına bakılırsa, bu öğretmen imajının oldukça gerçekçi olduğu söylenebilir. Tabii, öğretmenlik böyle mekanik ve yüzeysel bir meslek olsaydı, öğretmenlerin çoğunun yerini herhâlde teknoloji alırdı ve İnternet destekli birkaç süper öğretmen sanal olarak binlerce sınıfta ve hatta oturma odalarımızda yerlerini alırdı. Ama teknolojinin hâlâ öğretmenlerin yerini almak değil onlara destek olmak olduğuna bakılırsa durumun pek de öyle olmadığı görülüyor.

Bilgi otobanlarının evimize kadar uzandığı çağımızda bilgiye ve hatta etkin bilgi aktarım metotlarına ulaşım çok kolaylaştı. O kadar ki okullardaki öğretmen merkezli klasik ders işleme metotları artık çok sönük kaldı ve etkisini yitirdi. Değişen şartlar öğretmelerin de rollerini değiştirdi ve değişime ayak uyduramayanları saf dışı bıraktı. Bu değişim süreci öğretmene olan ihtiyacı azaltmadı, aksine standartları yükselterek daha da artırdı. Her meslek gibi öğretmenlik mesleği de çok daha karmaşık ve çok yönlü bir hâl aldı. Bilginin hızla eskidiği ça-

ğımızda çok şey öğrenmek değil, yaşam boyu öğrenmenin gereğini anlamak ve öğrenmesini öğrenmek önemli hâle geldi. En değerli uğraşı bilgiye ulaşmak değil, yeni bilgi üretmek ve en büyük güç de üretilen yeni teknolojiye sahip olmak oldu. Bilgi sahibi olmak rutin, gelişmiş bir hayal gücü ve yaratıcılığa sahip olmak ise ayrıcalık oldu. Yanlış şekilde kullanılan teknolojinin potansiyel tahrir gücü de etik ve insani değerlerin önemini her zamankinden daha fazla ön plana çıkardı. Bu genel manzara zamanımızda öğretmenlerin rolünün ne olması gerektiği hakkında yeterince fikir vermektedir: Öğrenciyi mezuniyet sonrasında kendisini bekleyen rekabetçi dünyaya en donanımlı şekilde hazırlamak...

Her meslek sahibi gibi öğretmenin de yapması gereken ilk şey mesleğini sevmesi ve bunu da davranışlarıyla göstermesidir. Öğretmekten heyecan duyması ve öğrencileri umursamasıdır. En etkin öğretmen konusunu en iyi bilen değil, öğrencilere en içten ilgiyi gösterendir. J. Maxwell'in deyişiyle "İnsanlar, onları ne kadar umursadığınızı bilmedikçe ne kadar bildiğinizi umursamazlar." Carl Jung parlak zekâdan ziyade sıcak ilgiye vurgu yapar: "Kişi parlak öğretmenleri şükranla, ama insani hislerimize dokunanları minnet-

le anar. Müfredat belli miktar yeni malzemedir, ama sıcaklık, büyüyen bir bitki ve bir çocuk ruhu için hayatı önemde bir elementtir." Bir mesleğe en büyük zarar, o mesleği eksik veya yanlış icra edenler verir. O yüzden meslek heyecanı duymayan ve öğrenci sevgisi olmayan öğretmen doğru bir adım atarak mesleği bırakmalıdır.

Öğretmenlik bir sanattır. En iyi öğretmen hafızasına en fazla bilgiyi yüklemiş olan değil, öğretme sanatını sınıf ortamında en iyi icra eden kişidir. Gail Godwin'in ifadesiyle, "İyi öğretmenliğin dörtte biri hazırlık ve dörtte üçü tiyatrodur." John Steinbeck: "Vardığım kanaat odur ki büyük bir öğretmen büyük bir sanatkârdır ve diğer büyük sanatkârlar gibi onlardan da az sayıda vardır. Hatta çalışma sahası insan aklı ve ruhu olduğu için öğretmenlik sanatların en büyüğü bile olabilir." O yüzden mülakat yerine test türü bir sınavla tiyatro oyuncusu, ressam veya müzisyen alımı ne kadar geçersiz ise sınav becerisine dayanan mevcut sistemle öğretmen almak ve öğretmenlerin yükselmelerinde yine bu tür sınavları esas almak da o kadar geçersizdir ve gerçeklerden ve modern dünyadan kopukluktur. Mesela ABD'de mülakat yapmadan bir öğretmenin işe alınması düşünülemez ve öğretmenlerin başarısını test türü sınavlarla belirlemeyi teklif edenin zekâ seviyesinden şüphelenilir. Çünkü sınavtaki performans ile bu tür testlerde alınan puanların alakası yoktur. R. W. Emerson'ın dediği gibi, "Eğitici, zor şeyleri kolaylaştırabilen kişidir." Bu ve benzeri beceriler sınavlarla değil, ancak gözlemlerle ölçülebilir.

İçinde yaşadığımız zaman dilimine haklı olarak bilgi çağı denmekte ve modern ülkeler bilgi tabanlı ekonomiye geçmek için âdeta yarışmaktadırlar. Bilgi tabanlı ekonominin özelliği ham maddeye bilgi ve beceriye dayalı olarak en yüksek katma değer ilave edilmesidir. Mesela bir tonluk bir uydunun değeri 100 milyon dolar civarındadır. Yani kilosu 100 bin dolar. Kullanılan malzemenin kilosunun sadece birkaç dolar olduğu dikkate alınırsa bilgi ve becerinin değeri kolayca görülür. Dolayısıyla artık en zengin ülkeler, en çok doğal kaynağa sahip olanlar değil; en eğitilmiş ve en yüksek beyin gücüne sahip olanlardır. İnsanlara yüksek katma değerli bu bilgi ve beceriyi kazandıran mekanizma ise eğitimidir. O yüzden eğitim en geniş manada **"İnsanlara katma değer ilave etme sanatı"** olarak tanımlanabilir. Bu katma değere güzel yazmadan etkin konuşmaya, akıl keskinliğinden ahlak güzelliğine kadar insanların değer verdiği her şey dâhildir. Buna göre en iyi eğitim kurumu, belli bir süre zarfında bireylere en çok sayıda katma değeri en yüksek seviyede kazandıran kurumdur.

Eğitimin bir kanadı aklın bilgi ve beceri ile donatılması ise, eşit önemdeki diğer kanadı da kalbin erdem ve insani değerlerle işlenmesidir. Bilgi ve becerinin kötüye kullanılabilme potansiyeli ile tahribin kolaylığı ve boyutunun büyüklüğü günümüzde ikinci kanadın önemini daha da artırmıştır ve Batı'da üniversitelerde bile etik ve ahlaki değerler eğitimi meslek eğitiminin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bu değerler en iyi örnek olarak öğretilir ve bu da öğretmen alımında yüksek ahlak standardına verilmesi gereken önemi gösterir. Öğretmenlerden beklenen öğrencilerine bilgi ve beceri kazandırırken onlara yüksek ahlaki değerleri de beraberinde kazandırmalarıdır. Yoksa erdem sahibi insanlar yerine bilgi ve beceri ile donatılmış canavarlar yetiştirme tehlikesi vardır.

Eski ABD Başkanı Theodore Roosevelt'in dediği gibi **"Eğer bir insanı, sadece akıl yönünden eğitiyor, ahlak yönünden eğitmiyorsanız toplumun başına yalnızca bir bela yetiştiriyorsunuz demektir."** Öyle görülüyor ki Amerikalılar eski başkanlarının bu sözünü dinlemiş olsalardı bugün içlerinde buldukları acıklı hâle düşmeyecekler ve aklın dünyanin en eğitilmiş beyinlerine sahip olan bu ülke dünyada en büyük tehdit olarak algılanma garabetine düşmeyecekti. Şu veciz ifadeler eğitimde bilgi ve beceri ile beraber yüksek karakter kazandırılmasının önemini gayet iyi vurgulamaktadır: **"Eğitim, insanlara bilmediklerini öğretmek değildir. Eğitim, insanlara davranışlarını geliştirmelerini öğretmektir ve bu da en iyi örnek olarak öğretilir."** (John Ruskin) **"Eğitim, kişi okulda öğrenilen her şeyi unuttuğu zaman kalan şeydir."** (Albert Einstein) **"Çocuklarım büyüdüğü zaman, dostlarım, sizden rica ediyorum; eğer başka bir şeye faziletten fazla değer veriyorlarsa, onları cezalandırın."** (Socrates) **"Bilgisiz doğruluk zayıf ve faydasızdır; doğruluksuz bilgi tehlikeli ve esef vericidir."** (Samuel Jackson) **"Eğitimin ilk hedefi bilimsellik değil insanlıktır."** (Ernest Seton)

Tabi, ahlaki değerlerle beraber içinde bulunduğumuz zamanın evrensel değerlerini de öğrencilerin benimsemesini sağlamak ve onları bu değerlerin hükmettiği dünyaya

hazırlamakta en büyük sorumluluk yine öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlerin bazen farkında bile olmadan söyledikleri bir cümle çok öğrencinin ömürleri boyunca mihenk taşı olabilir. Öğretmenler bu avantajlı pozisyonlarını çok etkin bir şekilde kullanıp öğrencilerin zihinlerinde silinmeyecek izler bırakabilirler. Mesela Tolstoy'un **"Güzel bir gülüş, karanlık bir eve giren güneş ışığına benzer."** Mark Twain'in **"Genç bir insanın kötümser olmasından daha kötü bir manzara yoktur."** ve Mevlâna'nın **"Sen bakmasını bil de dikende gül gör! Dikensiz gülü herkes görür."** sözleri ışığında öğrencilere güzel bakıp güzel görmenin sihirli etkisi gösterilse, herhâlde asrın hastalığı olan depresyon gibi psikolojik rahatsızlıklar küçülme sürecine girecektir. Keza, F. Voltaire'in **"Söylediğin şeyi tasvip etmiyorum, ancak onu söyleme hakkını ölünceye kadar müdafaa edeceğim."** ve Nietzsche'nin **"Gençleri bozmanın en kestirme yolu farklı düşünenlere değil benzer düşünenlere değer vermelerini öğretmektir."** özlü sözlerinde ifadesini bulan en aykırı fikirlere dahi saygı ve düşünce farklılıklarını tasvibin öğretilmesi herhâlde birçok kavgayı önleyecek ve fikir zenginliğinin avantajlarını sağlayacaktır. Hele Bismark'ın tüm parti merkezlerine ve politika üreten kurumların girişlerine asılmaya layık **"Gerçek politikacı, geçen olayların hıncını, intikamını alan**

**kimse değildir. Bu olayların te-
kerrürüne engel olan kişidir.”** sö-
zündeki derin manayı anlamanın
önemi, bir tekrür olduğu söyle-
nen Tarih derslerinin öneminden
aşağı kalmaz. Nitekim Almanya
ve Fransa'nın İkinci Dünya Sava-
şı'ndan sonra kör intikam hisleri-
ne takılıp üçüncü dünya savaşının
tohumlarını ekmek yerine kabaran
hislerine gem vurarak bu akılcı yak-
laşımı takip edip AB'nin temellerini
atmaları Avrupa'yı bir barış kitasına
çevirmiştir.

Yapılacak bu kadar önemli ve
heyecanlı şeyler varken okullar-
da can sıkıntısı ve derslere ilgisiz-
lik hâlâ yaygın bir problemdir ve
öğrenci ilgisinin başka yönleri
kaymasından doğan disiplinsizlik
öğretmenler için bazen bir kâbus
hâlini almaktadır. Aslında mide
için yiyecek ne ise akıl için de bil-
gi odur ve öğrenme aynen yemek
yeme gibi zevkli bir aktivite olma-
lıdır. Cenap Şahabettin'in ifadesiyle
“**Mide için lokma ne ise, beyin için
fikir odur. Hepsini beslemez, bazı-
ları zehirler.**” Tabi, yemeği zevkli
yapan şey açlıktan doğan **ıştahtır**
ve ıştah olmadan vazife icabı ye-
nen yemek zevk değil sıkıntı verir.
Bilgiye karşı zevkli bir açlık hisset-
tiren ve öğrenmeye olan ıştah **me-
raktır**. O yüzden dersleri ve öğren-
meyi sıkıcı şeyler olmaktan çıkarıp
zevklı faaliyetler hâline getirmenin
sırn öğrencilerin merakını tahrik
etmektir. Anatole France'in dediği
gibi, “**Öğretme sanatı denen şey,
daha sonra tatmin etmek amacıyla
genç dimağların tabii merakını
uyandırma sanatından ibarettir.**”

Horace Mann bunu bir benzetme
ile şöyle ifade eder: “**Öğrencide
öğrenme arzusunu uyandırmadan
öğretmeye kalkan öğretmen
soğuk demire çekiç vurmaktadır.**”
Bediüzzaman daha da ileri giderek
“**Merak ilmin hocasıdır.**” der. Albert
Einstein da bunu kendi tecrübesi ile
teyit eder: “**Benim hiçbir özel ka-
biliyetim yok; ben sadece ölesiye
meraklıyım.**” O yüzden iyi öğret-
menlik, bilgileri birbiri ardına sıra-

lamak değil, bilgiyi sunmadan ev-
vel öğrenciyi motive edici sorularla
meraklandırmaktır. Yani, yemeği
servis yapmadan evvel davetlilerin
acıkmış olmalarını temin etmektir.
Bunu yapmanın en iyi yolu, öğ-
rencilerin aşına oldukları günlük
olaylarla ilgili tecrübelerini eşeleyip
bilginin perde arkasında nasıl gö-
rülme motorlar gibi çalıştığını
ve alelade gibi görülen olayları nasıl
idare ettiğini göstermektir. Sınıftaki
bütün meraklar harekete geçirilip
öğrenciler bilgi kapmak için ya-
rışa başlayınca rutin dersler gayet
canlı entelektüel ziyafetlere döner.
Sonunda, öğretme ve öğrenme iş
değil **zevk** olur. Eğitim dinamik bir
olgudur ve öğretmenlerin değişime
açık olmasını gerektirir. I. N. Estrada'nın ifadesiyle, “**Eğer bir çocuk
öğrettiğimiz şekilde öğrenemi-
yorsa, belki biz onların öğrenece-
ği şekilde öğretmeliyiz.**”

Öğretmenlik mesleğini zorlaştı-
ran unsurların başlarında herhâlde
öğrencilerin motivasyonsuzluğu
ve derslere ilgisizliği gelir. İsteksiz
müşterilere her gün saatlerce mal
satmaya çalışmak hiç de kolay bir
iş değildir. Bunun baş sorumlusu
zamandan kopuk müfredat ve öğ-
retmenleri robotlaşmaya zorlayan
ruhsuz sistem ise de yüksek mo-
tivasyonlu bir öğretmen yaratıcı
gücüne ve mevcut müfredat için-
de harikalar yaratabilir. “**Dinamit**”
lakabına layık bu tür öğretmenler
en sıkıcı dersi en heyecanlı hâle
getirebilmekte ve dört duvar ara-
sındaki öğrencileri renkli âlem-

**“Öğretme sanatı
denen şey, daha
sonra tatmin etmek
amacıyla genç
dimağların tabii
merakını uyandırma
sanatından
ibarettir.”**

lerde zevkle gezdirebilmektedir.
Sönmüş heyecanları ateşleyen ve
hareketli ölümlere hayat veren sır,
motivasyondur. Öğretmenlik mes-
leğinin olmazsa olmazlarından biri
öğrencileri motive edebilme ka-
biliyetidir [Öğretmenleri hâlâ test-
lerdeki puanlarına göre işe alan ve
terfi ettirenlerin kulakları çınlasın].
Öğretmen değerlendirmelerinde
öğrencilere sorulan değişmez so-
ruların birisi budur. Motivasyon,
sınıflarda disiplinsizlik illetini de te-
davi eden bir iksirdir ve yüksek mo-
tivasyonlu öğrencilerle ders yap-
mak bir eğlencedir. Başarının sırn
motivasyondur. Özlü sözlerle ifade
etmek gerekirse: “**Motivasyon, in-
san motorunun çalışmaya devam
etmesi için gereken yakıttır.**” (Zig
Ziglar) “**Motivasyon hemen he-
men her zaman yalın kabiliyeti
yener.**” (Norman R. Augustine) “**Di-
siplinin sırn motivasyondur. Bir
kişi yeterince motive edilmişse
disiplin kendi kendine sağlanır.**”
(Sir Alexander Paterson) “**Başarı-
nın kaynağı motivasyon, gayret
ve mükemmelliği amaçlamaktır.**”
(Anonim) “**İnsanlar yüksek mo-
tivasyonlu oldukları zaman, im-
kânsız başarmak kolaydır. Öyle
olmadıklarında ise kolay başarmak
imkânsızdır.**” (Bob Collings) “**Yapılırken
heyecan duyulmayan işler
başarılmaz.**” (R. W. Emerson)

Müfredatla ilgili baskılar, ders-
lerde belirtilen malzemeyi anlat-
ma zorunluluğu ve bununla alakalı
telaşlar öğretmenler üzerinde bir
baskı oluşturmaktadır ve işlerini zor-
laştırmaktadır. Kimileri zannediyor
ki öğrencilere belli şeyler anlatıl-
mazsa öğretmenlik vazifesi ya-
pılmamış olur ve öğrenciler cahil
kalır. Aslında bu konuda telaşa hiç
gerek yoktur. Bilginin hızla geliştiği
bu bilgi çağında muhtemelen okul-
da öğrettiğimiz birçok şey öğrenci
daha mezun olmadan geçersiz hâle
gelecek ve onların yerini yeni bilgi-
ler alacaktır. Kişilere meslek hayat-
larında kullandıkları bilgilerin yüzde
kaçını okulda öğrendikleri sorulsa
bu oran herhâlde pek yüksek ol-

mayacaktır. O hâlde okullarda yapmamız gereken şey ayağımızı bilgi yüklemeye pedalından biraz çekip iki şeye ağırlık vermektir: **Ömür boyu öğrenmenin önemini kavratmak ve öğrenmeyi öğretmek.** Öğretmenlere düşen, kendi kendilerine öğrenmeleri için öğrencilere gerekli öz güveni kazanmalarını sağlamak ve öğretmenlere bağımlılığını azaltmak ve hatta kaldırmaktır. Böylelikle öğretmenleri "verici" konumundan çıkarıp danışman ve tartışma lideri konumuna geçirmektir. Öz güven ve öğrenmesini öğrenmek konusunda şu veciz ifadeler dikkate alınmalıdır: **"Öğretme, öğrenmeden zordur. Gerçek öğretmen, öğrenmeyi öğretmekten başka bir şey öğretmez."** (M. Heidegger) **"İyi öğretmenlerden öğrenebileceğimiz en iyi şey, kendimize daha iyi nasıl öğretebileceğimizdir."** (John Holt) **"Eğitimin en büyük gayesi kişiye öz güveni öğretmek ve kendi zihin âleminin zenginliklerini tanımasını sağlamak olmalıdır."** (R. W. Emerson) **"İnsanlara yapılabilecek en büyük iyilik, onlara akıllarını kullanmayı öğretmektir."** (Molliere)

Çağdaş öğretmenleri geleneksellerden ayıran önemli bir özellik, bilgiden ziyade **hayal gücü ve yaratıcılığı** ön plana çıkarmaları ve öğrencilerine **ilham kaynağı** olmalarıdır. W. A. Ward'un dediği gibi, **"Sıradan öğretmen anlatır. İyi öğretmen izah eder. Üstün öğretmen gösterir. Harika öğretmen ilham verir."** Bharati Mukhejee daha da ileri giderek **"İlham verme değilse, öğretmenin işi nedir?"** sorusunu ortaya atar. Bilgi elbette önemlidir. Ama hayal gücü ve yaratıcılık olmadan yalın bilgi ile bir ilerleme sağlanamaz. Bir bilgisayar bir insanın asla sahip olamayacağı kadar bilgi içerebilir. Ve bir kişinin birkaç yılda ancak öğrenebileceği bilgiler bilgisayara birkaç dakikada yüklenebilir. Ama o bilgisayar kendi başına hiçbir şey yapamaz, çünkü **idrak ve hayal gücü** yoktur. Bilgisayar sahip olduğu hiçbir bilginin

idrakinde veya farkında değildir ve bilgiyle ne yapılabileceğini bilmez. Bilginin ancak idrak kabiliyeti ve hayal gücü yeterince kuvvetli kişilerin elinde bir kıymeti vardır. Einstein'ın dediği gibi, **"Hayal etme bilgiden daha önemlidir."** Bu da okullarda bilgi yüklemeye ile beraber öğrenilen şeyi hazmetmenin ve fitraten heyecanlı olan insanların hayal güçlerini geliştirmenin ne kadar önemli olduğunu gösterir. Bir konuyla ilgili sorulara cevap verebilmek önemlidir. Ama o konuyla ilgili ufuk açıcı soru sorabilmek daha da önemlidir. Alice W. Rollins'in ifadesiyle **"İyi öğretmenliğin testi, onun öğrencilerine hemen cevaplayabilecekleri kaç soru sorabildiği değil, öğrencilerine ilham vererek onların kendisine cevap vermekte zorlandığı kaç soru sorabildikleridir."**

Evet, öğretmenlerin öğrencilerine hazım için fırsat vermeleri ve gerekli şartları hazırlamaları önemlidir. Her zaman yakındığımız **ezbercilik** denen şey aslında **hazımsızlıktır**, ham bilgileri hafıza raflarına hazmetmeden yerleştirmektedir. Yoksa şiir, özlü söz, vs. gibi şeylerin manasını özümseyerek lafzını hafızaya naksetmek gayet güzeldir. Ezberci eğitimde bilgiler hafızaya depolanıp ihtiyaç anında alınır, bilgisayarın istendiği anda sabit sürücüden bilgileri alıp ekranda yansıtması gibi. Ezberci eğitim kişinin ufkunu genişletmez ve bir davranış veya anlayış değişikliğini netice vermez. Doğru eğitimde ise yeni bilgi sorgulama ve muhakeme değerlerini ile öğütülüp hazmedilir ve mevcut bilgilerle kenetlenip kişinin parçası hâline getirilir. Yeni ve eski

bilgiler birbirini takviye edip kişinin bilgi ağını genişletir. Ezberci eğitimde **şuur ve sorgulama** faal bir rol oynamaz ve dolayısıyla kişi ne öğrendiğinin farkında bile değildir. Öğretmenin görevi öğrenme esnasında şuurun devreye girip farkındalığın oluşmasını sağlamaktır. Bu da en iyi öze yönelik sorular sormakla ve bilim ışığının yansımalarını öğrencilerin aşına olduğu şey ve olaylarda göstermekle olur. Öğrenci daha sonra hayalini kullanarak yeni bilgiyi değişik sahalara uygular ve bilgiyi pekiştirirken öz güvenini ve hayal gücünü de geliştirir. Belli bir eğitim seviyesinde veya branşta ABD'deki öğrencilere sunulan ham bilgi miktardan genellikle bizdekinden çok daha azdır. Ama hazım seviyesi ve oluşturulan **öz güven** bizdekinden kat kat fazladır.

Eski ABD Başkanı John F. Kennedy 1960'larda **"Ülkem benim için ne yapabilir diye sorma; ben ülkem için ne yapabilirim diye sor."** sözünü topyekûn bir seferberlik başlattı ve ülkesini çok sahada hür dünyanın liderliğine taşıdı. Paul Spear'ın şu sözü de ilham vericidir: **"Bir kişi olarak dünyayı değiştiremem, ama bir kişinin dünyasını değiştirebilirim."** Bazen olur ki değiştirilen bir kişinin dünyası, tüm dünyanın değişimini tetikler. Bugün öğretmenlerin de yapması gereken ilk şey başkalarının ne yapması gerektiği tartışmalarına bir son verip birey olarak kendilerinin ne yapabileceklerini sorgulamalarıdır. Göreceklere ki mevcut sistem içinde hiçbir ilave kaynak kullanmadan sadece yaklaşımlarını değiştirerek harikalar yaratabilirler ve dikenlikleri gül bahçelerine çevirebilirler.

Öğretmen tipolojisi

BİR TİPOLOJİ DENEMESİ YA DA ÖĞRETMENLİK YAKLAŞIMLARI

PROF.DR. İBRAHİM GEZER

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

İdealist öğretmenin elinde eski bir samanlık ya da ahır, okula; sağa sola serpilmiş tahta parçaları, kara tahtaya; kireç taşları, tebeşire dönüşür.

İDEALİST ÖĞRETMEN

BU öğretmen, iyi tasarlanmış bir ilköğretim sisteminin ideal öğretmeni tipidir. Hatta bu kademedeki eğitimin yapısı ve zorlukları düşünülürken, idealist öğretmenin ilköğretimin olmazsa olmaz öğretmeni tipidir. İdealist öğretmeni harekete geçiren şey, eğitim aşkı, ülke sevgisi ve idealleridir. Bu öğretmen, bıkmadan usanmadan, yağmur çamur, dere tepe demeden, okul okul, köy köy, şehir şehir dolaşabilir. İlk öğretmenlik atamasında "Gitmek istediğin yer ya da gitmek istediğin okul?" sorusuna, tereddütsüz, "Ülkemin bayrağının dalgalandığı her yer..." ya da "Bana ihtiyacı olan her okul..." cevabını vermeye hazırdır bu öğretmen. Bunun birçok kişi tarafından hamaset olarak görülebileceğini hatta bu yaklaşımın fıkralarımıza konu olduğunu biliyorum. Fakat diğer taraftan nispeten az olan bu öğretmenlerimizin sayısını artırmanın bir yolunu bulmadıkça eğitim konusunda ciddi bir mesafe alamayacağımıza inanıyorum.

İdealist öğretmen, öğrencilerinin yaranna olacak hiçbir fedakârlıktan kaçınmaz. Yolların çamurlu olması, ulaşımın kamyon ya da traktörle sağlanıyor olması, okulda elektrik ya da suyun olmaması

onu yıldırmaz. O bunların üstesinden gelmenin bir yolunu bulacaktır. Onun elinde eski bir samanlık ya da ahır, okula; sağa sola serpilmiş tahta parçaları, kara tahtaya; kireç taşları, tebeşire dönüşür.

İdealist öğretmen tartışmak, konuşmak ve şikâyetten çok yaptığı iş üzerine yoğunlaşır. Sorun ve olumsuzluklarda öncelikle kendi sorumluluğunu düşünür. Belki akademik öğretmen kadar okumaya ve yazmaya vakit ayırmayabilir, fakat ondan daha çok çalışır ve daha özverilidir. Bu öğretmenin elinde yetişen çocuklar da bu duygu, düşünce ve ideallerle donanmış olarak yetişirler. İdealist öğretmen çocuklara çok güzel alışkanlıklar kazandırabilir. Zaten kendisi de çok büyük bir ihtimalle idealist bir öğretmen tarafından yetiştirilmiştir. Bu öğretmenler, diğer çocukların yanı sıra kendi çocuklarını yetiştirmekte de çok başarılıdır.

Ülkemizde, bu öğretmen tipi genele nispetle azınlıkta olmakla birlikte yine de ülkemizin her köşesinde büyük bir gayret, özveri ve başarıyla çalışan çok sayıda idealist öğretmene sahibiz. Ülke olarak, önemli kazanımlarımızdan biridir bu öğretmenlerimiz. Bunlar, bu ülkenin meçhul öğ-

retmenleri, meçhul kahramanlarıdır. Bunca sorunlara rağmen bu ülkede eğitim adına ortaya konan her başanda en önemli pay idealist öğretmenlerimize aittir. Biri idealist, diğeri vasat bir öğretmen elinden çıkan iki ilköğretim öğrencisi arasındaki fark o kadar büyüktür ki, bu farkı ileriki yıllarda özel kurs, özel ders ya da başka bir tedbirle kapatmak neredeyse mümkün değildir. Bu yüzden ilköğretimde velilerin çocuklarını teslim etmek için öğretmen arayışına girişmelerini anlayışla karşılamak lazımdır. En azından öğretmenler arasındaki bunca nitelik farkı ortadan kaldırıncaya kadar... Tabii, bu arada hayata muadillerine nispetle daha dezavantajlı başlayan bunca çocuğun vebalini kimin üstleneceği ise ayrı bir tartışma konusu...

AKADEMİK ÖĞRETMEN

Akademik öğretmen, konusuna hâkimdir ve mesleğine düşkündür. Sağlam bir bilgi birikimine ve entelektüel altyapıya sahiptir. Konuşmaları, tespitleri ve araştırmalarıyla çevresinde temayüz eder. Bilgiye özel bir önem verir ve asıl rolünü, bilgi vermek, öğrencilere bilgiye giden yolu göstermek ve bilginin edinilmesine değer bir şey olduğuna onları ikna etmek olarak görür. Geniş bir genel kültüre sahiptir. Akademik öğretmen okumalarında seçici ve çok yönlüdür. Yazma yeteneği gelişmiştir. Derslerinde sık sık Sokratik tartışma yöntemini kullanır ve öğrencilerine soru sorma yetisi kazandırır. Dersi felsefi bir sempozyuma dönüştürebilir.

Sürekli kendini yenilemeye çalışır. Çok yönlüdür ve okul dışı etkinliklerde yer alarak kendine saygınlık kazandırır. Ülkenin eğitim ve diğer sorunlarıyla ilgili görüşlere sahiptir. Lise ve özellikle de yükseköğretim için ideal ve olması gereken öğretmen tipidir.

Akademik öğretmen elinde yetişen gençler, evrensel düşünceye, diyaloga ve demokratik değerlere açık, hoşgörülü, farklılıklara karşı saygılı, özgürlükçü, rasyonel düşünen ve gelişmeye açık gençler olarak yetişirler. Günümüz dünyanın evrildiği yön ve ülkemizin toplumsal özellikleri düşünüldüğünde bu özelliklerin ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Fakat ne yazık ki, bu öğretmen tipi ülkemizde oldukça azdır.

MİSYON YAKLAŞIMLI ÖĞRETMEN

Bu öğretmen, okul ve sınıf ortamını ve karşısında bulunduğu yüzlerce öğrenciyi, sahip olduğu dünya görüşünü ya da ideolojisini onlara aktarma açısından

bulunmaz bir fırsat olarak görür. Hatta bazıları sırf bunun için öğretmen olmuşlardır. Her fırsatta kendi düşünce ve anlayışını öğrencilere kabul ettirmeye çalışır. Hatta bazen kendi davranışlarıyla anlattıkları arasında tutarsızlık olsa bile bu tutumunu sürdürmeye devam eder. Kendini bir düşüncenin misyoneri olarak görürken, temel görevini ise, bu düşüncüyü çevresine ve özellikle de okuldaki öğrencilere aktarmak olarak görür. Belirli bir fikri olgunluk düzeyine ulaşmış öğrencilerin bulunduğu üniversite öğretiminde pek sorun teşkil etmeyen bu durum, özellikle ilköğretim ve ortaöğretimde zaman zaman çeşitli sorun ve şikâyetlere yol açabilir.

Akademik öğretmen, konusuna hâkimdir ve mesleğine düşkündür. Sağlam bir bilgi birikimine ve entelektüel altyapıya sahiptir. Konuşmaları, tespitleri ve araştırmalarıyla çevresinde temayüz eder.

Misyon yaklaşımli öğretmen genellikle okuyan bir öğretmen tipidir. Ancak bu okuma, genel kültür ya da uzmanlık alanına yönelik olmayıp, daha çok kendi ideoloji ya da düşüncesine yönelik tek yanlı bir okumadır. Bu öğretmen tipi genellikle, resmî olarak bulunmak zorunda olduğu Millî Eğitim camiası dışında, gönüllü olarak katıldığı ve daha çok duygusal bağlarla bağlı olduğu bir başka organizasyonun da üyesidir.

Yukarıda tartışılan yaklaşımda sorun olan, öğrencilerin tek taraflı ve belirli bir düşünce istikametinde yönlendirilmeye çalışılması ve zaman zaman da istismar edilmesidir. Yoksa öğrencilere iyilik,

Ticari yönelimli öğretmenlerin birçoğu öğretmenlik formasyonunu piyasaya taşımının avantajıyla ticari faaliyetlerinde başarılı da olurlar. Her iki işi birlikte başarıyla yürütenlere de rastlanmakla birlikte, çoğu zaman bu süreç, öğretmenlik formasyonunun tükenmesi ve esnaflığa kayışla sonuçlanır.

güzellik, erdem, doğruluk, güzel ahlak, nezaket, farklı düşüncelere saygılı olmak, ülkemizin geleceği için hep birlikte çalışmak, ülkemizin sorunları üzerine düşünmek vb. konularda tavsiyelerde bulunmak, bu hususta onları teşvik etmek ve en güzeli bu hususlarda örnek olmak her eğitimci ve öğretmenin daimi görevi ve vicdani sorumluluğudur.

TİCARET YÖNELİMLİ ÖĞRETMEN

Bazen ekonomik şartların zorlaması, bazen de çok para kazanma isteği öğretmenlerimizin birçoğunu piyasanın içine çekmekte ve onları âdeta esnaf öğretmeni hâline dönüştürmektedir. Okul dışında insanlarla olan ilişkisini esnaf - müşteri düzleminde kuran bu öğretmen, zaman içinde bu ilişki tarzını okul içine de taşır. Tabii ki, bu durum onu öğretmenliğe yabancılaştırır. Bu öğretmen, bir an önce ticari faaliyetine dönmek amacıyla okul içindeki görevlerini bir koşuşturma içinde yapar. Ticari yönelimli öğretmen zamanla, sık sık çalan cep telefonu, çevresine karşı konuşma üslubu ve tavırlarıyla bir öğretmenden çok bir iş adamını andırmaya başlar.

Ticari yönelimli öğretmenlerin birçoğu öğretmenlik formasyonunu piyasaya taşımının avantajıyla ticari faaliyetlerinde başarılı da olurlar. Her iki işi birlikte başarıyla yürütenlere de rastlanmakla birlikte, çoğu zaman bu

süreç, öğretmenlik formasyonunun tükenmesi ve esnaflığa kayışla sonuçlanır. İster çok para kazanma isteğinden, isterse hayat şartlarının zorlaması sonucu girilen bu süreçte yanlış olan şey; bu öğretmenlerimizin birçoğunun iş dünyasında başarılı olduktan sonra bile bu şartlarda hakkıyla yerine getirmeleri pek mümkün olmayan öğretmenlik görevine devam etmekte ısrar etmeleridir. Üstelik öğretmenlikten aldıkları paraya ihtiyaçları olmamasına ve istedikleri zaman tekrar Millî Eğitime dönme imkânına rağmen...

Bu, önemli oranda bizim insanımızın devleti her durumda sınılanacak bir kapı olarak görmesinden kaynaklanır. Çocuğun babayı bırakmaması gibi bir şeydir bu. Fakat bu durum bir taraftan öğrenciye, veliye ve okula olumsuz yansırken, diğer taraftan da, bu işe gerçekten ihtiyacı olan ve bu işi daha iyi yapabilecek çok sayıda genç öğretmenin işsiz kalmasına yol açmaktadır. Bu yüzden esas olan herkesin en iyi yapabileceği bir işte karar kılması ve onu en iyi şekilde yapmaya çalışmasıdır.

ŞÖHRET YÖNELİMLİ ÖĞRETMEN

Bu öğretmen, kısmen başarılı bir öğretmen olmasından, daha çok da sürekli tribünleri dikkate almasından dolayı kendine iyi bir isim yapmıştır. Buradaki en önemli pay, "Şeyh uçmaz, mürit uçurur." misali bu öğretmenin reklamını yapan velilere aittir.

Şöhret yaklaşımı öğretmen sık sık elde ettiği başarılarından ve verdiği özel derslerden bahsetmeyi sever. Oysa durumunun gerçek kriterlerle test edilmesine asla yanaşmaz. Ayrıca, övüngele yapısından ve eşit ilişkilere alışkın olmadığından dolayı sosyal ilişkilerinde çok başarılı değildir. En önemli sermayesi çevrenin kendisiyle ilgili övgüleridir. Çoğu zaman bunu ekonomik avantaja dönüştürmesini de bilir.

Aslında gerçekten başarılıdır da bu öğretmen... Fakat bu öğretmeni harekete geçiren şey idealist ve akademik öğretmenlerde olduğu gibi görev bilinci ve sorumluluk duygusu değil, elde ettiği şöhreti sürdürme ve ona gölge düşürmeme isteğidir. Bu durum, bu öğretmenle ilgili olarak şöhretine hâle gelmeyeceğini garanti ettiği durum ve şartlarda öğrencilerin eğitiminde boşluk bırakma riskini gündeme getirir.

HOBİ YAKLAŞIMLI ÖĞRETMEN

Bu tip öğretmeni motive eden şey; eğitim vermek ya da insan yetiştirmekten çok öğretmenlik yapma duygusudur. Bunlar öğretmenliği âdeta bir hobi olarak görürler ve severek yaparlar. Bunun karşılığında alınan para önemli değildir onlar için... Zaman zaman birçok öğretmen, ders süresini kısaltma eğilimine girerken, bu öğretmenler ders süresini olabildiğince uzatmaya çalışırlar. Öğrencilerin karşısında olmak, onlarla konuşup tartışmak, kürsüyü kullanmak, toza tebeşire bulanmak bu öğretmenleri mutlu eder. İşlerini severek yaptıklarından çoğu durumlarda diğer tip öğretmenlerden daha başarılı olabilirler. Ayrıca, bu tip öğretmenler okul idaresine pek sorun çıkarmazlar. Bunlar okul idarecilerinin en çok çalışmak istedikleri öğretmenler grubundan birini oluştururlar.

MESAI YAKLAŞIMLI ÖĞRETMEN

Bu tip öğretmen, öğretmenliği geçimini sağlamak için gerekli parayı kazanacağı bir iş olarak görür. Mesainin bitmesiyle birlikte öğretmenlik de biter. Bu öğretmen için çocuk sevgisi, hizmet aşkı, akademik ve bilimsel kaygılar, ülkenin eğitim sorunları vs. şeyler pek bir anlam ifade etmez. Bu öğretmeni okulda tutan ve derslerine devam etmesini sağlayan temel saik, görev bilinci ve sorumluluk duygusundan ziyade yönetimin denetlenmesi ve sürekli gözetimidir.

Mesai yaklaşımli öğretmenin okula gidişi, bir işçinin fabrikaya, bir memurun ofise, bir çiftçinin tarlaya gidişi gibidir. Çoğu durumlarda, kendini geliştirmek ya da öğrencilerine daha çok şey kazandırmak gibi bir kaygıdan uzaktır. Üniversite yıllarında okumak zorunda olduğu branşıyla ilgili kitaplar, kuvvetle muhtemel hayatında okuduğu son kitaplarıdır. Okuldaki boş zamanlarında en çok yaptığı şey, bol argolu spor ve politika tartışmalarıdır. Çoğu zaman bu tavrını sınıfa taşımak-

İlköğretim okulları için idealist, ortaöğretim için hem idealist hem akademik, yükseköğretim için ise özellikle akademik öğretmen ve eğitimciler yetiştirmek, öğretmen yetiştirme sisteminin temel yaklaşımlarından biri olmalıdır.

tan da geri durmaz. Farklı görüşleri süren öğrencileri ise çoğu zaman not tehdidiyle susturmaya çalışır. Zira genel kültürü ve birikimi çok katımlı bir tartışmayı sürdürmeye yetmez. Fikri derinlikten uzaktır. Okul dışında temel uğrak yeri ise, kahvehane ya da oyun kulüpleridir. Bu yüzden, bu öğretmenlerin çoğu bu tür yerlerde oynanan kâğıt ve taş oyunlarında uzmandırlar. Oyun salonlarına gitmenin yanı sıra işini de hakkıyla yapan öğretmenleri elbette ki bu eleştirinin dışında tutmak gerekir. Ancak, yine de bu yaklaşımın çok sağlıklı bir öğretmenlik yaklaşımı olmadığı açıktır.

Olumlu ve olumsuz örnekleriyle tartışmaya çalıştığımız öğretmenlik yaklaşımlarında daha iyi bir konuma gelebilmek

için belirli puanı alan herkesin öğretmen olduğu seçme sisteminden vazgeçilerek adayların eğilim ve istidatlarının çok yönlü olarak değerlendirildiği bir öğretmen seçme sistemine geçmek önemli bir adım olabilir. Ayrıca, öğretmenlerin sosyal ve ekonomik şartlarını iyileştirmek, sınıf yönetiminde ve öğrenciyle ilgili kararlarda daha yetkili hâle getirmek ve kendilerini sürekli yenileyebilecekleri ortam ve şartlar hazırlamak alınabilecek diğer tedbirlerdir. İlköğretim okulları için idealist, ortaöğretim için hem idealist hem akademik, yükseköğretim için ise özellikle akademik öğretmen ve eğitimciler yetiştirmek, öğretmen yetiştirme sisteminin temel yaklaşımlarından biri olmalıdır.

İdeal nesil huzurlu yuvalarda yetişir

RAFET FENER

FATİH İLÇE MİLLÎ EĞİTİM ŞUBE MÜDÜRÜ

Çocuğun yetişeceği birinci ortam olan aile ortamı ideal ise birinci engel aşılmış, değilse ilk engelde tökezlemiş demektir.

BİR belgeselde kartalın yuva kurup yumurtlamasından yavruların yumurtadan çıkmasını, yeni yumurtadan çıkan yavru kartalları annelerinin beslemesini izlemiştim. Anne kartal yavrularını beslemek için av buluyor, avını getirip yavrularının ağzına koyarak besliyordu. Bir süre böyle devam ettikten sonra anne kartal, yavrularının bulunduğu yuvasının üzerine birkaç metre yükselerek kanat çırpıyor; tekrar yavrularının yanına konuyordu. Yavrular dikkatle annelerini takip ediyor, yuvalarında kanatlarını açıp kapatarak annelerini taklit ediyorlardı. Ama bir türlü anneleri gibi uçamıyor, beslenmek için gerekli avlarını yakalayamıyorlardı. Biraz daha büyüyüp kanatları uçmaya müsait hâle geldiğinde anne kartal yuva üzerinde uçma gösterisini daha da artırıyordu. Yavru kartallar ağacın dalındaki yuvanın kenarından aşağıya bakıyor, ama uçmaya cesaret edemiyorlardı. Sonunda anne kartal burnu ile yavrularını iterek uçmaya zorlamaya başladı. Derken bir yavru düşmemek için kanatlarını çırpıp başka bir dala konmayı başardı. Sonra diğer yavru kartal aynı hareketi yaptı. Birkaç gün sonra ise yavru kartallar da anneleri gibi sü-

zülerek uçmaya, avını yakalamaya başladılar. Anne kartal, Rabbinin verdiği kabiliyet ölçüsünde yavrularına lazım olan uçma ve avlanma davranışını böylece öğretiyordu.

Her canlı neslini devam ettirme mücadelesi veriyor. Ormanların korkulu kralı aslan yavrularını büyütürken bir şefkat meleği olabiliyor. Yavrularına hayatta kalma yollarını öğretiyor, avlanma talimleri yapıyor.

İnsanlar da, neslini devam ettirmek için aile kuruyor, binbir meşakkatle de olsa anne ve babanın ortak eseri olan yavrularını büyütüp yetiştirmek için çaba sarf ediyorlar. Büyütmek ile yetiştirmek aynı anlama gelmiyor. Eğer bir çocuğun biyolojik ihtiyaçları karşılanırsa bir şekilde çocuk büyüyor, ama yetiştirmek çok farklı. Yetiştirmek büyütmekten daha zor ve daha özen istiyor.

Eğitim kartal örneğinde de olduğu gibi ailede başlıyor. Hatta anne karnında başlıyor. Hamile iken annenin beslenmesi, bulunduğu ortamlar, dinlediği müzikler, okuduğu Kur'an-ı Kerim çocuk üzerinde etkiye sahip... Hamile iken annenin psikolojisi çocuğu etkiler de dünyaya geldikten sonra etkilememesi mümkün mü?

Yüce Allah, Kur'an'da "Ey iman edenler, kendinizi ve aile halkınızı yakıtı taş ve insanlar olan ateşten koruyun!" (Tahrîm, 66/6) buyururken, çocukları dünyevi ve uhrevi hayata hazırlamanın önemli bir mesuliyet olduğuna işaret etmiştir. Keza Allah Resûlü de, "Bir baba evladına güzel edep ve ahlaktan daha üstün bir miras bırakmış olamaz." (Tirmizi, Bîr 33) ve "Çocuklarınıza ikram edin ve onları güzelce terbiye edin." (İbn Mâce, Edeb 3) buyurarak bu vazifenin asla ihmal edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

Her şeyden evvel düzenli bir aile ortamına sahip olmak gerekiyor. Çocuğun yetişeceği birinci ortam olan aile ortamı ideal ise birinci engel aşılmış, değilse ilk engelde tökezlemiş demektir.

Günümüzde aile kurumunun çok ciddi tehlike altında olduğunu görüyoruz. Sağlam nesillerin yetişeceği ilk ortam olan aileyi oluşturan anne ve babaların birbirlerine olan sevgi saygıları her geçen gün daha kınlgan hâle geliyor. Evlenirken verilen sözler, gösterilen sevgi davranışları eşlerin egolan yüzünden hemen bitebiliyor. Boşanma hadiseleri her gün artıyor, binbir emekle kurulan yuvalar sudan bahanelerle dağıtılabilir. Boşanma hadiselerinin cehaletten olduğunu sanmayınız, eğitim görmüş kariyer sahibi eşlerde de boşanma artıyor. Anne adayları kızlarımızın, baba adayları erkeklerimizin eğitim seviyesini artırırsak bilinçli nesiller yetişecek diye beklerken bir de

baktık ki onlar da boynu bükük çocuklar katmaya başladı toplumumuza. Boşandıktan sonra çocuk eğer anne ile kalıyorsa baba şefkatinden, baba ile kalıyorsa anne şefkatinden mahrum olarak hayatına devam ediyor. Çocuk için baba ve annenin rolleri çok farklıdır. Hiçbir baba anne rolünü, hiçbir annede baba rolünü oynamaz çocuğuna karşı.

Boşanma hadiselerindeki artışa TÜİK verilerinden bir bakalım. Son beş yılın istatistikleri şu şekildedir:

Yıl	Evlene	Boşanan
2011	592.775	120.117
2012	603.751	123.325
2013	600.138	125.305
2014	599.704	130.913
2015	602.982	131.830

Rakamlar ortada, boşanma olayı hız kesmeden devam ediyor.

Anne adayı kızlarımızın, baba adayı erkeklerimizin eğitim seviyesini artırırsak bilinçli nesiller yetişecek diye beklerken bir de baktık ki onlar da boynu bükük çocuklar katmaya başladı toplumumuza.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün 2009 yılında yaptığı boşanmış eşler üzerindeki araştırma bulguları da çok ilginç. Farklı illerden seçilmiş 1200 boşanmış eş ile yapılan görüşmeye dayalı araştırmada boşanan eşlerin eğitim durumları şu şekilde olmuş:

Okuryazar olmayan:	0,4
Okuryazar olan:	0,9
İlkokul mezunu:	% 19,3
Ortaokul mezunu:	%12,2
Lise mezunu:	% 40
Ön-lisans mezunu:	% 8,7
Lisans mezunu:	%17
Lisansüstü mezunu:	%1,9

Boşanan eşlerin % 66'sı lise ve üniversite mezunu... Boşanma ile çocuklar, bir kanadı kırık kuş

gibi kalıyorlar. Çocuk akşam eve geldiğinde ya evin meleği anne yok, ya da evin güven kapısı baba yok. Bir huzur kalesi olması gereken evde çocuğun psikolojisi bozuluyor.

Sevgi, merhamet, küçüğe sevgi, büyüğe saygı, komşuluk adabı, akraba ziyaretleri, bayramlarda sılayrahim gibi temel insani değerler önce ailede öğrenilir. Bu değerler anlatılarak değil, yaşanarak öğrenilir. Düzenli bir aile ortamının olmadığı ailelerde çocuk bunları nasıl öğrenecek? TÜİK'in yapmış olduğu 2014 yılı yaşam memnuniyeti araştırmasında erkeklerin en çok mutlu olduğu yer % 77,3 ile aile ortamı iken kadınlarda ise bu oran % 69,3 olmuş.

Evlerimizi mutluluk merkezi hâline getirmek çok da zor değil. Eşlerin biraz fedakârlığı, birbirlerine karşı toleranslı yaklaşımı, evleri özlenen yer hâline getirebilir. Aynı anne ve babadan olan iki kardeş bile birbirleri ile anlaşmada zorlanırken, farklı aile ortamlarında yetişmiş iki kişinin her konuda yüzde yüz anlaşması mümkün mü? Elbette farklı fikirler olacak, ama fikirler dayatmaya dönüşmemeli. Evlilik biraz da tahammül istiyor, sabır istiyor. Erkekler bilmelidirler ki kadınlar ince düşünceli, zarif, nazik, alıngan ve estetik anlayışları yüksektir. Kadınlar da bilmelidirler ki erkekler biraz kaba, ince düşünemez, ilk bakışta ayrıntının farkında olamaz, kadınlar kadar tertipli, düzenli değildirler.

Anne ve babaların çocukları olmadan çocuk eğitimi üzerine yazılmış kitapları okumaları, iyi bir çocuk yetiştirmek için çok faydalı olacaktır. Bu alanda yazılmış çok güzel kitaplar bulunmaktadır. *Evde Okul, Okulda Kalite* kitabının yazarı Ahmet Maraşlı diyor ki; "Çocuğu yetiştirmek için yapabildiğin kadar önce kendini yetiştir. Bir çiçeği bile yetiştirmek için o işin inceliklerini bilmek gerekirken yaratılmışların en kıymetli ve en kompleksi olan insanı yetiştirmek için de o işin inceliklerini öğrenmek gerekmez mi?" Çocuk yetiştirme işini ciddiye alırsak yetiştireceğimiz çocuklarımız da bize göz aydınlığı olacaktır inşallah.

Hazreti Ali Efendimiz "Çocuklarınızla 7 yaşına kadar oynayın, 15 yaşına kadar arkadaş olun, 15 yaşından sonra istişare edin." diyor.

Anne ve babalara, "Çocukların yetişmesi için ne yapıyorsunuz?" diye sorduğumuzda verilen cevap çoğunlukla "Elimizden geleni yapıyoruz." oluyor. Peki, gerçekten de elimizden gelenlerin ne olduğunu hiç düşündük mü? Mesela akşamları 1 saat televizyonu kapatıp çocuğumuza masal okumak, ona şiirler okumak çok mu zordur? Birçok anne baba çocuğuyla ilgilenmek yerine çocuğu televizyonda çizgi film izlemeye yönlendiriyor.

Hazreti Ali Efendimiz "Çocuklarınızla 7 yaşına kadar oynayın, 15 yaşına kadar arkadaş olun, 15 yaşından sonra istişare edin." diyor. Çocuklarımızla ne kadar haşır neşir olursak çocuklarımız o derece mutlu olurlar, ruh dünyaları ona göre gelişir.

Çocuğun yaşına göre gelişim özelliklerini bilmek, yaşından kaynaklı davranış özelliklerini bilmek ona yaklaşımımızı pozitif etkileyecektir. Çocuğu tanımak, ilgi ve yeteneklerini keşfetmek için sürekli izlemek gerekir. Yeteneklerini ortaya çıkarmaya imkân tanımak, büyürken üstün yönlerini iyi tespit etmek gerekir. Mesela bir enstrüman çalabilmek için çocuğun eline enstrüman vermek, onu denemesine fırsat tanımak gerekir. "Ağaç yaşken eğilir." diye bir atasözümüz vardır. Küçük yaşlarda çocuğun baskın yeteneklerini tespit etmek yeteneğini zirveye taşımada ona zaman kazandıracaktır. Çocuklarımızla oynamak, onu dinlemek, ona kitap okutmak, yüksek sesle şiirler okutmak, hatta evde basit tiyatrolar sergilemek onun eğilimlerini tanımamıza yardım edecektir.

Çocuklar sadece anne ve babalardan öğrenmezler. Evde varsa ağabeylerden ablalardan, komşu çocuklarından, okulda arkadaşlarından da sürekli bir şeyler

öğrenirler. Sokak, mahalle, okul çocukların öğrenme alanlarıdır. Çevre dediğimiz bu alanların etkisi çocuğun yaşı büyüdükçe daha da artar. Hatta ergenlik dönemi ile birlikte çevrenin etkisi anne ve babayı da geçer. Kendini beğenme davranışları, çevresinde ilgi odağı olma istekleri bu dönemde artar. Aynanın karşısında uzun zaman geçirmeler, saçlarını ilgi çekici yapmalar bu dönemde kendini gösterir. Anne ve baba yaş özelliklerini bilir, çocuğuna ona göre yaklaşırsa onunla arkadaş olabilir. Aksi takdirde çocukla ceddelleşmeler başlar, çocuk evden uzaklaşabilir. İşte anne babanın çocuk yetiştirme konusunda donanımlı olması bundan dolayı çok elzemdir.

Çocukla iletişimimiz de çok önemlidir. Evdeki konuşmalar, izlenen filimler, okunan kitaplar çocuğumuzla iletişimimizde etkilidir. Özellikle gördüğüm bir yanlış burada ifade etmek isterim. Bazı annelerin çocuklarına "Annem, bakar mısın? Annem, sana diyorum." diye seslendiklerini duyuyorum. Kurduğumuz cümlelere dikkat etmeliyiz, çocuğumuza annem diye hitap etme yerine daha uygun cümleler kurmalıyız. Onlar bizim annemiz değil, evladımızdır. 18 yaşındaki delikanlı oğlumuzu bebeğim diye hitap etmekte bir o kadar yanlış ifadedir. Baba ve anne gözünde evlat hep çocuktur, ama onlara söylenen sözlerin de psikolojisi üzerinde ciddi etkileri vardır.

Çocuklarımıza yaşlarına uygun yapabilecekleri işleri yaptırmak gerekir. Sorumluluk almalarına imkân tanıyarak onların öz güvenlerini geliştirmek anne babaların mesuliyetindedir. Kız çocuklarımıza yaşlarına göre ev ve mutfak işleri, erkek çocuklarımıza ise evde tamirat, tadilat, boya, basit elektrik işleri vb. yap-

tırmak onlara beceri kazandıracak davranışlardır. Çocuklarına güvenmeyen aileler sonunda beceriksiz anne ve baba adayları yetiştirmiş olacaklardır. Köyde annemin söylediği bir söz vardı: "Kızım yaptığın bize, öğrendiğin sana." derdi. Çocuklarınıza her şeyi hazır vererek onları hem iş bilmez yapıyoruz, hem de yapılanların değerini bilmemelerine yol açıyoruz.

Her anne baba çocuklarının güzel bir insan olmasını arzu eder. Ama arzu etmek yetmez, bunun için zaman ayırmak, emek vermek gerekir. Ahmet Maraşlı hoca *Bu Çağda Çocuk Yetiştirmek* adlı eserinde diyor ki "Çocuklarınıza zamanında zaman ayırın." Harika bir tespit... Çocuklara 2-3 yaşında ayırmamız gereken zamanı 5 yaşında ayırsak bile zararlı çıkarız. Hazreti Ali Efendimize bir kişi gelip sorar:

- Ya Ali çocuklarımızın eğitime ne zaman başlamalıyız?
- Çocuğun kaç yaşında?
- Dört yaşında
- Dört yıl geç kalmışsın.

Bugün uyuşturucu tuzağına düşen çocuğu için dövünen anne ve babalar var, anne ve babasına hakaret eden hatta döven evlatlar var. Acaba bu çocukların o hâle gelmesinde anne babaların hiç mi sorumluluğu yok? Çocuklar doğduğunda hiçbir kötü davranışı bilerek doğmazlar. Onun yaptıkları sonradan öğrendikleridir. Ya aileden, ya okuldan, ya da sokaktan. Tabi günümüzün en büyük sokağı İnternet'i de unutmamak gerekir. Kötü alışkanlıkların hemen hepsi de arkadaş ortamlarında kazanılır. Çocuklarımızın arkadaş çevresini iyi takip etmeli, zarar verecek arkadaşlarından uzaklaşmalıyız. Peygamber Efendimiz hadis-i şeriflerinde buyuruyorlar ki: "Kişi dostunun dini üzerinedir, öyley-

Aile çocukların birinci ve en önemli eğitim merkezidir. Anne ve babalar da çocukların ilk mürebbileridir.

se her biriniz kiminle dostluk kuracağına dikkat etsin. Bu hadis, arkadaşlığın önemine dikkat çekmektedir. O kadar ki, arkadaşlar birbirine ciddi tesirlerde bulunabilirler. Arkadaşlık neticesinde "din"le ifade edilen *itikaf, âdet, sîret, ahlak* gibi hususlarda benzemeler meydana gelmektedir. Bu sebeple hadisin devamında, sıkı dostluk kuracağımız kimsenin ahvalini iyice bir tetkik ve teemmülden geçirip, ondan sonra dostluğa girmemiz tavsiye buyurulmaktadır. Bu hadisi açıklayan başka bir hadiste de Resullullah (asm) şöyle buyurmuştur: "Kişi sevdiği ile beraberdir." Yani bir şeye ihtimam gösteren herkes istese de istemese de yaratılış icabı ona tabi olur. Kim bir kavmi veya bir kişiyi ihlasla severse bu onların zümresindedir. Hatta onların amellerini yapmamış bile olsa kalben yakınlık sabit olmuş olur.

Sonuç olarak, aile çocukların birinci ve en önemli eğitim merkezidir. Anne ve babalar da çocukların ilk mürebbileridir. İkinci eğitim merkezi olan okul da çok önemli bir paya sahiptir ama biz sadece aile boyutuna dikkat çekmek istedik. Savaşların hiç durmadığı, insanların manadan çok maddeye değer verdiği, köleliğin çağdaş misyonu ile devam ettiği, güçlünün zayıfı ezdiği, insana bir araba kadar değer verilmeyen, hazdan ve hızdandan zevk alarak mutlu olmaya çalışan insanların yaşadığı çağımızda insanlığın yüzünü güldürecek, yüksek insani değerlerle dolu, söylediği ile amel edecek bir nesil yetiştirmek için sağlam bir aile yapısı gereklidir. Dünyayı yaşanabilir kılacak, hakkı tutup kaldıracak, ayaklarının üzerinde durabilecek, sevgi, saygı, merhamet, diğerkâmlık gibi insani değerlerle bezenmiş, zamanı kullanmasını bilen, tarihini öğrenen, ecdadına düşman olmayan, bu dünyanın ebedi değil gelip geçici olduğunu unutmayan, her yapılanın hesabının görüleceği bir din gününe inanan, bir nesil yetiştirmek emek ister, ciddiyet ister, fedakârlık ister.

Sağlam ve ideal nesil, sağlam ve güçlü ailelerde yetişecek gençlerden teşekkül edecektir.

Gençliğin kimlik oluşumu

ESAN GÜL

REHBER ÖĞRETMEN

“Ben kimim?” sorusu, ergenin veya gencin kimlik oluşturma çabasının ve kimlik duygusunun özündeki sorudur.

*Genç, su gibidir;
neyin içerisine girerse onun
şeklini alır.*

Mevlâna

KİMLİK duygusu, insanın kendisini özel hissettiği, bireysel ve toplumsal yaşantısında tutum ve davranışlarıyla gösterdiği ve kimliğine aidiyet bilinciyle bir kişilik ve karakter geliştirdiği durumdur. Kişinin “kim” olduğu ile ilgili tanımını oluşturup etnik, dini, kültürel, cinsel, mesleki ve politik kimliklerden bahsedebiliriz. Bu daha da çoğaltılabilir, ama bir kişinin kendisini ait hissettiği ya da tanımladığı kavramsal ifadesinin kişinin kimliğini oluşturduğunu söyleyebiliriz.

“Ben kimim?” sorusu, ergenin veya gencin kimlik oluşturma çabasının ve kimlik duygusunun özündeki sorudur. Ergen, bir yandan kendisi hakkındaki düşüncelerini, toplumdaki yerini ve gelecekte ne olacağına ilişkin kararları ortaya koymaya çalışırken diğer yandan da çevresinin ve toplumun kendisinden beklentileri ile kendi düşünceleri arasındaki çatışmaları anlamaya ve çözmeye çalışır.

Kişiliğin gelişimi üzerine çalışan psikologlardan Erikson, insan hayatını sekiz evrede inceler

ve her evrenin kendi içerisinde olumlu ve olumsuz bir duyguyu barındırdığını ifade eder. Kişilik bu evrelerden geçerek ve birbirinden etkilenerek oluşur. Özellikle ergenlik döneminde olgunlaşması ve kişilikte yer etmesi beklenen duygu, kimlik duygusudur. Bu duygunun iki yönü vardır: Birinci yön, bireyin kendisi olarak kalabildiğini duyumsaması, kendini tutarlı biri olarak yaşaması ve kendisiyle başkık olmasıdır. İkinci yön ise bireyin hangi değerlere tutunması ve hangi ilkelere sahip çıkması gerektiğini açıklığa kavuşturması, hangi yoldan yürümek ve nasıl bir yaşam sürmek istediğini içten içe bilir duruma gelmesidir. Bu duygular ergenliğe ulaşan çocuklarda bir anda belirlemeyip gençlik çağı boyunca yavaş yavaş olgunlaşır. Eğer bu süreç sonunda kimlik duygusu oluşmamışsa kimlik karmaşası ve bocalaması yaşanır ve bu da gencin farklı problemlerle karşılaşmasına neden olabilir. Eğer kimlik arayışı gerçekleşmişse içsel bir bütünlük oluşur ve bu durum gencin kendisiyle başkık olmasını sağlar.

Özellikle gençlik dönemi dediğimiz 14-25 yaş arası süreç kimlik oluşumunda son derece önemlidir. Bu dönemde insanın

içinde yaşadığı toplumsal çevreye uyum sağlayabilmesi, kendi kişilik ve karakterini sağlıklı bir şekilde oluşturabilmesi, içsel bütünlüğünü sağlaması, düşünsel ve ahlaki dünyasını şekillendirmesi açısından doğru ve yapıcı bir kimlik geliştirmesi gerekmektedir. Bu dönem gencin hayatındaki en dinamik süreçlerden biridir ve sınırları tam olarak çizilmemekle birlikte, kimlik gelişimi yetişkinlik döneminde de devam eder. Ama asıl olan, kimliğin gençlik döneminde şekillenmesidir.

GENÇLİK DÖNEMİNİN ÖZELLİKLERİ

Bu dönem sadece fizyolojik değişikliklerin meydana geldiği bir zaman dilimi değil, aynı zamanda bilişsel, duygusal ve psiko-motor davranışların da şekillendiği bir dönemdir. Genelde cinsellik üzerinden anlaşılmaya ve tanıtılmaya çalışılan dönem, bireyin hayatının dönüm noktalarından biri olarak da değerlendirilebilir.

Genel olarak fizyolojik farklılaşmalar, aileden kopuş ve arkadaşlara yöneliş, sigara, alkol, kumar, uyuşturucu kullanma eğiliminde artış, şiddet eğilimi gösterme, bilgisayar ve İnternet bağımlılığı, bireyselleşme, yalnızlaşma veya sanallaşma, psikolojik olarak gelgitler yaşama, parçalanmış kimlik ve kişilik, ailenin benimsediği değer yargısıyla çatışma, toplumsal değerlere yabancılaşma veya değer yargılarında zedelenme, düşünce ve davranışlarda uyumsuzluk, davranışlarda tutarsızlık ve kısmi olarak

şizofren kimlik bu dönemin gözlenen özellikleridir.

Özellikle kavramsal kargaşa, ideolojik arayış, zihinsel bulanıklık, din, sekülerlik, ateizm, ahlak, iffet, hayâ, vefa, aile, mahremiyet, nikâh, zina, eşcinsellik, aşk gibi gelgitler de bu dönemde oldukça yoğun olarak yaşanabilir. Gençler insanlara yaklaşma ve sıkı ilişkiler kurmada başarısızlık gösterebilir ve bunun sonucu yalnızlık çekebilir veya uygun olmayan, rastgele kişilerle arkadaşlık edebilirler. Çalışmama, kendini bir işe verememe, dikkatini toplama güçlüğü belirgindir. Yanışmadan kaçır ve yeteneklerine uymayan işlerde kendini tüketirler. Ailenin ve toplumun onaylamadığı rollerle girebilir, ters ya da olumsuz kimliğe bürünebilirler.

Kimlik karmaşası ve bunalımı yaşama, benlik algısında benmerkezci, kısa yoldan zengin ve meşhur olma, sahip olduğu şeylerin kıymetini bilmeme veya umursamama, sınırsız tüketici ve kullanıcı özelliği taşıyarak marka ve gösteriş düşkünü olma, her şeyde kendini haklı ve bilgili görme, anormal giyim tarzı, aşırı uyku uyuma, günlük ve anlık yaşama gibi özellikler de bu dönemde ön plana çıkabilir.

Toplum içinde bir yer edinemeyen, kök salamayan ve geleceğinden de umudunu kesen gençler topluma sırt çevirebilir;

Toplum içinde bir yer edinemeyen, kök salamayan ve geleceğinden de umudunu kesen gençler topluma sırt çevirebilir; farklı arayışlara girebilir veya çocukluğundaki kötü örneklerle de dönüş yapabilir.

farklı arayışlara girebilir veya çocukluğundaki kötü örneklerle de dönüş yapabilir: "Madem ben sizin istediğiniz gibi olamıyorum, öyleyse istemediğiniz gibi olacağım!" diyerek; sınıfını, uyruğunu, dinini, ülkesini, yetiştiği ortamın tüm değer yargılarını terk ederek onlarla çatışabilir.

Rol modelleri anne ve babası, öğretmeni, bilim adamları, filozoflar ve âlimlerden ziyade, sanatçılar ve sporculardır. Hayatları bir fanusun içinden algılar ve her olayı kendileri içinmiş gibi değerlendirirler.

KİMLİK OLUŞUMU

Kimlik oluşumu özdeşleşme ile başlar. Çocukluğundan beri etrafında gördüğü, beğendiği, etkilendiği, değerli saydığı kişileri model alır; onlarla özdeşleşir. Gençin özdeşleştiği kişiler öğretmeni, annesi, babası, arkadaşı, sevdiği sanatçılar veya roman kahramanları olabilir. Bu kişilerin giyim tarzlarını, konuşmalarını, tavır ve davranışlarını taklit edebilir. Bu durum, olumsuz örnekler tercih edilmedikçe ve aşırıya kaçmadıkça doğal bir süreçtir.

Gençlerin kimlik duygusu şekillenirken üç konuda yoğunlaşma yaşanır. Bunlar cinsel, toplumsal ve mesleki kimliktir. Dönem boyunca dürtüler yoğunlaşır, genç bir kız ya da erkek olarak nasıl görüldüğünü, nasıl hissedip nasıl davranması gerektiğini anlamaya, kısacası kendi cinselliğini tanımaya çalışır. Eğer anne ve baba tutumlarından veya çevresel faktörlerden kaynaklanan problemler yaşanmışsa cinsel kimliğini oluşturmada sorunlar yaşanmaya başlar. Birçok farklı cinsel eğilimlerin bu dönemde oluştuğunu göz önünde bulundurmak gerekir.

Toplumsal kimliğini oluştururken de toplum içindeki yerini, arkadaşları arasında üstleneceği rolleri, sosyal becerilerini, başkaları tarafından nasıl görüldüğünü ve toplum içinde nasıl bir yer bulacağını anlama çabası ön plandadır.

Belli bir mesleği tercih etme veya yönelme de kimlik duygusunun önemli bir ögesidir. Kimlik duygusunun gelişimi, tüm ruhsal yapıların yeniden şekillenmesi, hayatıyla ilgili önemli kararlar vermesi ve ne olacağıyla ilgili ter-

Din ve düşünce akımları bir izah sistemi olması ve güven duygusunu kazandırması yönüyle gencin kimliğini oluşturmada katkıda bulunur.

cihlerde bulunması mesleki kimliğini oluşturmada etkili olacaktır.

Dönemin oldukça uzun bir çalışma gerektirdiğini unutmamak gerekir. Bu sağlam yapı oluşana dek genç oldukça kırılğan ve hassas bir dönemden geçer. Kendisine olan ilgisi artarak sürekli kendisiyle meşgul olur. Aynanın karşısından ayrılmaz. Gözünü, kaşını, ağzını, burnunu, vücudunun nasıl görüldüğünü inceler durur...

Bazen zamanını bomboş geçiriyormuş gibi düşündüğümüz bir genç, iç dünyasında geçmişi gözden geçirip, kendini tanıma, isteklerini anlama, kendini diğerlerinden ayırma, kendi olabilme, kendine özgü yollar bulma çabası içerisinde de olabilir. Birçok alanda kendini tanıma çabası, sonuçta kim olduğunu, neler yapmak istediğini, yetenek ve sınırlılıklarını, düşünce ve inançlarını, değer yargılarını belirlemesini ve hedeflerini oluşturmalarını sağlar.

Kimlik duygusunun sağlıklı oluşması için gencin bireysel bütünlüğünü sağlaması, kendisinin ve çevrenin farkında olması, ailesiyle uyumlu ve işbirliği içerisinde hayatını devam ettirebilmesi önemlidir. Bu dönem boyunca değer yargıları, ahlak kuralları, kıyasası gencin vicdanı da önemli değişikliklere uğrar. Süreç tamamlanana kadar aşırı doğruculuk, yargılarında keskinlik, mutlak

doğrulara inanma, esnek olmayan kurallar, yüceltme ve değersizleştirmeler söz konusudur.

Hayat yeniden tanımlanır, ilişkiler tekrardan gözden geçirilir ve çocukluk idealleri geride bırakılır. Genç için karşı koyma olgunlaşmanın göstergesidir. Ebeveynlerden sağlıklı ayrışmada yetersizlik olduğunda, bu durum gençlik döneminin bitimine kadar çözümlenemezse, yani insan ailesinden kendini biraz uzaklaştırıp, kendini ve onları olumlu ve olumsuz yönleriyle tanıyıp kabullenmeyi başaramazsa çeşitli sorunlar kendini gösterir. Böyle bir kişi ya erişkin yaşamın gereklerini yerine getiremeyecek bir bağımlılık içinde kalır ve silik bir kişi olarak hayatını devam ettirir veya anne ve babası ile çatışarak onlardan farklılaşır ve uzaklaşır. Kendini içsel olarak onlardan ayırmadaki güçlük nedeniyle, fiziksel olarak uzaklaştırma, kaçma, değersizleştirme, itibardan düşürme, yaşadığı şehri, ülkesini bırakıp gitme gibi durumlarla da karşılaşabilir.

Bu dönemde anne ve babanın desteği, sağlıklı bir iletişim kurması ve dönemin genel özelliklerini bilmesi son derece önemlidir. Özellikle bireyselleşme, değer yargılarını oluşturma, kendi ayakları üzerinde durma isteği ve arkadaş tercihi konusunda aileler gençlere yardımcı olmalı, onları yönlendirmeli ve olumlu tercihler konusunda desteklemelidir.

İlişkilerinde sorun yaşayan aileler gencin bazı yönelimlerini bir tehdit olarak algılayabilir ve farklı yöntemler kullanarak onu kontrol altında tutmak isteyebilirler. Oysa bu dönemdeki ilişkilerin sağlıklı olması birçok sorunun da başlangıcı olabilmekte, gencin evden ve aileden uzaklaşarak onların istemeyeceği tutum ve davranışları benimsemesine neden olabilmektedir.

DİN VE KİMLİK

Din veya düşünce akımları, gencin kimliğini oluşturmada "Ben neyim, kimim?" sorularına cevap bulmak için başvurabileceği referans özelliğine sahiptir. Din ve düşünce akımları bir izah sistemi olması ve güven duygusunu kazandırması yönüyle gencin kimliğini oluşturmada katkıda bulunur.

Kimlik oluşturma ve arayışı sürecinde "Hayatın anlamı ve amacı nedir?", "Nereden geldim, nereye gidiyorum?", "Ben ne olacağım?" gibi sorulara cevap vermesi babında dinin, gencin hayat anlayışını kazanmasında bir referans noktası olabileceğini göz önünde bulundurmak gerekir.

Özellikle zihnine takılan "Hayat nasıl başladı?", "Ben nasıl dünyaya geldim?", "Nereye gidiyorum?", "Hayatın başlangıcı, sonu, hedefi ve manası nedir?" gibi sorulara verilecek cevaplar, olumlu çevre ve rol modellerle bu süreç daha sağlıklı bir şekilde sürdürülebilir.

Dinin aynı zamanda bir "düşünce ve yaşama tarzı" teklif etmesi, hayatına anlam katacak bir potansiyele ve ideale sahip olması, olumlu arkadaşlıklar ve çevre oluşturmaları noktasında katkı sunması, yaşadığı çağın özellikleriyle banşık bir dil inşa etmesi ve özdeşim kurabileceği rol modeller gösterebilmesi bir avantaj olarak değerlendirilmelidir.

Tabi, burada bizim için can alıcı nokta, "Gençler için sanatçılar ve sporcular dışında rol model olarak gösterebileceğimiz, anne ve babalar, öğretmenler, âlimler, entelektüeller, siyasetçiler veya kişiler var mıdır?" sorusudur. Eğer bu örneklikleri tarihsel olarak göstermenin yanında yaşayan kişilerden de gösterebiliyorsak gençlerdeki özdeşleşme ve kimlik oluşturma süreci daha rahat bir şekilde gerçekleşecektir.

Heybe'den taşan gönül: Mustafa Kutlu

Köy odasındaki meraklı çocuklar meddahı dinler gibi buldum kendimizi; bir neşe efendim, bir sıcakkanlılık. İnanın bu iklimin yabancı-sı değilsiniz. Gönül ehli nedir bilirsiniz, işte öyle ama "uzuncasını" düşününüz.

Aziğimizde heyecan, ne soracağız ne konuşacağız karmaşası.

Nasıl başlasak konuşmaya, hitabımız ne olmalı kendisine?

Tereddüt, şaşkınlık, görme iştiyakı... Aslında yabancıınız değil, hem de hiç değil; okumuşsunuzdur, yazdığınız kasabayı şehre taşıyan şehre kasabayı tanıtan; bize, bizden hikâyeler anlatan yazarımızı.

Uzun Hikâye'nin yazarı kısa bir girişle anlatılamaz ki! Sizi kıskandırmak gibi olmasın ama değerli okuyucular. 10.05.2016 tarihi bizim için böyle başladı. Yedi öğrenci bir öğretmen-idareci ve bendeniz size yazan... Toplam dokuz kişi bir minibüsle Dergâh Yayınları'na gittik. Saat ikide geleceği söylenmişti, erken vardık, odasını, çalışma masasını, gazoz koleksiyonuyla fotoğraflarını ve resimlerini, evet evet kendi eliyle yaptığı dağ tepe resimlerini görme imkânımız oldu. Mustafa Kutlu sanat çalışmalarına resimle başlamış, hikâyecilik sonradan. Ne de olsa her ikisi de bir anlatma sanatı...

Sinemaya da ilgisi varmış Mustafa Kutlu'nun, zaten siz Uzun Hikâye'nin filmi seyretmişsinizdir.

Aslında konu kitaplığındaki Robert De Niro fotoğrafından açılmıştı ve Uzun Hikâye filmiyle Türk sineması ve dizileriyle devam etti. Bu arada Osman Sınav'ı çok beğendiğini söyledi, hem kişiliğini hem sinemacılığını.

Biz odasına geldikten kısa bir süre sonra hikâyecimiz geldi. Uzun boyu yetmişe dayanmış bir ömür bereketiyle gayet dinç, sevecen, şen bir adam... Hepimizle selamlaştı, koltuğuna yerleşti ve belki de bizdeki heyecanı fark ettiği için konuşmaya başladı. Köy odasındaki meraklı çocuklar meddahı dinler gibi buldum kendimizi; bir neşe efendim, bir sıcakkanlılık. İnanın bu iklimin yabancı-sı değilsiniz. Gönül ehli nedir bilirsiniz, işte öyle ama "uzuncasını" düşününüz.

Biz de cesaret arttı tabi, başladı çocuklar soru sormaya... Aslında okulumuzda okuma programımız

var, her ay bir kitap okumak zorunlu. Tabi öğrenciler Mustafa Kutlu'yu okuyor, ben de okuyordum kitaplarını. Dolayısıyla aramızda bir söyleşi başlamış oldu...

– Hangi kitabını okuyorsunuz?

– Huzursuz Bacak'ı

– Sen?

– Nur'u

– Peki, sen (başka bir öğrenci)

– Beyhude Ömrüm...

– Son kitabını okudunuz mu?

Ama şunu diyeyim ki en çok bilinen hikâyesini seyreden de çoktur.

İşte böyle başladı bir öyküden bir başka hikâyeye ve hikâyecisine yolculuğumuz. Sorularımız çok, merakımız zirve yapmış. Bizden bir parça var hikâyelerinde. "Hiç okumasaydı hikâyeleriniz yazmaya devam eder miydiniz?" sorusuna. Bir anlatıcının hedefi bu değil mi ki... Yazdıklarının okunması mealinde bir cevapla karşılık verdi, değerli yazarımız. Okuyoruz dostlar, gönül ustasının mest eden dilinden!

RÖPORTAJ: YUSUF TURAN

EDEBİYAT ÖĞRETMENİ

Yurdum insanlarını yazmayı seviyorum, kendimi anlatmayı seviyorum. Yazdığım kitaplarda kimseyi suçlamıyorum, yol da göstermiyorum, işaret ediyorum.**Evde nasıl bir çalışma düzeniniz var?**

Çalışma masam var; fakat çalışma masamın üstünde hiçbir şey buldurmam. Temiz çalışırım. Kolonyalı mendille masanın üstünü silerim, tertemiz olsun diye değil, güzel koksun diye. Kalemim de iyi yazsın isterim. Bilgisayar kullanmam, telefon (cep) kullanmam. Modern teknoloji... Ters! Siz teknolojiyi kullanamazsınız; o, sizi kullanır. Modernizmin karşısında direnmeniz biraz fantastiktir, en azından zihinsel olarak karşı koymalıyız.

Yazılarınızı nerede yazar-sınız?

Çay bahçelerinde, kahvelerde yazanm yazılanmı, sesli ortamda yazanm, fakat size önermem. Daha olgunlaştım, daha iyiyim, ama gençlik heyecanımı kaybettim.

Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?

Klasik müzik dinlerim ve size de öneririm. Resim çizerim, futbol oynanm...

İstanbul'u nasıl buluyorsunuz?

İstanbul'u tanıyın, bir rehberle gezin, gerçekten İstanbul çok güzel bir yer. Kırk senedir İstanbul'dayım, fakat gezmediğim o kadar çok yer var ki!.. Bir yeri do-laşmak için mutlaka yaya gidin.

Türkiye'deki sinemayı yeterli buluyor musunuz?

Hayır, yeterli bulmuyorum. Türkiye'de sinema beni açmadı, kültür zayıf. İnsanımız uzak tutul-

muş. O kültür alafraanga Batıçılarıdır, bizim kültürümüz giremez, girse de kabul görmez. Sinema muhiti beni tatmin etmedi. Çıkışta bara gidiyorlardı. (Yönetmen ve oyuncular kastediyor.) Biz gidemiyorduk. Sinemada amatör kaldık. Bir film, iki salon, üç seyirci... Ama Türkiye'de seyirci olmadığı için sinema olmuyor. Sinema yapmak son derece zordur. Şu anda imkânlar var, ancak izleyenler yok. Bunun sebebi, insanımızın soğuk durması...

Kitaplarda neye önem verir-siniz?

Kitapların ismine çok önem veririm, kapak resmine de aynı şekilde. Kendim çizerim kapak resimlerini. (Tasarlanm anlamında)

İlham kaynağınız kimdir?

Yurdum insanlarını yazmayı seviyorum, kendimi anlatmayı seviyorum. Yazdığım kitaplarda kimseyi suçlamıyorum, yol da göstermiyorum, işaret ediyorum. Türkiye'de ne değiştiğini, insanlarımızın nelerden eksik kaldığını, kimin hangi psikolojide olduğunu anlamaya çalışıyorum. Ülkemiz garip bir çelişki yaşıyor. Bir taraf-

Ben hep sosyalistlerden yana olmaya çalışmışımdır. "Neden?" dersenez; haktan yanalar ama şu zamankiler değil. Onlar özenti...

tan Batılılaşırken bir taraftan dindarlaşıyor. Oruç tutanların oranı % 84... Kurban kesme % 86... Ancak modernizm baskısı günümüzde daha fazla... Tüketim ekonomisi yerine kanaat ekonomisine geçmemiz lazım, demişim. Arabaya binerseniz sizi AVM'ye götürür. Batı'daki bilginler diyor ki, 20. yüzyılın üç tane beter icadı vardır: Otomobil, bilgisayar, televizyon.

Kanaat ekonomisini açıklayın, dediler. "Ben, ekonomist değilim. Bana göre, insanın iki gömleğinin olması yeterlidir." dedim. Sanaat sadece işaret eder!

Anadolu'da bir yere gittiğimde müdüre gitmem. Çay ocağına gider, oradakilerle sohbet ederim: "Nerelisin?.. Tokat, Reşadiye..." Sorarım: "Ne yapıyor, ne satıyorsun. İşler nasıl?" diye. Anlamaya çalışırım. Ben halk hikâyelerinden yola çıkarak sözlü hayatı, yazılı hayata modernize ederek geçirdim.

En büyük destekçiniz kim?

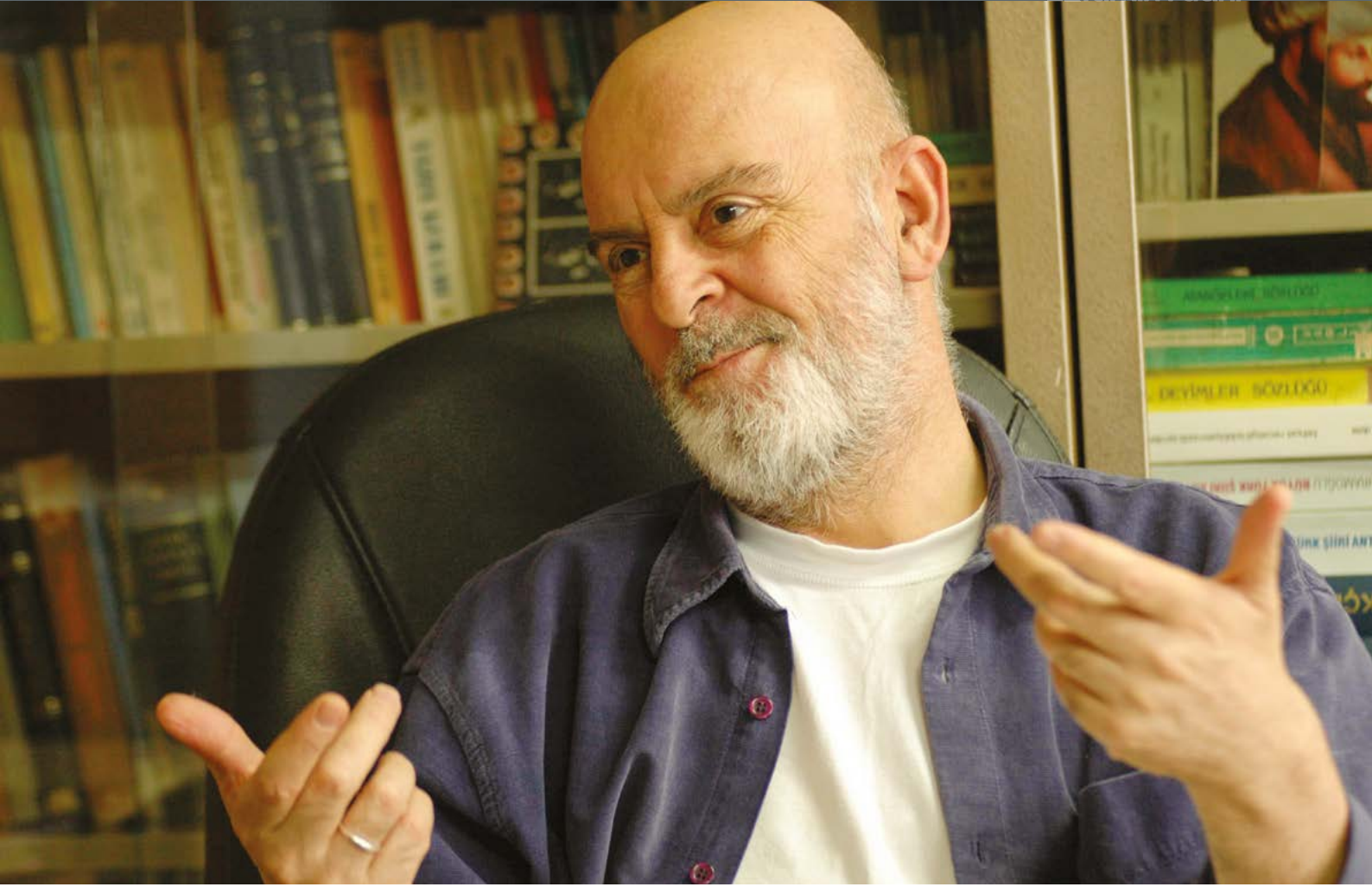
En büyük destekçim eşim ve çocukları. Kendini yüksek sınıftan görmek gibi sanatçı milletin bir durumu vardır ben bu durumu sevmem. Yatarken, uyurken, kalkarken yazacakları hep aklımdan geçiyor. Bu yüzden eşim çok yardımcı oldu.

Uzun Hikâye kitabınızın kapağını sonradan niye değiştirdiniz?

Uzun Hikâye filmi çok güzeldi. Kapağını film için değiştirdim; çünkü çok hoşuma gitti film. Kenan da çok güzel oynamış. (Kenan İmirzaloğlu)

Sosyalistleri nasıl buluyorsunuz?

Ben hep sosyalistlerden yana olmaya çalışmışımdır. "Neden?" dersenez; haktan yanalar ama şu zamankiler değil. Onlar özenti... 60'lı yılların esiri olmuş insanlar. Tabi ki de tebrik etme durumu yok, kapitalistlerin yanında mı olacağım?

Yazılarınızı neler üzerinden yazıyorsunuz?

Bir şeyden, mısradan, olaydan yola çıkarak yazıyorum. Yazılarımı çay bahçelerinde yazarm, o şakırtılar bana fon müziği gelir. Şimdiki yazarlar gece yarısı falan yazar. Ben, kahvelerde yazar; okurdum. Plansız bir şekilde yazdığım şeyi bir daha okumam, temize çekmem. Denedim yapmayı; fakat başaramadım. Ne yazacağımı bilmeden oturur, yazarm. Gece dört-beş gibi uyanıp bir kitabıma isim verdim, sonra yattım; sabah kalktım. Yok... İsmi unutmuşum! Yazmamıştım da. Kitabın ismini önemsiyorum, ama o sefer olmadı.

Kütüphaneniz var mı?

Hayır, aldığım kitapları okuduktan sonra dağıttım. Çok iyi okuyucuyum yedi yaşımdan beri.

Kitaplarınızda hiç kendinize dair bölümler var alıyor mu?

Kanaat ekonomisini açıklayın, dediler. "Ben, ekonomist değilim. Bana göre, insanın iki gömleğinin olması yeterlidir." dedim.

Bazı kitaplarımda var. Benim hayatımdan karakterlerde biraz vardır. Benim küçükken hayatım trenlerde geçti; ama hepsinde yok. Erzurumlu âşıklardan çok hikâye dinledim. Onları modernize ederek kitaplarıma aktardım.

Yazar olmadan önce nasıl bir hayatınız vardı?

Yazıdan önce resimle başladım ben. İlk yazdığım yazılan hocam fark etti ve bana yazarlık öngördü. Arkadaşları yazılanı beğendi... İki kitap yazdım fakat kitapları bana vasat geldi. Yedi sene ara verdim; çünkü yazdıklarımı iyi bulmadım, kendi hikâyemi aradım. "Yokuşa Akan Sular" ile ken-

di hikâyelerim oturmaya başladı. Kendimi yedi sene sonra buldum.

Nasıl bir öğrenciydiniz?

Ben mektepteyken hayta bir öğrenciydim. Arka sıradakiler, ön sıradakiler. Siz disiplinli olun, disiplinli çalışın.

Evet, dostlar nasihati böyleydi bizlere. Yanımızda getirdiğimiz kitapları imzalatmamak olmazdı. Kırmadı gönül hikâyecimiz. Son kitabı Hesap Günü'nü imzalarken aklımdan "Beyhude Ömrüm" geçti. Kitabı bir solukta okudum desem sıradan gelir elbet.

Üç günlük dünya hayatı ancak "Hesap Günü" gibi bir nefeslik olur.

Ne de olsa bir ömür muhasebesi!

10. Kalkınma Planı ve Türkiye'nin eğitim vizyonu

BAHAR YILMAZ

FATİH İLÇE MİLLÎ EĞİTİM ŞUBE MÜDÜRÜ

Ülkemizin kalkınması amacıyla belirlenen iktisadi ve sosyal hedeflere yönelik hazırlanan kalkınma planlarının onuncusu Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 01.07.2013 tarihli 127'nci birleşiminde onaylanmıştır.

DÜNYANIN her geçen gün parmaklarımızın ucunda küçülmesi, küreselleşmenin giderek çok boyutlu hâle gelmesi; mevcut potansiyelinin farkında olan ve kalkınma sürecini başarıyla yürütebilen ülkeler için fırsatlar sunsa da, çeşitli riskleri de beraberinde getirmektedir. Çünkü küresel rekabet giderek artmakta, yeni uzmanlık alanları oluşmaktadır. Bu durum diğer ülkeler gibi Türkiye'yi de etkilemektedir. Bilginin önemi ve değeri artmaktadır. Yenilikçilik ve farkındalık yaratmak en önemli rekabet unsurlarından biri hâline gelmiştir. Bilim ve teknolojideki gelişmeler ile bilgiye dayalı üretim büyümenin temel belirleyici gücü olmaktadır.

Ülkelerin kalkınma planları incelendiğinde gelişmiş ülkelerin iktisadi kalkınmadan öte, sosyal ve ahlaki kalkınma planları yaptıkları gerçeği; hızlı dönüşümlerin yaşandığı, dünya ekonomisinin şirketteştiği günümüzde hem ahlaki ve sosyal, hem

de iktisadi planlamanın yapılması ihtiyacını doğurmuştur.

Bu hususların ışığında gelecek nesillere yönelik belirlenecek sosyal politikalar, eğitim ve sağlık politikaları ülkemizin genç nüfusu göz önünde bulundurulduğunda daha çok önem kazanmaktadır. Üstelik dokuzuncu ve yürürlükteki onuncu kalkınma planları beşer yıllık kalkınma planları olmaktan başka Türkiye'nin 2023 vizyonuna yönelik hazırlanmıştır.

Çok uzaklarda görünüyorsa da Stratejik Türkiye Vizyonu için hedef olarak Cumhuriyetimizin yüzüncü kuruluş yıl dönümüne denk düşen 2023'ün seçilmesi kitlelere istikamet göstermek, motivasyon sağlamak bakımından elzemdir.

EĞİTİME YÖNELİK HEDEFLER

Onuncu Kalkınma Planı'ndan hareketle ülkemizdeki eğitim öğretime yönelik son yıllardaki gelişmeler ışığında durum analizi yapılacak olursa;

- Eğitimde fırsat eşitliğinin artırılması ve hizmet sunumunun iyileştirilmesi kapsamında ücretsiz ders kitabı temini, şartlı eğitim yardımları, taşınabilir eğitim gibi uygulamalar gerçekleştirilmiş; öğretmenlerin istihdamında ve hizmet içi eğitimlerinde artış sağlanmış, eğitime ayrılan kamu kaynağı artırılmış; Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesi başlatılmış; 12 yıllık kademeli zorunlu eğitim sistemi tesis edilmiş ve müfredat bu doğrultuda yenilenmiştir. Eğitimde beşerî ve fiziki altyapı iyileştirilmiş, başta kız çocuklarının okullaşması olmak üzere eğitimin tüm kademelerinde okullaşma oranlarında artış sağlanmıştır.

- 2006-2007 eğitim öğretim yılında brüt okullaşma oranı okul öncesi eğitimde 4-5 yaş için yüzde 24, ilköğretimde yüzde 96,3 ve ortaöğretimde yüzde 86,6 iken, 2012-2013 eğitim öğretim yılında okul öncesi eğitimde yüzde 44, ilköğretimde yüzde 107,6 ve ortaöğretimde yüzde 96,8 olarak gerçekleşmiştir. Eğitimin çıktılarını ve dolayısıyla sistemin performansını değerlendiren uluslararası araştırmalarda elde edilen ortalama puanlarda kısmi iyileşme sağlanmıştır.

- Yükseköğretime olan yoğun talebin karşılanması amacıyla yükseköğretim ülke geneline yaygınlaştırılmış, kontenjanlar önemli ölçüde artırılmış ve Dokuzuncu Kalkınma

Planı hedefleri aşılmıştır. Ancak, yükseköğretim sisteminin merkezîyetçi yapısı, hizmet sunumunda çeşitliliğin yeterince sağlanamaması ile eğitim ve araştırma kalitesine ilişkin sorunlar yükseköğretim sisteminin rekabet edebilirliğini, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilme kapasitesini ve üretkenliğini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

• Nüfusun eğitim düzeyi yükselmekle birlikte OECD ve AB ortalamalarına göre düşük kalmaya devam etmiştir. Ortaöğretimin zorunlu eğitim kapsamına alınması ve yükseköğretime erişimde sağlanan gelişmeler sonucunda nüfusun eğitim düzeyinin artması öngörülmektedir. Diğer yandan, eğitim sistemi, iş gücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmış ve eğitimli

Nüfusun eğitim düzeyi yükselmekle birlikte OECD ve AB ortalamalarına göre düşük kalmaya devam etmiştir. Ortaöğretimin zorunlu eğitim kapsamına alınması ve yükseköğretime erişimde sağlanan gelişmeler sonucunda nüfusun eğitim düzeyinin artması öngörülmektedir.

genç bireylerin işsizlik oranlarında sağlanan düşüş sınırlı düzeyde gerçekleşmiştir.

• Eğitime erişim başta olmak üzere kaydedilen iyileşmelere rağmen, eğitim kalitesinin yükseltilmesi, bölgeler ve okul türleri arasındaki başarı düzeyi farklılıklarının azaltılması ihtiyacı önemini korumaktadır. Bu kapsamda öğrenme ortamlarının niteliğinin eşitlik ve hakkaniyet çerçevesinde artırılması, öğretmen

yetiştirme ve geliştirme sisteminin yeterlilikleri esas alan bir şekilde yeniden yapılandırılması, kariyer gelişim ve performans değerlendirme sisteminin oluşturulması, izleme ve değerlendirme faaliyetlerinde etkinlik sağlanması, akademik personelin nicelik ve niteliğinin artırılması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin müfredata entegrasyonunun sağlanması, okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve eğitim ile istihdam ilişkisinin güçlen-

Öğretmenlik mesleği daha cazip hâle getirilecek; öğretmen yetiştiren fakülteler ile okullar arasındaki etkileşim güçlendirilecek; öğretmen yetiştirme ve geliştirme sistemi, öğretmen ve öğrenci yeterliliklerini esas alan, kişisel ve mesleki gelişimi sürekli teşvik eden, kariyer gelişimi ve performans dayanan bir yapıda düzenlenecektir.

dirilmesine yönelik mekanizmaların etkinliğinin artırılması ihtiyacı devam etmektedir.

EĞİTİMİN TEMEL AMACI

Onuncu Kalkınma Planı'nda eğitim sisteminin temel amacı; düşünme, algılama ve problem çözüme yeteneği gelişmiş, demokratik değerleri ve milli kültürü özümsemiş, paylaşma ve iletişime açık, sanat ve estetik duyguları güçlü, öz güven ve sorumluluk duygusu ile girişimcilik ve yenilikçilik özelliklerine sahip, bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın, bilgi toplumunun gerektirdiği temel bilgi ve becerilerle donanmış, üretken ve mutlu bireylerin yetişmesi olarak tanımlanmaktadır ki; bu da Türkiye'nin geleceğe yönelik nitelikli insan, güçlü toplum vizyonunun açık ifadesidir.

Aynı şekilde, toplumun ve ekonominin ihtiyaçlarına duyarlı, paydaşlarıyla etkileşim içerisinde olan, ürettiği bilgiyi ürüne, teknolojiye ve hizmete dönüştüren, akademik, idari ve mali açıdan özerk üniversite modeli çerçevesinde küresel ölçekte rekabetçi bir yükseköğretim sistemine ulaşılması hedeflenmektedir.

Bu amaç ve hedefler doğrultusunda yürütülen eğitim öğretim politikaları şu şekilde sıralanabilir:

- Eğitim sisteminde, bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, hayat boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı dönüşüm sürdürülecektir.

- Okul türlerinin azaltıldığı, programlar arası esnek geçişlerin olduğu, öğrencilerin ruhsal ve fiziksel gelişimleri ile becerilerini artırmaya yönelik sportif, sanatsal ve kültürel aktivitelerin daha fazla yer aldığı, bilgi ve iletişim teknolojilerine entegre olmuş bir müfredatın bulunduğu, sınav odaklı olmayan, bireysel farklılıkları gözetilen bir dönüşüm programı uygulanacaktır.

- Öğrencilerin sosyal, zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimine katkı sağlayan okul öncesi eğitim, imkânları kısıtlı hane ve bölgelerin erişimini destekleyecek şekilde yaygınlaştırılacaktır.

- İlk ve ortaöğretimde başta engelliler ve kız çocukları olmak üzere tüm çocukların okula erişimi sağlanacak, sınıf tekrarı ve okul terki azaltılacaktır.

- Özel eğitime gereksinim duyan engellilerin ve özel yetenekli bireylerin, bütünleştirme eğitimi doğrultusunda, uygun ortamlarda eğitimlerinin sağlanması amacıyla beşerî ve fiziki altyapı güçlendirilecektir.

- Yabancı dil eğitimine erken yaşlarda başlanacak, bireylerin en az bir yabancı dili iyi derecede öğrenmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

- Ortaöğretim ve yükseköğretim geçiş sistemi, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini dikkate alan etkin rehberlik ve yönlendirme hizmetleri desteğiyle, süreç odaklı bir değerlendirme yapısına kavuşturulacaktır.

- Eğitim sisteminin performansının değerlendirilmesine imkân tanıyacak şekilde öğrenci kazanımlarının izlenebilmesini teminen sınıf temelli başarı düzeyleri, yeterlilikleri ve standartları belirlenecek; ulusal düzeyde çoklu değerlendirme ve denetleme mekanizması geliştirilecektir.

- Öğretmenlik mesleği daha cazip hâle getirilecek; öğretmen yetiştiren fakülteler ile okullar arasındaki etkileşim güçlendirilecek; öğretmen yetiştirme ve geliştirme sistemi, öğretmen ve öğrenci yeterliliklerini esas alan, kişisel ve mesleki gelişimi sürekli teşvik eden, kariyer gelişimi ve performans dayanan bir yapıda düzenlenecektir.

- Deneyimli öğretmenlerin dezavantajlı bölgelerde ve okullarda uzun süreli çalışması özendirilecektir.

- Okul idarelerinin bütçeleme süreçlerinde yetki ve sorumlulukları artırılacaktır.

- Kalabalık ve birleştirilmiş sınıf ile ikili eğitim uygulamaları azaltılacak, öğrenci pansiyonları yaygınlaştırılacaktır.

- Eğitimde alternatif finansman modelleri geliştirilecek, özel sektörün eğitim kurumu açması, özel kesim ve meslek örgütlerinin mesleki eğitim sürecine idari ve mali yönden aktif katılımı özendirilecektir.

- Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında bilgi ve iletişim teknolojisi altyapısı geliştirilecek, öğrenci ve öğretmenlerin bu teknolojileri kullanma yetkinlikleri artırılacaktır. FATİH Projesi tamamlanacak ve teknolojinin eğitime entegrasyonu konusunda nitel ve nicel göstergeler geliştirilerek etki değerlendirmesi yapılacaktır.

- Eğitim sistemi ile iş gücü piyasası arasındaki uyum; hayat boyu öğrenme perspektifinden hareketle iş yaşamının gerektirdiği beceri ve yetkinliklerin kazandırılması, girişimcilik kültürünün benimsenmesi,

mesleki ve teknik eğitimde okul-işletme ilişkisinin orta ve uzun vadeli sektör projeksiyonlarını dikkate alacak biçimde güçlendirilmesi yoluyla artırılacaktır.

- Ulusal Yeterlilik Çerçevesi oluşturularak eğitim ve öğretim programları ulusal meslek standartlarına göre güncellenecek, önceki öğrenmelerin tanınmasını içeren, öğrenci hareketliliğini destekleyen ulusal ve uluslararası geçerliliğe sahip diploma ve sertifikasyon sistemi geliştirilecektir.

- Ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitimde, program bütünlüğü temin edilecek ve nitelikli iş gücünün yetiştirilmesinde uygulamalı eğitime ağırlık verilecektir.

- Yükseköğretim sistemi, hesap verebilirlik temelinde özerklik, performans odaklılık, ihtisaslaşma ve çeşitlilik ilkeleri çerçevesinde kalite odaklı rekabetçi bir yapıya dönüştürülecektir.

- Yükseköğretim Kurulu, standart belirleme, planlama ve koordinasyondan sorumlu olacak şekilde yeniden yapılandırılacaktır.

- Yükseköğretimde kalite güvenesi sistemi oluşturulacaktır.

- Yükseköğretim kurumlarının sanayi ile iş birliği içerisinde teknoloji üretimine önem veren, çıktı odaklı bir yapıya dönüştürülmesi teşvik edilecek ve girişimci faaliyetler ile gelir kaynakları çeşitlendirilecektir.

- Yükseköğretim kurumları çeşitlendirilecek ve yükseköğretim sistemi uluslararası öğrenciler ve öğretim üyeleri için çekim merkezi hâline getirilecektir.

Sonuç olarak; kamu kurumları için bir çeşit emir, özel kuruluşlar için de yönlendirici niteliği olan kalkınma planlarından onuncusunun eğitim başlığı altında politikalarını, durum analizini, hedef ve amaçlarını incelediğimiz bu yazımızda; eğitime dair planlamaya dikkat çekmek istedik. Zira eğitim camiasının bile-

Yükseköğretim sistemi, hesap verebilirlik temelinde özerklik, performans odaklılık, ihtisaslaşma ve çeşitlilik ilkeleri çerçevesinde kalite odaklı rekabetçi bir yapıya dönüştürülecektir.

şenlerini oluşturan idareciler, öğretmenler, öğrenciler ve veliler; yeniliklere açık, küresel gelişmelere odaklı ve yön verici olmak durumundadır. Bunun için de öncelikle mevcut bilgi ve planlamanın gözden geçirilmesi ve ihtiyaç duyulan noktalara dikkat çekilmesi gerekmektedir.

Mesleki eğitim için belirlenen hedefler nitelikli insan gücünün bir boyutunu oluşturmakla birlikte uluslararası arenada söz sahibi bir Türkiye'nin, güçlü Türk toplumunun da dayanağıdır. Eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğinin sağlanması, sosyal refahın artırılması, bilgiye ve kaynağa ulaşımın kolaylaştırılmasına ilişkin çalışmalar devam etmelidir.

Analitik düşünebilen, sorgulayan ve yeni bilgi üreten, girişimci ruhlu, demokratik düşünceli, millî ve manevî kültürü özümsemiş, sanat ve estetik duyguları güçlü gençler Türkiye'yi 2023'e ve daha ilerisine taşıyacaktır.

Yine ideal bir toplumun mayası olan eğitim ve ahlak anlayışı; yeterli mesleki bilgi ve donanıma sahip, teknolojik gelişmelere açık, kendini geliştirip dönüştürebilen, demokratik düşünebilen bilimsel gelişmeleri takip eden ve bunları eğitim ortamına aktarabilme becerisine sahip, sosyal hakları sağlanmış, mesleki, akademik gelişimleri desteklenen öğretmenler eliyle gerçekleştirilecektir.

Eğitim vizyonumuzda yeni medyanın yeri

GÜLHAN TUBA ÇELİK
TÜRKÇE ÖĞRETMENİ

Yeni medyanın en önemli özelliği sesin, verinin, metnin ve görüntünün tek bir altyapı üzerinden aktarılabilmesine, saklanabilmesine, toplanabilmesine ve işleme tabi tutulabilmesine imkân tanıyan sayısallaşma gerçeğidir.

RİCHARD Sennett, *Taş ve Ten* adlı kitabında Antik Dönem'den yola çıkarak mekân ve insanın güçlü bağlantısı hakkında çeşitli örnekler dirmeler yapar ve yeni şehir tasarımlarının insan bedeniyle kurulan aktif bağa engel olduğunu söyler. Kent bireyciliğini işlerken değindiği metro gibi araçların ve kafe gibi sosyalleşme alanlarının tasarımını kentlinin bireyselleşmesinden sorumlu tutar. Daha sonra gelen konfor ve rahatlık ortamı asansörün icadıyla birlikte tavan yapmış ve artık evinden işine dışarıyla hiçbir fiziksel temas kurmadan ulaşabilmek mümkün hâle gelmiştir.¹ Modern dünyanın küreselleşmesi ve yeni kitle iletişim araçlarının doğması yukarıdaki süreci bambaşka bir seviyeye taşımıştır. Artık sadece hız ve bireysellik üzerine kurulmuş bir modern yaşam değil zamandan ve duvarlardan bağımsız, yurtsuz bir siber mekân vardır. Küreselleşme ile birlikte, sınırları iyice silikleşen dijital dünyanın elektronik veri tabanı modern bir hapishaneye bile benzetelebilir. Fakat bu hapishanenin klasik anlamdaki hapishaneden tek farkı üyelerin, gözetimin gönüllü unsurları olmalarıdır.²

GELENEKSEL MEDYA & YENİ MEDYA AYRIMI

Türk Dil Kurumuna göre medya; *iletişim ortamı, iletişim araçları* demektir.³ İletişim ise yine TDK Sözlüğünde; *duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim* olarak geçerken ikinci bir tanımda da şöyle der: *Telefon, telgraf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme, muhabere, iletişim*⁴. Bu ikinci tanımda bahsi geçen telefon, telgraf, televizyon, radyo, gazete gibi alışık olduğumuz iletişim araçları geleneksel medya olarak adlandırılır. Çünkü 1970'ten sonra aşama kaydeden teknolojik gelişmeler, özellikle Web 1.0'dan Web 2.0'a geçiş ile bundan sonra sıkça kullanacağımız bir kavram ortaya çıkacaktır: YENİ MEDYA

Yeni medya ile kastedilen araçlar arasında; bilgisayar oyunları, sanal gerçeklik ortamları, multimedya, yazılım, web siteleri, bloglar, wiki'ler, e-posta, elektronik wiosklar, interaktif televizyon, mobil medya, podcastlar bulunmaktadır. Yeni medyanın en önemli özelliği sesin, verinin, met-

nin ve görüntünün tek bir altyapı üzerinden aktarılabilmesine, saklanabilmesine, toplanabilmesine ve işleme tabi tutulabilmesine imkân tanıyan sayısallaşma gerçeğidir. Bu sayede telekomünikasyon, veri iletişimi, kitle iletişimi bütünleşerek tek bir ortama dönüşür. Yani geleneksel medyada video için televizyonu, ses için radyoyu, yazılı materyal için gazeteyi kullanmak zorunda kalıp ayrı ayrı zaman ve sermaye harcamışken; yeni medya ses, video ve yazılı ürünlerin dağılımını aynı kanal üzerinden mümkün kılar. Bunun en belirgin olduğu örnek ise şüphesiz İnternet'tir. İnternet ortamında radyo dinlerken bir yandan da günlük e-gazetelere göz atabilmekte yahut bir haber sitesinde okuma yaparken aynı haberin video-haber şeklini izleyebilmekteyiz. İnternet saklama, değiştirme, etkileşim, yeniden üretim gibi iletişim süreçlerinin çok sayıda aşamasını birleştirir. Geleneksel medyada çoğunlukla tek yönlü olan karşılıklı etkileşim yeni medyanın zaten tanımındadır. Artık okuduğumuz bir habere saniyeler içinde yorum yapıp fikir alışverişinde bulunabilir, hatta karşıt görüşteyse anında içerik üretip kendi düşüncelerimizi ileri sürebiliriz. Çevrimiçi ortamda herkes hem bir içerik sağlayıcısı hem de yeni medyanın bir kullanıcıdır. Geleneksel medyada belli zamanlarda belli yayınların başında bulunarak kendimizi sınırlandırmamız gerekirken yeni medyada istediğimiz içeriği, istediğimiz zamanlarda, istediğimiz kadar bireyselleştirerek tüketebiliriz. Ayrıca yeni medya, karşısında pasif bir tüketici değil aktif bir katılımcı istemekte-

dir. Geleneksel medyada izleyici ve okura neyin sunulacağını belirleyen karar mekanizmaları yeni medya için çok uzak bir kavramdır, zira yeni medya kişiye hiçbir sınırlama olmaksızın istediği içeriği oluşturup anında paylaşma imkânı verir. Bu durum yeni medya üzerindeki kontrolü azaltmıştır, çünkü milyonlarca kullanıcının içerik üreticisi durumunda olduğu bu alanı geleneksel medyada olduğu gibi RTÜK vb. kurumlarla denetleme şansı mümkün değildir.

MEDYA OKURYAZARLIĞI DERSİNİ NASIL TEĞET GEÇTİK?

"Medya okuryazarlığı" kavramı elbette yeni bir kavramdır ve değişen dünya ile gelişen teknolojiler paralelinde, ihtiyaca binaen ortaya çıkmıştır. "Medya okuryazarı", hem basılı hem de elektronik medyanın kodunu çözebilen, değerlendirebilen ve bunları üretebilen bir kişi olarak nitelendirilmektedir.

Küreselleşme ile beraber gelişip büyüyen yeni medya, eğitim öğretim sürecinin de toplumsal şartlara ayak uydurmasını gerekli kılmıştır. 2004 yılında "Şiddeti Önleme Plat-

Geleneksel medyada izleyici ve okura neyin sunulacağını belirleyen karar mekanizmaları yeni medya için çok uzak bir kavramdır, zira yeni medya kişiye hiçbir sınırlama olmaksızın istediği içeriği oluşturup anında paylaşma imkânı verir.

formu"nda Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun (RTÜK), medya okuryazarlığı dersini gündeme getirdiğini ve müfredata eklenmesini önerdiğini görmekteyiz. Sonrasında ise, 22 Ağustos 2006 tarihinde, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu (MEB TTK) arasında imzalanan protokol ile medya okuryazarlığı dersi müfredatta yerini almıştır. 31 Ağustos 2006'da dersin müfredatı MEB Talim ve Terbiye Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Protokole göre dersin kimler tarafından hangi okullarda okutulacağı konusu da MEB Talim ve Terbiye Kurulu tarafından kararlaştırılacaktır. 2006-2007 eğitim öğretim yılında Adana, Ankara, Erzurum, İstanbul ve İzmir'den birer pilot okulda uygulaması yapılmış, 2007-2008

eğitim öğretim yılından itibaren ise medya okuryazarlığı dersi ülke genelinde 6, 7 ve 8. sınıflarda "seçmeli" ders olarak okutulmaya başlanmıştır.

Yukarıdaki sürecin ortaya çıkış, ilerleme ve olumlu anlamda nihayete ermesindeki amaç; yeni medyayı aktif katılımcılar olarak kullanmak yani dışarıdan dayatılanı olduğu gibi almayıp kültürel kodlarımıza uygun içerik üretmekti. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu, dijital devrime uyum sağlayamamış ülkelerde; İnternet'i güvenli biçimde kullanma, istenmeyen mesaj ve reklamları engelleme, istenmeyen/tanınmayan kişilerden gelecek mesajları önleme, filtreleme seçeneklerini değiştirme, enformasyonu farklı İnternet sitelerinden doğrulama gibi dijital medya okuryazarlığı becerileri diğer ülkele-

re göre daha düşüktür. Bu durumu kesinlikle dersin okutulmaya başlanmasının yeni olmasına bağlayamayız. Hepimizin yakından bildiği üzere zaten seçmeli dersler nadiren bilinçli seçilmekte; yüksek oranda ise müsait sınıflara, ders saati uygun öğretmenlere, okul çevresindeki toplumsal-kültürel yaşantıya göre şekillendirilmektedir. Ayrıca bu derse iletişim fakültesi mezunu olmayan herhangi bir branş öğretmeni girmekte, o da alanın dışından olduğu için konuya vakıf bulunmamaktadır. Aşağıda değineceğimiz birkaç noktadan da anlaşılacağı üzere aslında bu konu hayati öneme haiz bir konumda ve yapılan çalışmaların azlığı noktasında da bakir bir durumdadır. Yeni medyayı tanımak, kapsam ve sınırlarının farkında olmak, sadece tüketici konumunda kalmamak, kendi değerlerimize uygun içerik üretmek ve bunu teşvik etmek yetişkinler olarak bizi bekleyen bir zorunluluktur.

Dünyanın birçok ülkesinde medya konusunda bireysel bilinci oluşturmak ve geliştirmek için yapılan çalışmalarda öne çıkan başlıklardan biri de, izleyicinin medyaya eleştirel ve sorgulayıcı bir bakış açısıyla yaklaşmasını ve medyadan gelen mesajların alt metinlerini anlamasını amaçlayan bir eğitimin yapılması gerektiğidir. Haberi güvenilir kaynaklardan almayı öğrenmek, okuduğu/dinlediği/ izlediği her şeyi doğru kabul etmemek, rastladığını bilginin güvenilirliğini kontrol edip ondan sonra karar vermek hayati derecede önem arz etmektedir. "Dijital okuryazarlık" kavramı paralelinde kendi ürününü oluşturup sunmak gözlem becerisi, araştırma becerisi, eleştirel

düşünme becerisi, yaratıcı düşünme becerisi, iletişim becerisi, problem çözme becerisi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, girişimcilik becerisi, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi, sosyal ve kültürel katılım becerisi gibi özelliklerin senteziyle bireysel gelişime de katkı sağlayacaktır. Fakat gerek yukarıda bahsi geçen sebepler gerekse ders saatinin azlığı, materyal eksikliği, altyapı sorunları, İnternet için ayrılan ünitenin yetersizliği gibi etkenler bu ders-ten verim almamızı engellemiştir.

BİLGİSAYARI KAPATMAK ÇEVİRİMİÇİ RİSKLERİ ORTADAN KALDIRIR MI?

The Future Laboratory ve TNS tarafından Avrupa ülkeleri genelinde yapılan bir araştırmaya göre, XD kuşağı adı verilen 9-14 yaş aralığındaki çocuklar İnternetsiz bir dünya düşünemiyor. Dijital ortamda yetişmeleri nedeniyle, önceki kuşaklardan temel bir farkı olan XD kuşağı (X kuşağından annelerin 1995 ile 2001 yıllarında dünyaya gelen çocukları) diğer tüm çocuklardan daha fazla teknolojik gelişmeye tanık oldu ve dijital eğlencenin, cep telefonlarının ya da sosyal medya kanalının olmadığı bir yaşamı hiç tanımadı. Dijital olguyu doğal kabul eden XD'lerin %95'i İnternet'le bilgisayarların kendileri için önemli olduğunu düşünürken, hemen hemen yarısı bu temel araçların olmadığı bir dünyayı hayal bile edemiyor. Ayrıca bu kuşak 8-14 yaşından itibaren sosyal medyayı hayatlarının bir parçası olarak kullanıyor.

Küreselleşen dünyayı ve artık hayatımızın tamamen içinde olan yeni medyayı olumsuz olarak nitelendirmekten vazgeçip kabullenmek za-

manıdır. Çünkü biz yeni medyayı kabullenip ona uyum sağlamadıkça, yeni medyaya içerik üretmedikçe, çocuklarımız ve gençlerimiz için alternatif bir sanal dünya sunmadıkça geçen her dakikayla şiddetten cinsel istismara, bağımlılık riskinden düşmanlık ve nefret söylemlerine, pornografiden pedofiliye geniş bir tehlike yelpazesi mevcuttur. Fakat bunun çözümü kesinlikle açma kapama tuşu değildir. "Bilgisayarı kapatalım, telefonları elinden alalım." sadece anlık, yüzeysel, kolaya kaçan, korkak çözümlerdir. Önemli olan, sadece öğrencide değil velide ve öğretmende de bulunması gereken, bu bilinçtir.

Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Araştırma Projesi⁵ sonuçlarına göre; İnternet kullanımı tamamıyla çocukların günlük yaşantısının bir parçası olmuştur, çocuklar İnternet'i gittikçe daha küçük yaşlarda kullanmaya başlamıştır, çocuklar çok değişik türde ve potansiyel olarak yararlı çevrim içi etkinlikler yapmaktadır, 9-16 yaşındakilerin yüzde 59'u herhangi bir sosyal paylaşım sitesinde profile sahiptir, sosyal paylaşım sitesi kullanan çocukların yüzde 26'sı herkese açık profile sahiptir. 9-16 yaş arasındaki çocukların %12'si İnternet'te karşılaştığı bir durumun onları üzdüğünü veya rahatsız ettiğini belirtmiştir. Çevrim içi risklere maruz kalma oranı yaşla orantılı olarak artmaktadır. 9-16 yaşındakilerin %14'ü açıkça cinsel içerikli görüntülere maruz kalmıştır. Bu görüntülerden rahatsız olanlar 1/3 oranındadır. 9-16 yaş aralığındaki çocukların %30'u daha önce yüz yüze tanışmadıkları kişilerle buluştuğunu, bunu riskli fakat eğlenceli bulduklarını söylemiştir. 11-16 yaşındakilerin %21'i kullanıcı tarafından oluşturulmuş potansiyel zararlı birden çok içeriğe maruz kalmıştır (nefret söylemi, anoreksiya, kendine zarar verme, ilaç kullanımı, intihar). 11-16 yaşındaki çocukların %9'u kişisel bilgilerinin başkası tarafından kötüye kullanıldığını veya kişisel

Gençlerimiz sadece tüketici olarak değil kültürel kodlarına ve ahlaki değerlerine uygun içerik oluşturmaları yönünden teşvik edilmeli, bu alanda gerekli yönlendirme, rehberlik ve kaynak sağlanması yapılmalıdır.

bilgilerinin başkası tarafından ele geçirildiğini veya dolandırılarak para kaybettiğini belirtmiştir.

Aynı araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye riske en az maruz kalan ülkelerdendir. Bunu ebeveyn ve öğretmenlik anlamında üzerimize düşeni yaparak çocuklarımızı bilinçlendirmemize bağlamak yanlış olacaktır. Sosyo-ekonomik anlamda alım gücümüz ve kültürel mirasımız paralelinde koruyuculuğumuzu bu riskleri az zararla atlatmamızda etken olarak görmek daha yerindedir. Bir iki yaşındaki bebeklerin bile İnternet kullanabildiği bir çağda artık biraz bilinçlenmenin zamanı gelmiştir. Ebeveynler çocuğunu sokağa salmaktan korkmakta fakat onları uçsuz bucaksız bir siber dünyada potansiyel risklere karşı bir başına bırakmaktadır. Kültürel kodlarımıza uygun olmayan oyunlar hem cinsel istismarlar için zemin oluşturmaktadır⁶ hem de yeni tetikleyicilerle ortaya çıkan psikosomatik hastalıklara sebep olmaktadır⁷. Sosyal medyada bir anda gelişen nefret söylemlerine kanarak sokağa çıkan ve sonucundaki kaosa maruz kalan gençlerin fiziksel zarara uğrama ihtimali yüksektir. Yeni medyayı hafife almamak gerektiğine en büyük örnek olarak Arap Baharı'nı gösterebiliriz. Sosyal medyadaki örgütlenme sonucu 30-40 yıllık iktidarlar bir ay içinde yıkılmış, yerlerine Arap Baharı devletleri kurulmuş⁸ fakat kaos durmak bilmemiştir. Ülkelerinden ayrılmak zorunda bırakılan milyonlarca mültecinin yaşadığı krizin, ülkemiz ve diğer ülkeler için etkisi uzun yıllar devam edecek olan bir toplumsal süreci başlattığı hepimizin malumudur.

YENİ MEDYA SÜRECİNDE ÖĞRETMEN VE VELİYE DÜŞEN GÖREV NEDİR?

Bir kez daha üzerine basarak söylemek gerekir ki bilgisayarı kapatmak çözüm olmayacaktır. İnternetin olası tehlikeleri yüzünden çocuklara İnternet'i yasaklamak

İnternet kullanımı tamamıyla çocukların günlük yaşantısının bir parçası olmuştur, çocuklar İnternet'i gittikçe daha küçük yaşlarda kullanmaya başlamıştır.

etkisz ve yanıştır. Burada ebeveyn ve öğretmenlere düşen sorumluluk konuyla ilgili bilgiye sahip bulunmaları, alandaki birikimlerini artırmak için çaba harcamalarıdır. Bireyin İnternet'te kendisini ve çocuklarını bekleyen tehlikelerden haberdar olması ve bilinçlenmesi çok daha etkin bir çözümdür. Fakat klasik mantıkla yani korumacı olarak yaklaşmayıp aktif katılımı sağlamamız da gereklidir. Sadece tüketici olmak her yerde olduğu gibi sosyal medyada da büyük bir açmazdır. Kendi içeriğini oluşturamayan toplumlar yabancı içeriklere maruz bırakılacak, bu da kültürel bir yozlaşmayı beraberinde getirecektir.

Hiçbir ahlaki sınırın tanınmadığı Youtube kanalları, gençlerin ilk cinsel deneyimlerini fütursuzca paylaştığı watpad romanları, mahrem algısının gittikçe ortadan kalkması, tekno-günlüklerle herkesin kendin-

den çokça taviz vererek sanal şovunu oluşturması karşısında ihtiyacını duyduğumuz şey; kendi içeriğini oluşturan, seçen ve kullanan bir bilinçtir.

Gençlerimiz sadece tüketici olarak değil kültürel kodlarına ve ahlaki değerlerine uygun içerik oluşturmaları yönünden teşvik edilmeli, bu alanda gerekli yönlendirme, rehberlik ve kaynak sağlaması yapılmalıdır. Okullarda yeni medya bilinciyle ilgili eğitim ve rehberlik hizmeti verilmesi kurumsal ve millî bir sorumluluktur.

DİPNOTLAR

1. Sennett Richard (2014) *Ten ve Taş Batı Uygarlığında Beden ve Şehir* (çev: Tunçay Birkan), İstanbul: Metis Yayınları
2. Bauman Zygmunt (2014) *Küreselleşme Toplumsal Sonuçları* (çev: Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
3. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=MEDYA erişim tarihi (25/04/2016, 19.20)
4. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=İLETİŞİM erişim tarihi (25/04/2016, 19.23)
5. [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%2011%20\(2009-11\)/EUKidsExecSummary/TurkeyExecSum.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%2011%20(2009-11)/EUKidsExecSummary/TurkeyExecSum.pdf) erişim tarihi (27/04/2016 17.40)
6. <http://www.evrensel.net/haber/277878/online-oyunda-cocuk-istismari-avataria-isimli-oyun-gundemde> (erişim tarihi 27/04/2016 18.15)
7. <http://www.haber7.com/anne-cocuk/haber/1898870-korku-nobetine-yol-aciyor> (erişim tarihi 27/04/2016 19.05)
8. http://www.academia.edu/3464365/Arap_Bahar%C4%B1_S%C3%BCrecinde_%C4%B0internet_ve_Sosyal_Medyan%C4%B1n_Rol%C3%BC (erişim tarihi 27/04/2016 19.30)

Ütopyalardan günümüze eğitim

GÜLŞEN ÖZER

FELSEFE ÖĞRETMENİ

Ütopya bir bakıma aynı hareket noktasından çıkışla yazılmış, kurgulanmış metinlerdir. Bireysel ya da küçük ölçekli temennilerimizden farklı olarak sistematik ve kendi içinde tutarlı bütün hayatın mükemmelliğine yönelimdir.

İNSAN aklının cenneti olarak ütopya yazımı bilindiği kadarıyla Antik Yunan'a dayanıyor. Ütopyaların ilki kabul edilen Platon'un *Devlet*'inden bu yana insanoğlu ütopya kurmaya devam ediyor. Ütopya, bireyin var olana karşı memnuniyetsizliğinin farklı bir biçimde dile getirilmesi ve daha iyi olanı arzulamasıdır.

Modern dönemle beraber, kitap sayfalarına sığdırılan kurgular, artık senaryolara ve filme dönüşmüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlara bakıldığında arzunun dipsiz bir kuyu olduğunu hemen fark ederiz. İnsanın iç dünyasında bastırılan bütün isteklerin yanı sıra ütopya, aslında tasavvurun sınırlarını sistematik bir tarz olarak zorlamaktır. Ütopyacının idealize ettiği değişimlerin öznesi insandır. Keza bu durum insanın olduğundan farklı donanımlar kazandırılması anlamına gelir ki bu da bizi doğal olarak eğitim kavramına götürür. Bu yazıda geçmişten bu yana eğitim konusunun ütopyalarda kendisine nasıl bir yer bulduğunu konu edineceğiz. Her ütopyanın kendi döneminin hedefi olduğunu da düşünürsek bu hedeflere ne kadar yaklaşıldığı görülebilir. Gü-

nümüzde de eğitime dair üretilen modellere de değinerek konumuza bir anlamda güncel ütopyalara buluşturacağız.

ÜTOPYANIN DOĞUŞU

Yukarıda belirttiğimiz üzere Batı dünyasında bilinen ilk ütopya Platon'un *Devlet* adlı eseridir. Platon'un ideal devletinde eğitim temel konulardandır. Devlet ve eğitim birbirlerini karşılıklı besleyen, var eden iki kurumdur. İdeal devletin unsurları büyük bir eğitim organizasyonudur. Hatta yasalar, eğitimin korunması ve oluşturulması içindir. (Öztürk: 2004, s.89-114) Site yaşamının kurgusunun başında yer alan eğitimle çocuklar doğru biçimde eğitilirse ütopya gerçekleşebilir. Bütünün parçaları olarak yurttaşların iyi olması temel koşuldur. Platon'un üzerinde durduğu nokta, çocukların her şeyden önce kabiliyetleri doğrultusunda eğitilmesi gerektiğidir. İşte tam bu noktada Platon'un eşit şartlarda eğitim sunma anlayışı dışında kaldığını görebiliriz.

Ayrıca yaradılışla bir öz olarak var olan iyilikler eğitimle geliştirilmezse kötülüğe dönüşebilir. Bu nedenle

de Platon katı bir eğitim programı önerir. Bu eğitim öylesine önemlidir ki rastlantılara, ailenin keyfiyetine terk edilemez. Çocuklar küçük yaşlarda devletin inisiyatifine verilirler. (Platon:2005,s.460) Eğitim süreci uzun solukludur. Bu süreçte matematik, geometri, astronomi temel derslerdir. (Platon:2005, s.527) Eğitim sürecindeki dikkat çekici derslerden birisi ise müzik ve jimnastiktir. Bu iki ders ruh ve beden sağlığı için şarttır. (Platon:2005,s.402) Özellikle küçük yaşlarda masal anlatımı ile sözel yeteneklerini geliştirmeyi öneren Platon'un bu konuda bir şerhi vardır ki; masalların gerçek dışı öğelerden arındırılmasıdır. Bunun için de yeni masallar üretmeyi önerir. Benzer biçimde müzik de ruh karartıcı değil insanı yüceltip özünü güzelleştirmelidir. (Platon:2005, s.40) Filozofun eğitim sürecinde zikrettiği dersler aslında Antik Yunan'da zaten vardır ancak onun *Devlet*'inde katı kurallara bağlanmış ve büyük bir disiplin ağı içinde yerleştirilmiştir.

Antik Çağ'da demokrasiye katılmayan kadınlar, Platon'un eğitim anlayışında erkeklerle aynı eğitimi alabileceklerdir. (Platon:2005,s.456) Savaşlarda can güvenliği olan noktalara götürülen çocuklar bu tecrübe ile cesaretlerini gösterebilecektir. Belirli sınamalar yoluyla özellikleri tespit edilen çocuklar, eğitime bu doğrultuda devam eder. Nihayetinde devlet için farklı kategorilerde yetişmiş unsura ihtiyaç vardır ve bu da yetenekler tespit edildikten sonra o alanda yetişecek elemanlarla karşılaşılacaktır. Belli yaşlarda gerçekleştir-

şen ölçmeler sonunda ideal yurttaş olarak, sitede görev tanımına uygun olarak kariyerine devam edecektir.

THOMAS MORE

Osmanlı Devleti'nin Avrupa yönünde ilerlemesi karşısında başka bir dünya olarak ütopya kavramını 1516 yılında literatüre kazandıran Thomas More'un ütopyik adasında asıl olan ahlaklıdır. Eğitimde bu ahlaki olana yöneltme konusunda işlevseldir, ancak dikkat çekici olan bu eğitimi din adamlarının vermesidir. Platon'dan farklı olarak eğitim devlet tekeline verilmemiş, bireylerin hayat boyu sürdürdüğü bir etkinlik olarak da tanımlamıştır. Eğitim konularının başında tarım yer alırken sanat eğitimi ikinci sıradadır. Ada yurttaşları yeteneklerin genetik olduğu varsayımı ile mesleklerini babalarından öğrenir, ancak farklı bir durum gözlenirse başka ailenin yanında meslek öğrenmek üzere gönderilirler. Gün doğmadan halka açık olarak düzenlenen çeşitli konferanslara da bireyler ilgileri doğrultusunda iştirak ederler. Aynı zamanda bugünkü başbakanlığa karşılık olan VIII. Henry'nin şansölyesidir.

KARŞI ÜTOPYALARDA DURUM

Elbette bir de ütopyaların güzelliklerinin karşısında yer alan distopya örneklerinin meşhurlarından *Cesur Yeni Dünya*'da eğitimde tarih dersi kaldırılmış, ahlaki eğitim anlamında ve açılımında olan hiçbir ders süreçte yer almamıştır. Distopyalar karşı ütopya örneği olarak en az ütopyalar kadar bize bir şey anlatmayı dener, fakat burada durum tersine dönmüştür. Bu sebeple anlatılan "neyin olmaması" gerektirir. Bu yakla-

Ütopyaların varlıklarını temelde kötü gidişata borçlu olduklarını varsayarsak belki de olumsuz olarak gözlemlenen konularda memnuniyetsizlik kabuğunu kırarak ufarak ütopyalarımızı kurabiliriz.

şında özellikle eğitimin ana amacı bireyleri düşünmekten ve akıllarını kullanmaktan uzak tutmak ve sisteme uyumlu bireyler olarak kontrol altına almak amacı öne çıkarılır. Eğitim âdeti uyuşturma aracıdır ki, şartlanma ve uykuda telkinler yoluyla bireylerin zihinlerine aktarılır. Üstelik bebekler sekiz aylıkken bu eğitim başlar. Bu da çerçevesi belirlenmiş en erken başlayan eğitim modelidir. Aslında distopyalar tasarlanan eğitim düzeneklerinin akıl almaz boyutlarını düşünmemiz i

sağlayamaya matuf eserlerdir.

DOĞUNUN HAYALİ: ERDEMLİLER ŞEHİRİ

Batı dünyasının dışında da eğitimle alakalı pek çok düşünce ileri sürülmüştür. Ütopya örneklerinden sayılan Farabi'nin "*el-Medinetü'l-Fâzıla*" adlı eserinde eğitim hayatın her alanında zaruri görülen bir kavramdır. Farabi'ye göre erdemli şehir-

Satı el Husri

hir örneği tektir. Erdemsiz şehrin ise fasit, şaşkın gibi birçok türü vardır. O bütün erdemsiz şehirleri 'cehalet'le nitelendirir; bununla İslam öncesi dönem yanı sıra gerçek anlamına işaret edilmiştir. Cehalet kilit bir kavram olarak kullanılmış ve onu yok edecek eğitimde merkezi bir rol almıştır. Eğitim sıralaması matematik, geometri, astronomi ve müzik şeklindedir. (Akyüz: s.85) Bu tasnifte Farabi kolaydan zora doğru bir seçim yaptığını düşünmektedir. Farabi'nin yaklaşımları Aristo'dan etkilenmiş olarak şekillenir. Benzer yaklaşımlar İslam toplumuna uyarlanmıştır.

OSMANLI'NIN SON DÖNEMİ: SATI EL HUSRI

Modernleşme sürecine Osmanlı üzerinden bakıldığında II. Meşrutiyet dönemi eğitimcilerinden Satı Bey akla gelir. O, ders programları hazırlamış, idareci ve öğretmenlerin nasıl olması gerektiğine ilişkin çalışmalar yapmıştır. Eğitim uygulamalarını incelemek amacıyla Avrupa ülkelerini gezen Satı Bey özel bir anaokulu açarak fikirlerini uygulamayı denemiştir. Nitekim Tefvik Fikret onun teklifi üzerine Şermin adı verilen çocuk şiirlerini kaleme almıştır. Aynı zamanda öğretmen

Eğitim uygulamalarını incelemek amacıyla Avrupa ülkelerini gezen Satı Bey özel bir anaokulu açarak fikirlerini uygulamayı denemiştir. Nitekim Tefvik Fikret onun teklifi üzerine Şermin adı verilen çocuk şiirlerini kaleme almıştır.

Tefvik Fikret

yetiştirmek için Darülmürebbiyet adlı kurumu açmıştır. Öğretmen eğitimine özel olarak ilgilenen Satı Bey, teknolojinin eğitimde kullanılması konusunda da ilk defa derslerde projeksiyon kullanarak öncülük etmiştir. Eğitim anlayışında bireysel farklılıkları dikkate alan programları, güncel konuların işlenmesi, deneysel ve uygulamalı çalışmaları önermesi ile bugün hâlen aşılımaya çalışılan meseleleri tartışmaya açmıştır. Mesela Coğrafya dersinin gözleme dayalı olması amacıyla "Çocuklar öncelikle yaşadığı coğrafi çevreyi görerek tanımalı, mevsim farklarını yaşatarak kavratılmalı." demektedir. Haritaları okuyabilmeleri için de ilk olarak evlerinin dershanelerinin krokileri çizdirilmelidir ki, haritalara bakınca zihinlerinde canlandırma yapabilsinler. (Türk:2009, s.40) Bu anlamda üretilen teorilerin en azından dönemin tartışmalarının bir parçası olduğu ve Cumhuriyet dönemine değin önemli bir birikim teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

KÖY ENSTITÜLERİ

Cumhuriyet devrine gelindiğinde 1938 yılında Millî Eğitim Bakanı olan Hasan Âli Yücel'in bizzat yürüttüğü bu projede özellikle köylerde

öğretmenlik yapacak kadrolar yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Örgün eğitim yanı sıra, tarım eğitiminin uygulamalı olarak verilmesi ve aynı zamanda modern tarım bilgilerinin köylülere de öğretilmesi öngörülmüştü. Bu okullar Hasan Âli Yücel'in görevinden ayrılması ile köy öğretmen okullarına dönüşmüştür. Okul binaları öğrencilerle beraber inşa edilirken, çevrilen dünya klasiklerinin okutulduğu, müzik aletlerini çalmanın öğretildiği ve aynı zamanda öğrencilerin işlerini kendilerinin gördüğü bir programda gerçekleştirilmiştir. Platon'un Devlet'indeki gibi zeki çocuklar ailelerden alınarak bu okullarda yetenekleri geliştirilip meslek öğretiliyordu. Bu enstitülerde idareciler dâhil olmak üzere tek tip kıyafet giyiliyor, karma ve yatılı eğitim yapılıyordu. Bu enstitüler ideolojik bir tutum içinde olmakla gündeme gelmiş ve zamanla gelenekselleşip ezberci bir form kazanarak kapatılmışlardır. Kapatılma sürecinde farklı başlıklarla gelen eleştiriler söz konusu olmuştur. (Önder: 2012 s. 21)

BEYAZ ZAMBAKLAR ÜLKESİNDE; FİNLANDIYA ÖRNEĞİ

1923 yılında Rus yazar Grigory Petrov tarafından yazılan kitap

günümüzde de tekrar gündeme gelen Finlandiya'da eğitim reformunu konu edinir. En fazla Bulgaristan ve Türkiye'de ilgi gören kitabın Finlandiya'da aynı ilgiyi görmemesi ilginçtir. Finlandyalı öncü bir kadronun ülke eğitimini baştan sona fedakârlıklar yaparak geliştirdikleri anlatılmaktadır. Bugün uluslararası sınavlarda Finli öğrenciler ilk sıralarda yer almaktadırlar. Halkın cehaleti, alkol düşkünlüğü, hastalıkları, sefaleti ve ahlakı ile eğitilmiş kişiler mücadele etmelidir. Aydınların güçleri birleştirilerek halk eğitilecektir. Özellikle öğretmenlerin yetiştirilmesi için kurslar, konferanslar yapılmalıdır. Gerektiği zaman halka tarım bilgisi de verilecek en önemlisi eğitilmiş kişiler halk ile bağlarını koparmayacaktır. Nihayetinde herkes bu halkın bağrından gelmektedir. Kitapta kışlalarda eğitilmiş subaylarla disiplin tesis edildiği uzunca anlatılmaktadır. Kitabın Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'de askerî okullarda uzunca bir dönem okutulduğu göz önünde bulundurulduğunda anlatılan kışta hayatının bir kısmının buradan esinlenerek hayata geçirildiği düşünülebilir. (Petrov:1998,s.128) Finlandiya eğitiminde başarı teknik düzenlemelerden önce harekete geçmek için ilham veren dinamikleri harekete geçirmektedir

EV OKULU MODELİ

1970'li yıllardan sonra Amerika'da okulların yetersizliği ve en önemlisi okullardaki ahlaki çöküş nedeniyle gündeme gelen ev okulu fikri temelde her çocuğun hane içinde eğitilmesini ama bu eğitimin geçerliliğinin de olmasını önermektedir. Ivan Illich'in Türkçeye de tercüme edilmiş olan *Okulsuz Toplum* adlı eseri aynı kaygılardan yola çıkılarak yazılmıştır. Yakın zamanda Türk eğitim süreçlerinde gündeme gelen Montessori okulları, Waldorf okulları, Miknatis okulları bu kapsamda çalışmalardır. (Töslén, Elçi-

Platon'un Devlet'indeki gibi zeki çocuklar ailelerden alınarak bu okullarda yetenekleri geliştirilip meslek öğretiliyordu. Bu enstitülerde idareciler dâhil olmak üzere tek tip kıyafet giyiliyor, karma ve yatılı eğitim yapılıyordu.

çek: 2013,s.20) Özellikle okullarda eğitimin kalitesine ve dinî eğitimin yetersizliği gerekçesiyle savunulan bu okullar son dönemde İnternet üzerinde kurulan iletişim formları ile küresel bir öneri olma yolundadır. Bu okullara için Amerika'daki bazı eyaletler dışında yasal kabulden söz edemiyoruz. Bu okullara getirilen eleştirilerin başında çocukların sosyalleşmesi zikredilebilir. Platon'dan bu yana aslında çocuğun şekillenmesinde sözü devletten alıp aileye veren bir iddia olması açısından ilgi çekicidir.

DEĞERLENDİRME

Bugün eğitim alanında ya da yaşadığımız, dünyanın daha iyi olmasına dair kurduğumuz her cümle aslında büyük bir ütopyanın parçası olabilir. Ütopya bir bakıma aynı hareket noktasından çıkışla yazılmış, kurgulanmış metinlerdir. Bireysel ya da küçük ölçekli temennilerimizden farklı olarak sistematik ve kendi içinde tutarlı bütün hayatın mükemmelliğine yönelimdir. Ne var ki, ütopyalardaki kusursuzluk özlemi çoğunlukla ya-

nıltıcı olarak sanki ütopyanın da akıl dışı olduğu kanaatini doğurmuştur. Oysa ütopyalar özellikle akla dayalı ve gerçek bir yaşamı anlatırlar. Adil, erdemli ve dürüst bir yaşamı akla dayalı üretilmiş kurumlar ve bilinçli bireyler aracılığıyla idealize ederler. Kötü hasletlerin olmadığı bu dünyalarda hırstan, kötü ahlaktan arınmış bireyler eğitim yoluyla erdemli hâle gelir ki, aslında bu durumda bireylerin her koşulda eğitimle iyi hâle gelebileceğini söylemiş olur. Ütopyaların varlıklarını temelde kötü gidişata borçlu olduklarını varsayarsak belki de olumsuz olarak gözlemlenen konularda memnuniyetsizlik kabuğunu kırarak ufarak ütopyalarımızı kurabiliriz. Geçmişte kurulan ütopyaların gerçekleşmiş noktaları da bu niyetlerin motivasyon kaynağı olabilir. Geçmişten farklı olarak teknoloji için içerisine dâhil edilerek gelecek öngörülerini tasarlanabilir. Eğitim süreçlerinde sanal dünyanın sağlıklı bir biçimde devreye konulması sadece ülkemiz değil dünya gençliğinin de ihtiyacı hâline gelmiştir.

"Kim"i eğitiyoruz?

HÜLYA GÖK
FELSEFE ÖĞRETMENİ

Mevcut kimlikleriyle henüz gerçek bir yüzleşme yaşayamamış bir ebeveynin çocuğunu eğitmesi ile yine bu yüzleşmeyi henüz yaşayamamış ya da ayrıştıramamış bir eğitimcinin öğrencileri eğitmesi benzer süreçlerin benzer tezahürleri riskini barındırmaktadır.

İNSAN birbiri içine geçmiş yüzlerce sistemin içinde her biri ile bağlantısı olan çok boyutlu bir varlıktır. Milyonlarca sinir hücreleri ile aynı anda etkileşime geçip hareket, düşünce ve duygusal kabiliyetlerini oluşturan grift bir mekanizmaya sahiptir.

Bu karmaşık yapısı içinde duygu ve düşüncelerinin beyin ve kalp merkezli hareket ettiğine kanaat getirmiş, tüm etkileşimlerini, bilgileri merkezli açıklamaya çalışmış, bu yönde eğitim ve bilim yapagelmış bir büyük muammadır insan. Her biri kendi içinde birçok kıymete haiz olan işte bu bireyleri, insanları eğitiyoruz biz eğitimciler.

Ancak "kim"i eğittiğimizi biliyor muyuz?

Kendi içsel çatışmaları içinde kaybolup, onlarca savunma mekanizmalarını kullanarak "kim" olduğunu ayrıştıramamış ve fakat onlarca diploma sahibi olarak yetişmiş, toplumsal yaşamda bir yer kazanmış diplomalı insanları mı? Ya da yine kendi gerçekliğini tefekkürde karşılaştığı birçok rolün maskeleriyle dolaşan diplomasız insanları mı? Sahi biz "kim"i eğitiyoruz?

Eğitim insan için daha derin bir boyutuyla, benliğine ait farkındalıklar kazandırmak ve kazanılan bilinç ile de insan olmanın uyumuna ulaşmak değil midir?

Yaşama, bilgiye, insana, olaya ya da bireysel ve toplumsal dinamiklere uyumlanmak eğitimin hedeflediği en önemli kazanımlardan en az birkaçıdır oysa. Tüm bilgilerimiz içimizdeki saygıyı, sevgiyi, ahlaki yapıları eğitmek için değil midir?

Henüz kendi "kim"liklerini tamamlamamış bir nevi "ergen"liği bitmemiş bilgili yetişkinlerin çocuklarını mı? Yahut bu çocukları eğittiğini düşünen "kim"lik sorunsalını çözmemiş biz eğitimcilerin içindeki temel dinamikler olan öz değerleri mi eğitiyoruz?

İnsanın kullanageldiği savunma mekanizmaları yaşamda kalma becerilerinin diğer adıdır da aynı zamanda. Herhangi bir durum kar-

şısında "ilgisiz" kalan ile "durumu "ya-tıştırır" yahut "mantıklı açıklamalar" yapan ile "suçlamayı" seçen herkes varoluşunu devam ettirme yönünde yekdiğeri kadar insanca davranmaktadır. O hâlde "ilgisiz kalan" ile "suçlayan" insanın varoluşunda "hangi kimliği"ni canlı tutmaya çalıştığı ve "kim"in ne olduğu, hangi olumlu ya da olumsuz değerleri ihtiva ettiği sorusu, insanlık varoluşunun temel sorunsalı olarak ilk insandan beri karşımıza çıkmaktadır.

Mevcut kimlikleriyle henüz gerçek bir yüzleşme yaşayamamış bir ebeveynin çocuğunu eğitmesi ile yine bu yüzleşmeyi henüz yaşayamamış ya da ayrıştıramamış bir eğitimcinin öğrencileri eğitmesi benzer süreçlerin benzer tezahürleri riskini barındırmaktadır.

Ahlaki, siyasi, sosyal problemlerini, öfkelerini, hırslarını ya da nefretlerini eğitememiş ebeveynler ya da eğitimciler "kim"leri yetiştirmektedir.

Birey olarak varoluşu ve varlık dinamiklerini barındıran, kuşatan değerlerin neler olduğu sorusu dünyanın yaşlandığı modern çağda daha büyük puntolarla yazılmıştır.

Bilginler, filozoflar, sosyologlar, psikologlar ontolojik düzlemdeki insanın "kim" olduğunu anlamaya çalışarak kadim insanlık tarihini anlamlandırmaya çalışmışlardır.

"Kim"likler altında yaşanan onlarca çatışma, travma, kaos içinde insan kendine ait özeli ararken öte yandan kendi ve benzerlerini eğitmekle meşgul olmaktadır. Bu sebeple eğitimlerde ilk olarak yapılacak şey; bireylerin tek tek personalarıyla yüzleşmesinin önemini kavramaktır. Zira bütün eğitimler "bilgiler" hakikatte bu maskeler üzerine gelmekte ya da gelen bilgiyle yeni maskeler türetmektedir.

Kendini bulabilme yolunda eğiten ebeveynler ile eğitimciler gelecek nesilleri yetiştirmede elbette ki kariyerden ya da meslekten daha öte bir hassasiyete sahip olacaklardır. İnsan "Kim"liklerini yetiştirenler kendi insani "kim"liklerinin idrakinde olanlardır.

Zira öz insani değerlere varmayan eğitim insanda farklılıklar yaratmayacaktır.

Oysa eğitimciler ve ebeveynler olarak nihai amacımız "insan"ının değerlerini anlayıp, algılayabilen ve algıladığını deneyimleyip "hâl" olarak yansıtabilen, farkındalık kazanmış çocukları yetiştirmektir.

Yetişkinler olarak içsel süreçlerimizi ne kadar eğitebilirsek bizden sadır olan tüm bilgiler "hâl" olarak insan dinamiklerinin dengeli bir tezahürüyle çocuklarımıza "gerçek" bir model sunacaktır.

Sanal "insancık" dünyamızda "kim"i eğittiğimiz "kim" olduğumuzdan daha hayati bir süreci kapsamaktadır. Zira içimizdeki dünyaların eğitimi dışımıza aksetmektedir. Sözlerimize, duygularımıza, düşünce ve davranışlarımıza akseden kimliklerimiz ne kadar ve nasıl eğitilmelidir?

Yetişkinler olarak önce gerçek benliklerimizle buluşup buradaki çatışmaları, yaraları, krizleri olumlu olumsuz aldığımız bilgileri bloke edip, bizi eğitmeyen her ne var idiyse bunları anlamaya çalışmak, ağır fakat yapılandırılan adımlarla içsel dünyamızda yürümeye gayret

etmek yaşam boyu talebe olduğumuzu fark etmek belki de eğitimin var olma nedenidir.

Gerçek bir eğitim sürecinde bireylerin psikolojik yapılarını ve süreçlerini takip etmenin önemi oldukça aşikârdır. Yetişkinlere sunulan eğitim programları içinde yüzeysel değil detayları barındıran uzun vadeli psikoloji eğitimlerini hedeflemek ve uygulamak çağımız insanının istatistiklere yansıyan patolojilerinin giderilmesi yönünde hayati bir öneme sahiptir. Ancak dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da verilen psikoloji eğitimlerinin içeriğine yöneliktir.

Psikoloji eğitimlerini salt batı merkezli kaynaklara dayanarak yapmak, insan tasavvuru çağlar üstü olan dinimizin insana ait içsel yapıların ve süreçlerin analizine ve kadim tefekkür tarihimizin yetiştirdiği çok değerli şahsiyetlerin tespitlerine haksızlık olacaktır.

Zira insanın alt bilinçdışından ibaret olmadığı onu insan kılan onlarca sistemin devrede olduğu ve bu sistemlerin açığa çıkarılıp eğitilmesiyle ortaya çıkan bilgeliğin, asırları yönlendirdiği bilinmektedir. Bu büyük bilgelik eğitimlerinin oldukça büyük bir hazinesi de millî ve manevî değerlerimiz içinde saklıdır.

Eğitim; sağlayacağı meslek, kariyer ve benzeri kazanımlarla birlikte ve fakat bunların üstünde insan olma farkındalığının, kendini idrakin, ahlaki iyi ve güzel hasletlerle donanmanın hareket ettirici temel gücü olabilmelidir.

Kendini bulabilme yolunda eğiten ebeveynler ile eğitimciler gelecek nesilleri yetiştirmede elbette ki kariyerden ya da meslekten daha öte bir hassasiyete sahip olacaklardır.

İnsan "Kim"liklerini yetiştirenler kendi insani "kim"liklerinin idrakinde olanlardır.

Sınıf yönetimi ve istenmeyen öğrenci davranışları

EMEL GÜMÜŞ

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ

Öğretmenlerin en çok karşılaştığı ve günümüzde giderek artan bir sorun hâline gelen sınıf yönetimi başlı başına uzmanlık isteyen bir alandır.

İNSAN en geç olgunlaşan ve bakımı en uzun süren canlı olduğu için eğitime ihtiyacı vardır. Eğitim genel anlamıyla *davranış değiştirme* sürecidir. Eğitim sürecinden geçen bireyin davranışlarında olumlu yönde değişim olması beklenir (Demirel, 1994: 1). Eğitim istendik davranış değiştirme süreci olarak da tanımlanır. Eğitimin esasında istenmeyen öğrenci davranışları değiştirmesinin yanında, bu davranışları istenen davranışlar hâline getirmesi de yatmaktadır.

Eğitimin süreci okullarda ve sınıflarda gerçekleşmektedir. Sınıf, okulun alt birimi, eğitim amaçlarının davranışa dönüştüğü yerdir. Sınıf sadece dersin işlendiği fiziki ortam anlamında değil, ortak özelliklere sahip bir grup bireyin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş öğrenci grupları ile önceden belirlenmiş ve gerçekleşmesi hedeflenmiş davranışların oluşması amacıyla öğretimin yapıldığı odadır (Özyürek, 2005, 11).

Sınıflarda gerçekleşen eğitimin elbette kendine has bazı sorunları olacaktır. Öğretmenlerin en çok karşılaştığı ve günümüzde giderek

artan bir sorun hâline gelen sınıf yönetimi başlı başına uzmanlık isteyen bir alandır.

Sınıf yönetimi, eğitim yönetimi sıra dizininin ilk ve temel basamağını oluşturur. Bir bakıma okul ve eğitim yönetiminin sınırlı bir alanda uygulanmasıdır. Eğitim yönetimi nasıl yönetimin eğitime uygulanmasından, okul yönetimi de eğitim yönetiminin okula uygulanmasından meydana geliyorsa, sınıf yönetimi de okul yönetiminin sınıfa uygulanmasından meydana gelir (Toprakçı, 2002: s.22). Eğitim ve okul yönetiminin temelini oluşturan sınıf yönetimi, eğitim-öğretimin engelleyici olumsuzlukları en aza indirgeyerek sınıftaki öğrenme sürecinden en yüksek yarar sağlamayı amaç edinir. Kapalı bir kutu olarak görülen, sınıf ortamında karşılaşılan problemlerin belirlenerek, öğretmen, öğrenci ve yönetici işbirliği ile çözümlenerek olumlu bir sınıf atmosferi oluşturulması, sınıf yönetimini son derece olumlu etkilemektedir (Basar, 2001).

Postmodern dönemde zaman algısı farklılaşmış, yönetim denince

zamanı iyi kullanma ve organizasyon kavramları önem kazanmıştır. Okul ve sınıf yönetiminde temel olgu zamandan en iyi şekilde tasarruf etmedir ve bunun yolu da iyi bir sınıf yönetimidir. Etkili bir öğretim ortamının oluşturulması ve sağlanmasından sorumlu, öğretmendir. Etkili bir sınıf yönetimi için öğretmenin öğretim hedeflerine ve öğrencilerinin ilgi, gereksinim ve beklentilerine uygun etkinlikler düzenlemesi gerekir (Aydın, 2004:16).

Sınıf yönetimi, sınıf etkinliklerinin etkili öğrenmeyi sağlamak üzere öğrenciyle birlikte öğrenci için planlanması, örgütlenmesi ve eş güdümlenmesi sürecidir. Sınıf yaşamının bir orkestra gibi yönetilmesi; içinde öğrenmenin gerçekleştiği bir çevrenin oluşturulması için gerekli olanak ve süreçlerin, öğrenme düzeninin, ortamın, kuralların sağlanması ve sürdürülmesidir. Öğretmen ve öğrencilerin çalışma engellerinin en aza indirilmesi, öğretim zamanının en aza indirilmesi, öğretim zamanının uygun kullanılması ve etkinliklere öğrencilerin katılımının sağlanması olarak ele alınan tanımda sınıf yönetimi sınıfta var olan tüm etkinliklerin öğretmen ve öğrenci gruplarıyla yapılan organizasyon olarak belirtilmiştir. (Başar, 2001, 4-12).

Öğretmen, tabiri caizse sınıfın şefi konumunda olup sınıfı uyum içinde organize etmelidir. Makinenin her bir parçası gibi her bir öğrenci sı-

nıfta önemli ve işlevli hâle getirilmelidir. Bunu sağlamanın en iyi yollarından biri sağlıklı iletişim kurabilmektir.

Günümüz şartlarında sınıf içi yönetimde tek etmeden elbette söz edilemez: Erdoğan (2001) sınıf yönetimi etmenlerini, sınıf içi ve sınıf dışı olarak adlandırmış; sınıf dışı etmenleri aile, okul, çevre; sınıf içi etmenleri ise fiziksel ortam, eğitim programları, araç ve gereçler, zaman yönetimi, sınıf içi korku ve kaygılar, sınıfın kuralları, öğrenme-öğretme süreci, öğretmen ve öğrenci olarak gruplandırmıştır.

Gündüz (2001)'e göre sınıf yönetimine etki eden değişkenler uzak-yakın çevre, aile, okul, öğretmen, öğrenci, program, eğitim ortamı ve eğitim yönetiminden oluşmaktadır.

Küçükahmet'e (2003, s.3-4) göre sınıf yönetimi beş boyutta altında toplanmaktadır. Bunlar; öğretmenin kişisel özellikleri, sınıfın fiziki durumu, öğretim etkinliklerinin planlanması, zaman düzeni ve öğretmen-öğrenci ilişkileridir. Bu değişkenler sınıf içi ve sınıf dışı olarak incelenirse öğretmeni öncelikli olarak sınıf içi yönetim bölümü ilgilendirir.

Özyürek'e (2005,18-19) göre sınıfını etkili yöneten öğretmenler:

- Öğretme işine uzun zaman ayırır.
- Sınıfta neler olup bittiğinin farkındadır.
- Birden fazla işi aynı anda yapabilir. Örneğin bir gruba etkinlikte yardımcı olurken aynı anda sınıfın diğer bölümlerini de kontrol edebilir.
- Öğrencilere sürekli işaret verir.
- Sınıfın fiziksel ortamını öğrencilerini yönlendirecek şekilde düzenler.

Ada'ya göre ise (2000,3) öğretim sürecinde etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve sınıf yönetiminde etkili olan öğretmenler:

- Sınıf içi ya da sınıf dışı davranışlarına ilişkin kendilerine rehberlik edecek bilgi birikimine sahiptir. Aynı zamanda problem çözmek

Öğretmen bu istenmeyen öğrenci davranışları karşısında bu davranışa zamanında müdahale etmesi çok önemlidir.

için gerekli bilgi ve beceriye de sahiptir.

- En iyi uygulamaları içeren bir öğretim repertuarına sahiptir.
- Davranışları ile örnekler.
- "Öğretmeyi, öğrenmeyi" yaşam boyu bir süreç olarak kabul eder.
- Öğrencileri sürekli aktif konumda tutar.
- Sınıfta eleştirel dinleme, sırasını bekleme, açık ve kısa konuşma davranışlarını gösterirler ve bütün öğrencilerin katılımını sağlarlar.

Plan yapma ve hazırlık, sınıf kurallarını belirleme ve ders araç-gereçlerinin hazırlanması ders öncesindeki zaman yönetimi aşamalarıdır. Bütün bunlardan sonra ders esnasında da öğretmen zamanı etkili ve verimli kullanılmalıdır. Öğretmen akademik öğrenme zamanını yüksek tuttuğu oranda başarılıdır (Erkılıç, 2007, 130).

Tüm bu uğraşlara rağmen sınıf içi ve sınıf dışı yönetim sonunda sınıf istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaşılır, bunlar öğretimi olumsuz etkilediği gibi sınıf içi düzeni de olumsuz etkilemektedir. Öğretmen sınıf yönetiminde öncelikle istenmeyen

öğrenci davranışlarını tespit etmelidir ona göre strateji geliştirmelidir.

İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI

Yaygın olarak görülebilen istenmeyen öğrenci davranışları arasında; küfürlü konuşma, başkalarını rahatsız etme, işini yaparken özen göstermeme, dersi dinlememe, sınıfta başkaları konuşurken konuşma, ders dışı konularla ilgilenmek, arkadaşlarını engelleme, arkadaşına veya öğretmenine kaba ve saygısız davranma, okul eşyalarına zarar verme, devamsızlık, kopya çekme gelmektedir (Baloğlu, 2001, s.21).

Öğretmenlerin en çok yakındıkları disiplin sorunları (Yavuzer, 2000, s.128):

- Sırası gelmeden konuşmak veya sürekli konuşmak
- Gürültü yapmak
- Öğretmeni dikkatle izlememek. Diğer öğrencileri engellemek ve dikkatlerini dağıtmak
- Haklı bir nedeni olmadan yerinden kalkmak
- İstenilen öğretim etkinliğine katılmamak
- Derslere geç gelmektir.

Karşılaşılan bu problemler karşısında elbette etkin bir strateji geliştirmek çok önemlidir. Öğretmenin bu istenmeyen öğrenci davranışları karşısında "Bu davranışa zamanında müdahale etmesi çok önemlidir. Zamanında müdahale edilmezse olumsuz davranış yayılır, olumsuz davranış görenlerin sayısı çoğalır ve olumsuz davranışın durdurulması güçleşir." (Erden, 2008, s.153)

"Sınıf ortamında istenmeyen davranış ortaya çıktığı zaman, öğretmenlerin hemen bunu fark edip giderme stratejisine karar vermesi gerekir." (Öztürk, 2007, s.183)

"Öğretmenler bir davranışı değerlendirirken davranışın şiddetine, sürekliliğine, sıklığına, oluştuğu şartlara, öğrencinin gelişim özelliklerine ve davranışın diğer öğrencilere etkisini göz önünde bulundurmalıdır." (Tertemiz, 2003, s.74)

Öğretmen sınıfta istenmeyen bir öğrenci davranışı ile karşılaştığında, davranışın boyutuna göre farklı tepki yöntemlerinden yararlanabilir. Bu müdahaleler hiçbir tepki göstermekten, büyük tepkilere kadar değişebilir. Tepki yöntemleri; görmezlikten gelme, fiziksel yakınlık, sözsüz uyarıcılar, yeniden yönlendirme, vazgeç ifadeleri, öğrencinin yalnız bırakılması veya yerinin değiştirilmesi, sözel azarlamalar ve mesajlar, eleştiri, sessizlik zamanı, kısa ara verme, mantıksal sonuçlar çıkarma, öğrenci ile bireysel konuşma, problemi tanımlama veya çözme biçimlerinde olabilir. (Tertemiz, 2003, s.89)

Alkan (2007)'nin "İlköğretim Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri Ve Okulda Şiddet" konulu araştırmasına göre, öğretmenlerin cinsiyetleri ile istenmeyen davranışlarla baş etme sürecindeki davranışları karşılaştırdığımızda bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha olumlu ve tutarlı davranışlar sergilediği ortaya çıkmıştır. Bunun nedenini, bayanların annelik içgüdülerine sahip olmaları, dolayısıyla da olaylar karşısında daha şefkatli ve duygusal tepkiler vermeleri olarak söylenebilir.

Sayın (2001) yaptığı araştırmasında erkek sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı disiplin yöntemini daha sıklıkla kullandığını ortaya koymuştur.

SINIF YÖNETİMİNDE ÖNERİLER

- Rehber öğretmen, veli ve öğretmen üçgeni iyi planlanmalı ve

ortak kararlar alınmalı, veli ile öğrenciye karşı aynı dili kullanmalı, tutarsız beyanlardan kaçınılmalıdır.

- Öğrenciyi evinde ziyaret de çocuğu anlamayı kolaylaştıracaktır
- Öğrenciyi tanıma formlarını mutlaka muhafaza edip oraya notlar düşülmelidir.
- Öğrencilerle sevilen aktivitelere yer vermelidir.
- Öğrenciye onu sevdiğinizi hissettirmelisiniz ki size inansın.
- Sınıf içi farklı oturma düzenleri ve farklı kişisel başarıları ön plana çıkartıcı etkinliklere yer verilmeli.
- Her öğrenciye sınıf içi sorumluluk verilmeli ve paylaşma duygusu aşılanmalı.
- Öğrenci velilerini de sınıf etkinliklerine katabilirsiniz sınıfta okuma saati koyarak bunu sıraya koyabilirsiniz.
- Öğrencilerin spor müsabakalarına, bilgi yarışmalarına katılmalarını bunu sınıfta etkinlik hâline getirip sevinci, başarıyı ya da başarısızlığı beraber tatmayı, yaşamayı sağlayabilirsiniz.
- Onları sevdiğinizi sınıfta yüzlerine söyleyin, çekinmeyin. Onlar sizi anlayacaklardır.
- İstenmeyen davranışlar sergileyen öğrencilere olumsuz ifadeler asla kullanmayın; sizden adam olmaz, yaramaz haylaz vb. ifadeler olursa onlar zaten bunu kabullenmiştir ve o olumsuz davranışları sergilemeye devam edeceklerdir.
- Sağlıklı iletişim, yaş, cinsiyet, sosyal, psikolojik unsurlar göz önüne alınmalıdır.
- Öğretmen sınıf içinde tek düze olmaktan çok esprilere yer vermeli, monoton bir ses tonunu kullanmamalı, gerektiğinde drama çalışmasından da faydalanabilmelidir.
- Her şeyden önemlisi öğrencilere samimiyetle onları sevdiğini hissettirmeli, kendisi için öğrencilerinin değerli olduğunu söylemelidir.

KAYNAKÇA

- Aydın, Ayhan. *Sınıf Yönetimi*. Ankara. Tekağaç Eylül Yayıncılık (2004).
- Erdoğan, İ. (2001), *Sınıf Yönetimi*, (Ders, Konferans, Panel ve Seminer Etkinliklerinde Basarının Yolları). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Günay, K. (2003), *Sınıf Yönetiminde Öğretmenlerin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Küçükahmet, L. (Ed.). (2004), *Sınıf Yönetimi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Türnüklü, A. (1999), "İlköğretimde Sınıf İçi İstenmeyen Davranışlar ve Nedenleri", *Yaşadıkça Eğitim*, (64), s.30-34.
- Celep, C. (2001), *Sınıf Yönetimi ve Disiplini*, Ankara: Anı Yayıncılık
- Toprakçı, Erdal. "Sınıf Örgütünün Yönetimi", *Ütopya*, 2002.
- Başar, H. (1999), *Sınıf Yönetimi*, İstanbul: Millî Eğitim Yayınları.
- Bozkurt, E. (1994), "Sınıfta İletişim", *Çağdaş Eğitim Dergisi*.
- Aydın, A. (2004), *Sınıf Yönetimi*, Ankara: Tekağaç Eylül Yayıncılık. Ankara, 5. Baskı.
- Sayın, N. (2001). "Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışların Nedenlerine İlişkin Görüşleri ile İstenmeyen Davranışları Ölçme Yöntemleri". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir
- Alkan H.B. (2007). "İlköğretim Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri ve Okulda Şiddet. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi" Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
- Erden, M. (2008). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Arkadaş.
- Öztürk, B. (2007). Sınıfta İstenmeyen Davranışların Önlenmesi ve Giderilmesi. E. Karip, (Ed.), *Sınıf Yönetimi* içinde (149-191). Ankara: Pegem A.
- Tertemiz, N. (2003). Sınıf Yönetimi ve Disiplin. L. Küçükahmet, (Ed.), *Sınıf Yönetimi* içinde (67-92). Ankara: Nobel.
- Baloğlu, N. (2001). *Etkili Sınıf Yönetimi*. Ankara: Baran.
- Başar, H. (2011). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı.
- Yavuzer, H. (2000). *Okul Çağı Çocuğu*, İstanbul: Remzi
- Toprakçı, Erdal. Sınıf Örgütünün Yönetimi. *Ütopya*, 2002.
- Erklıç, T.A. (2007). *Zaman Yönetimi Etkili Sınıf Yönetimi*. (119-141). Editör: Hüseyin Kıran 3.Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ada, S. (2000). Sınıf Yönetimini Etkileyen Faktörler. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. Cilt (12), 1-8.
- Başar, Murat. "Ailelerdeki Yanlış Başarı Algılamasının Öğrenciler Üzerindeki Etkileri." (2001).
- Özyürek, M. (2005). *Olumlu Sınıf Yönetimi*. Ankara: Kök yayıncılık.
- Demirel, Ö. *Türkçe Programı ve Öğretimi*. USEM yayınları, 1994.

Eğitimde paradigma değişimi ve değişmeyen değerler

YILMAZ ALBAYRAK
FELSEFE ÖĞRETMENİ

Nasıl bir insan yetiştirmek istiyorsak kuramsal ve pratik anlamda ona uygun bir eğitim sistemi oluşturmak zorundayız.

BU çalışmanın amacı modernleşme ve onun devamı niteliğindeki küreselleşme karşısında eğitim sisteminin nasıl yapılanması gerektiği olacaktır. Diğer bir deyişle değişen dünya ve değişen değerler karşısında duruşumuz ve bunun eğitimle ilişkisini tartışmak temel meselemizdir. Buna bağlı olarak eğitim sisteminin özđün olması konusunda bu yazı bir giriş sayılabilir. Kanaatimce özđün olma sorunu bizim için aynı zamanda toplumsal anlamda bir varoluş sorunudur. Bu durum toplum

olarak sahip olduğumuz geleneksel değerler ile modernleşmenin getirmiş olduğu değerler arasındaki karşıtlık ve uyumsuzluk ile izah edilebilir.

Değerleri olmayan bir toplum olmadığı gibi değerlerini toplumsal dokusunda gereği gibi yaşayamayan toplumlar da varlığını güçlü bir şekilde srdremeyecektir. Bu erevde medeniyetimizin dayandığı referans değerleri ile modernleşmenin getirdiği değişimi ve etkileri doğru anlamak, bu doğrultuda bir tavır almak durumundayız. Top-

lumsal değerlerden hareketle sosyal değişimi kavramak ve değişimin yönünü saptamak doğru bir çıkış noktası olacaktır. Nitekim bütün eğitim paradigmaları birtakım değerlere dayanır. Eğitim paradigmalarının temelinde "Nasıl bir insan?", buna bağlı olarak "Nasıl bir eğitim?" sorusu yer alır. Çünkü eğitim tümüyle eğitilebilen ve öğrenebilen bir varlık olan insan içindir. Dolayısıyla bir eğitim sisteminin temel sorunu insan anlayışıdır. Nasıl bir insan yetiştirmek istiyorsak kuramsal ve pratik anlamda ona uygun bir eğitim sistemi oluşturmak zorundayız. Tam bu noktada köklü bir medeniyet perspektifi olan bizim gibi bir toplumun insan tasavvuru ile modernitenin insan tasavvurunun farklı boyutlarını sorgulamak yerinde olacaktır. Söz konusu sorgulamanın zemini

yıllardır varlığını sürdüren "gelenek ve modernlik arasında yaşanan gerilim alanı" olacaktır.

Her toplumda eğitim ve toplum arasında karşılıklı ve sürekli bir ilişki vardır.

Toplumsal yapımızda ve bu yapıyı oluşturan kurumlarda yaşadığımız gerilimlerin temelinde yatan olgu "değişim"dir. Değişim ve eğitim arasındaki ilişki karşılıklı ve sürekli bir nitelik taşır. Bir toplumda değişimi meydana getiren önemli etkenlerden biri eğitim olduğu gibi değişimin etkilediği alanlardan biri eğitimidir. Eğitim bir toplumda değişimi etkileyen dinamik bir kurum olabilirdiği gibi değişimden sürekli etkilenen statik, fabrika yapılı bir kurum olarak karşımıza çıkabilmektedir. Eğitimin toplumsal rolünü anlamak toplumda yaşanan değişim olgusunun dinamiklerini anlamakla mümkündür. Tarihsel süreçte her toplum doğal ve kaçınılmaz olarak değişim olgusunu yaşamışlardır. Toplumsal değişim; toplumu oluşturan unsurlara bağlı dinamik bir olgudur. Bu kapsamda, en genel anlamıyla toplumsal değişim, "toplumsal yapı ve onu oluşturan unsurlar ile toplumsal kurumlarda belli bir süreç içinde görülen farklılaşma" olarak tanımlanabilir. Bu değişim bir süreç olarak aynı anda, farklı alanlarda ve birbirleriyle ilişkili olarak görülür.

Değişim; toplumun kendi iç dinamiklerinden kaynaklı, toplumun değerleriyle uyumlu, planlı gerçekleştiğinde istenen sonuçlara ulaşmak mümkün ve kalıcı olacaktır. Tam karşıtı bir biçimde değişim; toplumun dışından kaynaklı ve

toplumun değerlerine karşın gerçekleştiği zaman istenen sonuçlara ulaşmak hiçbir zaman mümkün olmadığı gibi olumsuz sonuçlarla karşılaşmak kaçınılmazdır.

Toplumun kendi iç dinamiklerinden kaynaklı olmayan değişimler kalıcı ve olumlu sonuçlar vermeyecektir.

Bir toplumun değişim karşısında ki rolü hakkında ya değişimin öncüsü, ya değişimin takipçisi ya da değişimin karşısında tutucu olmak gibi üç temel tutum belirlenebilir. Değişimim öncüsü olmak bir toplum için başat unsur olmak demektir ki böyle bir toplum diğerlerini etkilerken üstünlüğünü de kabul ettirmiş olmaktadır. Değişimin takipçisi olmak ne anlama gelmektedir? Elbette değişim toplumsal anlamda sizin dışınızda gerçekleşiyor ve siz onu takip etmek zorunda kalıyor iseniz bu durum apaçık şu anlamlara gelir;

- Takip ettiğiniz değişim öncülerinin yapısal ve pratik anlamda üstünlüğünü kabul etmek
- Kendi içinizde yaşadığınız uyumsuzluk ve çatışmalar karşısında kendi değerlerinizle hesaplaşmak zorunda kalmak
- Üstünlüğünü kabul ettiğiniz kültürün değerlerini kabul ya da taklit etmek
- Değişimin getirdiği değerleri reddetmek.

Bu seçeneklerin hepsi elbette tartışmaya açıktır. Fakat kesin olan bir şey var ki o da bizim toplumsal değişimin özel bir türü olan modernleşme karşısında yaşadığımız gerilimdir. Dolayısıyla toplumsal

yapımızı, kültürümüzü ve kurumlarımızı etkileyen en önemli değişim nedeni olarak "modernleşme" olgusu iyice anlaşılmadan yaşadığımız değişimin yönünü belirlemek buna uygun planlar yapmak mümkün gözükmemektedir. Modernleşme, en yaygın kullanımı ile genellikle Batı dışında kalan ve az gelişmiş diye anılan ülkelerin sanayileşmiş ve kentleşmiş toplum modellerine uygun değişimleri anlamında kullanılmaktadır. Bu anlamda modernleşme değişimin özel bir türüdür. Modernleşmenin temelinde kapitalist üretim biçimi, makine gücünün insan emeğinin yerini alması, merkezileşme, homojen bir toplum düzeni, resmî ve biçimsel eğitim, ulus inşası, kentleşme, bilimsel düşünce, rasyonelleşme ve sekülerleşmenin olduğu söylenebilir. Çağdaşlık, yenilik, ilerleme, sekülerleşme, bireyselleşme, akılcılık, pozitivizm, profanlaşma, hümanizm kavramları modernleşmenin ana karakterini oluşturmaktadır.

Modernleşme ile birlikte Batı'nın üretmiş olduğu kavram ve değerlerle tek kutuplu bir dünya oluşturulmaya çalışılmıştır.

Modernleşme ile birlikte Batı'nın üretmiş olduğu kavram ve değerlerin evrensel olduğu; tarihin bu değerler doğrultusunda lineer bir biçimde değişmeye devam edeceği düşüncesi hâkim bir anlayışa dönüşmüştür. Batılı toplumları değişimi kendi içinden, kendi dinamikleriyle planlı biçimde, birey – toplum ve toplumsal değer-toplumsal kurum ölçeğinde sancılıyla birlikte sindirilmiş, kendine özgü bir değişim yaşadığı söylenebilir. Batı, en başta pozitivist eğitim anlayışıyla kurumlarını ve bireyi istediği gibi şekillendirmiştir. Buna bağlı olarak ürettiği değerlerin evrenselliği iddiasıyla tek kutuplu bir dünyanın oluş-

Batı kültürü merkezci ve kendi içine kapalı bir anlayıştır. Batı'nın kendi dışındaki toplumları kendi ideolojik perspektifiyle ötekileştirmesi, sınıflandırması ve değişime zorlaması bu durumun açık bir kanıtıdır.

ması yönünde politikalar izlemiştir. Bilim, teknoloji ve modern felsefeler bunun en önemli meşruiyet ve baskı aracı olmuştur. Aslında Batı kültürü merkezci ve kendi içine kapalı bir anlayıştır. Batı'nın kendi dışındaki toplumları kendi ideolojik perspektifiyle ötekileştirmesi, sınıflandırması ve değişime zorlaması bu durumun açık bir kanıtıdır. Bu süreç bugün, felsefi altyapısı ve kuşatıcılığıyla devam etmektedir. Bu değişim ve anlayış karşısında Türk eğitim sistemi Tanzimat'tan itibaren Batı etkisiyle şekillenmeye başlamıştır. Tanzimat'tan bugüne kadar eğitim sistemimizde modern eğitim düşüncesi entelektüeller tarafından sürekli ideal görülmüş, takdir edilmiş; bu nedenle de hiçbir zaman ciddi bir şekilde eleştirilmemiştir. Fakat ne var ki eğitim konusunda tercih edilen bir model hiçbir zaman sürekli uygulanamamıştır. Bunun yerine süreç içerisinde devamlı değişikliklere gidilmiştir. Kendimizi sürekli kendi dışımızda cereyan eden ve kontrol edemediğimiz bir değişime uydurmak için zorlamışız... Bu durum aslında yazının başında belirtmiş olduğumuz değişimin niteliği ile doğrudan ilgilidir. Değişimin bir toplumun kendi iç dinamikleriyle ve değerleriyle uyumlu olmaması toplumsal yapıda tutarsızlıklara berabe-

Değişim yanılması ile bize sunulan evrensellik, ilerleme, yenilik mitoslarına karşı değerlerimizi, kimliğimizi ve köklerimizi yok etmeden kendimizi, kimliğimizi inşa etmek zorundayız.

rinde kırılmalara neden olmaktadır. Bugüne kadar eğitim sistemimizde yaşadığımız istikrarsızlık ve sürekli değişmelerin temel nedeni eğitimde kurucu felsefenin özgün bir biçimde, kendi toplumsal ihtiyaç, talep ve değerlerimize göre tasarlanmamış olmasıdır.

Bütün bu değerlendirmeler doğrultusunda geldiğimiz noktada önümüzde iki seçenek yer almaktadır; ya eğitim sistemimizi dışardan ikame edilen felsefi düşüncelerle biçimlendirmeye ve dışımızdan yönlendirilen değişime kendimizi uydurmak için uğraşmaya devam edeceğiz ya da eğitim sistemimizi pratik ve yapısal anlamda tüm yönleriyle kendi medeniyet kodlarımıza uygun biçimde yapılandıracağız.

Dayanakları topluma ait köklü değerler olan bir eğitim modeli toplumun varlığını sürdürecektir fertleri yetiştirebilir.

Değişim yanılması ile bize sunulan evrensellik, ilerleme, yeni-

lik mitoslarına karşı değerlerimizi, kimliğimizi ve köklerimizi yok etmeden kendimizi, kimliğimizi inşa etmek zorundayız. Eğitim ancak toplumun değerlerine ve yaşam pratiklerine uygun yapılandırıldığı zaman ideal anlamda toplumsal uyum sağlanabilir. Zira dayanakları topluma ait köklü değerler olan bir eğitim modeli toplumun varlığını sürdürecektir fertleri yetiştirebilir. Bu nedenle bir eğitim paradigması uygulandığı toplumun yapısından ve değerlerinden soyutlanamaz. Aksi durumda eğitimin işlevlerini yerine getirmesi imkânsızdır. Hiçbir toplumda eğitim, toplumun değerlerine karşı yapılandırılarak istenen hedeflere ulaşamamıştır. O hâlde eğitim konusunda kendi gündemimizi oluşturmak durumundayız. Diğer bir ifadeyle medeniyetimizin kurucu değerleri perspektifinde bir eğitim-insan tasavvuru oluşturmak ve bunları toplumun bütününde hayata geçirmek zorundayız.

Mekân insan ilişkisi bağlamında okullar

YASİN YARAR
EDEBİYAT ÖĞRETMENİ

İnsan, bir mekân inşa ederken inşa ettiği mekân tarafından da inşa edilir.

AKLEDEN ve duygusal bağlar kuran bir varlık olarak insan, sadece kendi türünden varlıklarla ilişki ve iletişimde bulunmaz. İnsan, kendi türüyle ilişki kurduğu gibi yaşadığı, dikey ve yatay hareketlilik içinde bulunduğu çevreyle de ilişki ve iletişim içindedir. Bu durumdan dolayı insanın mekânı etkilediğinden, onu değiştirip dönüştürdüğünden söz edebileceğimiz gibi mekânın da insanı etkilediği, onu değiştirip dönüştürdüğünden de söz edebiliriz. Hikmet elçisinin "Biz Uhut'u severiz Uhut da bizi sever." ifadesi bizlere mekânın sadece bir uzamdan ibaret olmadığına, aksine müşahhas bir varlık olduğu fikrine yakınlaştırır. İnsan, mekân ve çevresel şartlar arasında "sevgi" üzerine inşa edilebilecek bir durumun varlığını yukarıdaki ifade-

den çıkarmamız mümkün olduğuna göre, insan ve çevre arasında bir yakınlık olduğunu, yakınlık kurula-bileceğini söyleyebiliriz. Bu yakınlıktan hareketle çevrenin/mekânın müşahhas bir varlık olduğunu ifade edebiliriz. Dolayısıyla müşahhas bir mekân olarak okulların insan psikolojisi üzerindeki etkilerinden söz edebiliriz.

İnsan bir mekân inşa ederken inşa ettiği mekân tarafından da inşa edilir. Bu tespit doğru ise mekân inşasında insan, son derece dikkatli olmalıdır ki hem ruhi hem de fiziki olarak mekânın içinde dengeli bir hareket alanına sahip olsun.

Yirminci yüzyılın ilk yarısına kadar mekânın insan üzerindeki etkisinin, mekânsal değişimlerin insan davranışları üzerinde herhangi bir

etkisi olup olmadığı öncelikli mesele değildi. Bu sebeple ülke içinde okulların inşası noktasında, başka önceliklere odaklanılmıştı.

MEKÂN OLARAK OKULUN İNŞA SERENCAMININ KISA TARİHİ

Bir ülkedeki okuryazar oranının gelişmişlik göstergelerinden biri olduğu hepimizin malumudur. Bu sebep ve kaygıyla Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren "okuryazar"lığı merkeze alarak okul inşasına girişilmiştir. Bu temel odaklanma noktasının mekân olmadığı ortada olduğu için inşa edilen okullarda, insan-mekân arasındaki ilişki, mekânın insan fizyolojisi ve psikolojisi üzerindeki etkisi ikinci belki de daha da gerilerde tutulmuştur. Bu durumun o günün şartlarında bir zaruret hâli olduğu ortadadır.

Doğru olan şey bu zaruret hâlinin zaman içinde gerilemesi yahut ortadan kalkması, sonrasında insan-mekân arasındaki ilişkinin daha sağlıklı bir duruma evrilmesi olmalıydı. Fakat hem maddi imkânsızlıklar hem de eğitim politikaları noktasında takınılan tavır, bu arızı durumu ortadan kaldırmak yerine okul inşasında arızı durumun devamı noktasında bir tavır alınmasına neden olunmuştur. Çünkü dönemsel olarak hedeflenen şeyler;

1. Öğretimi birleştirme
2. Eğitimi örgütleme
3. Eğitimin niteliğini değiştirme
4. Eğitimi yayma
5. Eğitimi kalkınma süreçlerine katma olarak öne çıkmaktaydı.

Bu tavır nedeniyle bir mekân ola-

Kağıthane Sıbyan Mektebi hoca ve talebeleri

rak okullara bakışın şöylesi bir perspektife sahip olduğu söylenebilir:

- Okullar, talebelerin zamanlarının büyük bir kısmını geçirdiği bir uzamdan ibarettir.
- Okullar, okuryazar bir kitlenin üretildiği mekânlardır.
- Okullar, gelişmişlik göstergelerinin tamamlanmaya çalışıldığı vitrine dönük mekânlardır.
- Okullar, ülke politikaları için maksimum faydanın üretileceği mekânlardır.

MODERN ZAMANLARDA BİR MEKÂN OLARAK OKULUN İNŞA SERENCAMI

İnsanın yaşıyor ve soluyor olduğu her zaman dilimin bir diğereinden farklı olduğu, bu nedenle gereksinimlerinin de farklı olduğu ortada olduğuna göre, modern zamanlarda yaşayanlar olarak nasıl bir tutum sergilemeliyiz? Bu soruya cevap vermeden önce cevabı ortaya konması gereken bir başka soru bulunmaktadır. Söz konusu soru cevaplandığında mevcut soruya ilişkin bir ipucuna erişmiş olacağız.

Soru şu: Kentleşme olgusunun hız kazanmasıyla ve modern kentsel yaşamın ortaya çıkardığı sorunların giderek yoğunlaşması, çeşitlenmesi ve daha görünür hâle gelmesiyle birlikte, okulların fiziksel tahayyül ve inşası arasında değişim noktasında bir ilişki var mıdır?

Elbette bir ilişki vardır, hem de esaslı bir ilişkidir söz konusu olan.

Her şeyden önce yaşadığımız toplum açık bir toplumdur. Ve açık toplum, şöyle bir müktesebata sahiptir: Açık toplumlarda devlet toleranslı ve bürokrasiden uzaktır, politik sistemler şeffaf ve esnektir. Devlet hiçbir sırrı halkından gizleyemez, bu toplum modeli tamamen otoriterlik karşıtıdır ve herkes gene kendi bilgisine "emanet edilmiştir".

Bizler, açık bir toplumda yaşadığımızı göre toplumun tüm kurumlarının olduğu gibi okul kurumunun

da açık toplum perspektifine uygun oluşturulması elzemdir. Peki, okullarımız bu mevcut hâliyle bu perspektife uygun mudur? Doğrusunu söylemek gerekirse maalesef okullarımız bundan fersah fersah uzakta bulunmaktadır. Nasıl olmasın? Hem açık toplumdaki söz edip hem de okulun etrafının cezaevini andırır yüksek duvarla çevrili olması, üstelik duvarların üzerinin de jilet ya da dikenli tellerle kaplı olması, idrakin inşasından çok bir mekânda tutulmasına hizmet etmektedir.

Şüphesiz modern zamanlarda değişim, kaçınılmaz ve oldukça hızlıdır. Bu değişim hızı karşısında okullarımız oldukça hantal kalmaktadır. Mekân olarak değişime uyum sağlamaktan oldukça uzaktadır. Hantal ve kendi içine kapanmış yapısıyla öğrencilerin üzerinde olumlu, motive edici bir etki yaratmaktan oldukça uzakta bulunmaktadır. Okulun bu esnek olmayan, değişimden uzak yapısına bir de yeşile, toprağa ve tabiata uzak evlerimizi eklersek eğitimin icra edildiği mekânların durumunun vahametini sanırım bir nebze ortaya koymuş oluruz.

Diğer taraftan 21. yüzyıl eğitim içeriklerini düşünecek olursak mevcut hâliyle bir mekân olarak okullarımızla ilgili olarak ciddi yapılandırma gitmek durumundayız. Son yıllarda bilgisayar teknolojisindeki gelişme, İnternet aracılığı ile sınırsız erişim olanağı, klasik öğretmen rolünden ve sınıf atmosferinden sıkılmış öğrencilerle birleşince okulların, mekânsal olarak çok ciddi olarak

yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

İnsanın zamanın önemli bir kısmını geçirdiği mekânla uyumlu olmaması, çatışma içinde olması mekân vasıtasıyla kurulmak, inşa edilmek istenen şeyi tehlikeye sokacaktır. Bu sebeple oldukça hızlı yaşanan hem yerel hem de küresel vaziyet, değişimi okulların yönetsel, fiziki ve ergonomik olanaklar olarak da zorlamaktadır. Mevcut zaman ve şartlar içinde okulların aşağıda verilen fiziki özelliklere sahip olması gerekmektedir;

- Hem öğrenci hem de öğretmenin için kişisel kullanım alanları
- Eğitim kaynak alanı
- Öğretim kaynak alanı
- Güncel yayın takip ve arşiv alanı
- Spor ve dinlenme alanları
- Sanatsal aktivite alanları
- Toplantı alanı
- Multimedya alanı
- Ortak içerik üretme alanları
- Kırtasiye alanı gibi fiziki alanlara sahip olmalı ki çağın dili, söylem ve eylemi yakalayabilsin.

Sonuç olarak elle tutulur, sağlıklı bir içeriğin ortaya konabilmesi için insan, zaman, mekân ve algının paralel, eşgüdüm içinde olması gerekmektedir. Sağlıklı bir içeriğin ortaya çıkması olmazsa olmaz paydaşlarının her birinin bir başka zaman ve yönde seyrettiği bir süreç, kurumları ve insanları zamanın dışına itecektir. Bu sebeple bir mekân olarak okulların zamanın ve şartların dışından içine çekilmesi elzemdir.

Eğitim üzerine eleştirel düşünceler yahut kim kimi eğitir?

MUSTAFA ALDI

EDEBİYAT ÖĞRETMENİ

Jacques Rancière'in pedagoji alanında bir kopuşa açılan Cahil Hoca Zihinsel Özgürleşme Üstüne Beş Ders adlı kitabı Millî Eğitim Bakanlığının aday öğretmenlerin okuması gereken kitaplar listesinin dördüncü sırasında yer alıyor.

1940 Cezayir doğumlu Fransız filozof Jacques Rancière, demokrasi, edebiyat, eğitim, görsel çalışmalar özelinde sinemayı da içeren birbirinden farklı alanlarda eserler vermiş ve çalışmalarının İngilizceye çevrilmesi sonrasında geniş bir okuyucu kitlesine ve akademik ilgiye kavuşmuştur. Verdiği seminerler ve yazdığı kitaplarla özgün bir felsefe çalışması ortaya koyan birkaç çağdaş filozoftan birisi olarak düşünce dünyasında hak ettiği yeri alır. Eserleri, ona estetik ve siyasete olduğu kadar eğitime de benzer bir açıdan bakmasına imkân tanıyan yeni bir eşitlik anlayışının savunusudur.

Jacques Rancière'in pedagoji alanında bir kopuşa açılan *Cahil Hoca Zihinsel Özgürleşme Üstüne Beş Ders*

(*Le maître ignorant: Cinq leçons sur l'émancipation intellectuelle*) adlı kitabı Millî Eğitim Bakanlığının aday öğretmenlerin okuması gereken kitaplar listesinin dördüncü sırasında yer alıyor. Listede yer alan diğer kitapların önemli bir kısmı, öğretmenlerin eğitimi, felsefi ve pratik açıdan yeniden düşünmesini sağlayacak kitaplardan oluşuyor. Sözgelimi *Eğitim Üzerine* (Immanuel Kant), *Dünya Okulu: Eğitimi Yeniden Düşünmek* (Salman Khan), *Okulsuz Toplum* (Ivan Illich), *Ezilenlerin Pedagojisi* (Paulo Freire), *Türkiye'nin Maarif Da-*

vası (Nurettin Topçu) bu kitaplardan birkaçı. Listeye bütünlüklü olarak bakıldığında el yordamıyla yol almak ile yöntemli olarak aramak arasındaki fark hemen göze çarpacaktır. Listenin Nurettin Topçu ile başlaması elbette çok anlamlı...

Şüphesiz eğitimi bu ve benzeri kitapları nazariitibara alarak teorik ve pratik açıdan bu şekilde düşünce meselesi hâline getirmek herkes için kolaylıkla üstesinden gelinebilecek bir iş değildir. Gelgelelim şurası son derece açık: Kendilerini eğitimci olarak tanımlayanların başkalarıyla birlikte nasıl bir eğitim tasavvur ettiklerini, dünyada nasıl bir konumda yer almayı arzuladıklarını ve eğitim formlarını nasıl icat edeceklerini söyleyebilmeleri de elzem. İdeal düzlemde içinde olduğumuz duruma ancak güçlü kolektif özneleşme süreçlerinin "kültürel" farklılıkların ötesinde yeniden inşa edilmesi deva olabilir. Zira bugün mahrum kaldığımız şey *idealler* değil, *kolektif özneleşme* süreçleri. Elbette bir *ideal*, insanları başkaları ile ilgilenme konusunda teşvik eder. Fakat *kolektif özneleşme* süreci olmaksızın insanları bir araya getirmek mümkün değildir.

Baştan söylemek isterim ki burada geçmişte ve hâlen hakkında pek çok olumlu şey söylenen Jacques Rancière ve kitabı üzerine yalnızca iyi şeyler söyleyeceğim. Felsefi kariyeri ve konumu düşünüldüğünde,

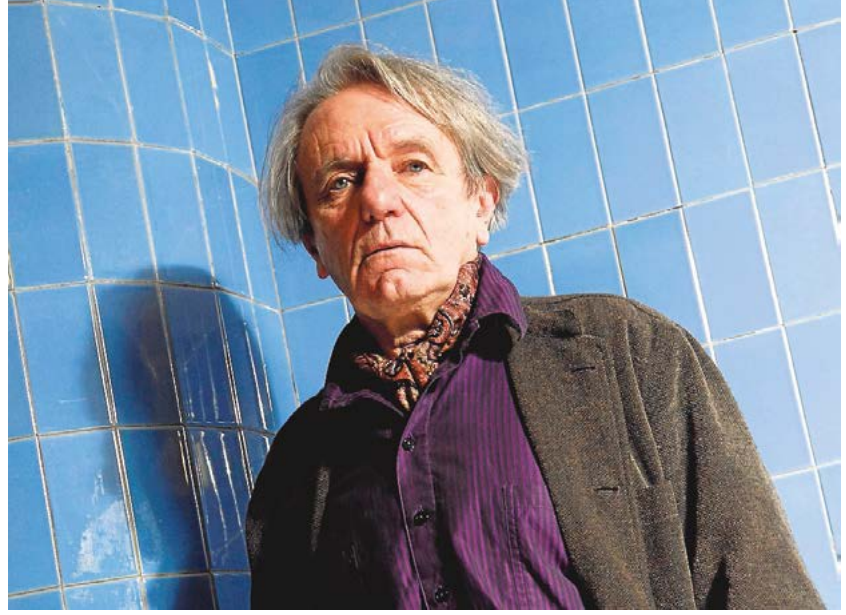
onun hakkında yalnızca iyi şeyler söylemek kolay değil. Zira Rancière eleştirel bir filozof olarak sürekli methedilmekten hoşnut olmazdı. Öyle ki onun hakkında sürekli iyi şeyler söyleme kararı aslında Alain Badiou'nun *Fransız Felsefesinin Macerası* kitabında da belirttiği üzere bir bakıma ona kötülük yapmanın en sinsî şekli olabilir.¹ Rancière, yerleşmiş olan kurumsal mekanizmalara demokratik olarak tanıklık etmeyi öne çıkardığı için kural koyuculuktan uzak durur ki, bu onun felsefi olarak eğitimi nasıl ele aldığını kavramayı mümkün kılar.

BİR İMKÂN OLARAK CAHİLİN GÜCÜ

Bu yazının amacı, Jacques Rancière'in evrensel eğitimin yoluna yordamına temas eden *Cahil Hoca* kitabındaki önermelerinden birkaçına odaklanarak, Rancière'ci bir eğitim analizinin günümüz eğitimi için ne türden verimlilikler taşıyabileceğini, dahası filozof Rancière imgesinin eğitimci Rancière imgesiyle mezcedilmesinin eğitsel pratikler alanına ne şekilde katkıda bulunabileceğini düşünme sürecine katkıda bulunmak.

Bazı okurların bu kitabın başlığını kuşku dolu bir soru gibi tekrarladıklarını hayal etmek güç değil: Eğitim teorisi ve cahil hoca mı? Pedagoji, bilmemekten ziyade bilme ve açıklamaya dayanan bir faaliyet değil miydi? Bu yerinde bir soru olsa da, şüphe yersizdir. Göreceğimiz gibi, bu şüphe eğitim hakkındaki, ne yazık ki oldukça yaygın olan, belli başlı yanlış düşüncelere/kanaatlere dayanır. Hemen sorunun merkezinden başlayalım: Cehaletin meziyeti nedir? Cahil hoca nedir? Bu soruya iyi bir cevap vermek için, birkaç farklı düzlemin ayrımını yapmalıyız.

Ama evvela Rancière'in bu kitabı yazma sebebini masaya yatırmak da fayda var. Eser büyük ölçüde filozofun bilme ve otorite, bilme ve iktidar arasındaki yerleşik ilişkilerin mevcut

Rancière, yerleşmiş olan kurumsal mekanizmalara demokratik olarak tanıklık etmeyi öne çıkardığı için kural koyuculuktan uzak durur ki, bu onun felsefi olarak eğitimi nasıl ele aldığını kavramayı mümkün kılar.

hâlini bozma ve çözüme amacına matuf fikirlerinden oluşur. Bilmeyi tekelleştiren baskıcı figürlere ve kurumsal otorite tarafından gerçekleştirilen her türlü onaya karşı çıkan bir *maître* usta/üstat ve efendi yahut hoca figürü oluşturmak öne çıkar. Dolayısıyla onun yapıtında hoca kritik bir öneme sahiptir. Bununla birlikte kitabın özgün yaklaşımı, 1960 sonrası Fransa'sını simgeleyen, entelektüel diskuru yansıtan çok geniş bir disiplinler arası arka plandan çıkmıştır. Elbette bu durum salt pedagojik bir sorun değil, 1965 ile 1975 yılları arasındaki siyasi tartışmalarla yakından alakalıdır. Bir bakıma Rancière, eğitimin yeniden tartışılmaya açıldığı bir dönemin radikal filozofudur. Çünkü 1970'ler Fransa'sında iki kutup arasına sıkışmış pedagoji ve özgürleşme tartışmaları öne çıkar. Bir yandan toplumsal eşitsizliklerin yansıdığı eğitim kurumlarının mevcut yapısının sorgulanması ve dönüştürülmesi üzerine bir tartışma sürdürülmektedir. Öte yandan da, Cumhuriyetçi yanı ağır basan, eğitimsiz olana her ne surette olursa

olsun bilginin mutlaka ulaştırılması yoluyla yaratılacak bir aydınlanma tartışması vardır. Rancière bu tartışmanın eksenini temelinden değiştirmeyi istemiştir. Eşitsizlikleri gidermek için kurumların dönüşümünü ya da aydınlanmacı aklın yaygınlaştırılmasını değil, eşitsizlik fikrinin bizzat kendisini sorgulamayı öneren, topyekün bir ders programından ziyade "Ben yapamam kil!" diyene, başkası tarafından cahil ve yetersiz görülene *zekâların eşitliği* aksiyomuna dayanan bir yöntem sunan Joseph Jacotot, Rancière'in ilgisini çekmiştir. Öte yandan kitabın Portekizce bir çevirisi o dönemde yoksullar için eleştirel pedagoji yöntemleri geliştiren ve bankacı eğitim modeline itiraz eden Paulo Freire'nin ülkesi Brezilya'daki gecekonduarda kendisine ihtiyaç duyan ve söylediğini idrak etmeye hazır kişilere ulaşmıştır.² Bu durumun *Cahil Hoca* kitabı okunurken mutlaka göz önünde bulundurulması gerekmektedir, aksi takdirde kitabın bağlamının ihmali aynı zamanda anlamının imhasını da beraberinde getirecektir.

APTALLAŞ(TIR)MAYA KARŞI ZİHİNSEL ÖZGÜRLEŞME

Jacques Rancière, ana akım pedagojinin baş belası hâline gelen birtakım zihni tortuları gidererek aşmaya çabalamış, dahası kişisel deneyimini, yeni bir pedagoji algısının oluşumunda merkezi bir konuma yerleştirmiştir. İlim-cehalet karşıtlığı üzerine kurulan pedagogların pratiğini eleştiren *Cahil Hoca*, "Zihinsel Bir Serüven", "Cahilin Dersi", "Eşitlerin Aklı", "Küçümseme Toplumu" ile "Özgürleştirici ve Maymunu" bölümlerinden oluşuyor. Rancière, bu çalışmasında hayranlık verici bir kavrayış kıvraklığıyla, aydınlık bir mantıksal kesinlik ve dingin bir fikri açıklık içerisinde eğitim, öğrenme, öğretme pratikleri üzerine *cahil hoca oksimoronu* ile tam manasıyla eleştirel bir çalışma ortaya koyar. Pedagogik düşüncenin aksine kitabın öne çıkardığı cahil hoca *bilmediğini öğreten kişi* konumundadır. Dolayısıyla Rancière, hocanın her şeyi bilmesinin ve öğrencinin asla ona yetişemeyecek olmasının örnek nitelikteki temsili olan kusur-suzlaştırılmış yaklaşıma itiraz eder.

Öğretme eylemi ile cehaletin nasıl olup da böyle yan yana geldiği sorusunun cevabını aramaya başlamak açısından oldukça önemli olan kitap bir bakıma Rancière'in felsefi konumlanışının da özeti niteliğindedir. Onun için özgürleştirmenin yolu, kişiye *bilge biri* olarak yaklaşmak değil, *herhangi biri* olarak yaklaşmaktan geçer. Zihinsel özgürleşme, kitapta geçen ifadeyle, *aptallaş(tır)ma*'nın karşısında konumlandırılır.

Okurlarına *"Özgürleşmiş birinin*

asıl kadir olduğu şey özgürleştirici olmaktır: Bilginin anahtarını vermek değil, bir zekânın kendini başka her zekâyâ ve her zekâyâ da kendine eşit gördüğü zaman ne yapabileceğinin bilincini kazandırmaktır." (*Cahil Hoca*, s.45) diyen filozofun eğitime dair oldukça yaratıcı sorgulamalarının bulunduğu görülüyor. Hemen belirtelim ki Rancière'in eseri kolaylıkla anlaşılabilir bir eser değil, hatta bir miktar zorluklar taşıyor. Hiç şüphesiz burada ifade etmeye çalıştığımız "zorluk", yazılanların muğlaklığından ve anlaşılmazlığından, değil egemen kanaatlere kendince meydan okuyarak yaptığı çalışmasında belirginleşen fikirlerin orijinalliklerinden kaynaklanır. Bu durum aynı zamanda Immanuel Kant'ın deyimiyle özgünlüğe dayanan eserlerin aynı özgün yaratıcılıkla kavranmasının gerekli olduğunu da akla getirir.

Rancière'in Batı felsefesinin yoksullara dair ortaya attığı fikirlerin eleştirisini yapmak maksadıyla kaleme aldığı *Filozof ve Yoksulları* kitabında ileri sürdüğü yaklaşımlarının bir benzerini *Cahil Hoca* kitabında görmek şaşırtıcı değildir. Tarihsel araştırmalarında siyasal pratiklere indirgenemeyen somutlaşmış, belirli konumlanışlara sahip tekilliklere dikkat kesilerek hakiki özneler bulmayı³ arzulayan Rancière, eğitmenlerle eğitilenlerin arasındaki eşitlik aksiyomunu 1818 yılında, bugün Belçika sınırları içinde bulunan Louvain Üniversitesi'nde, Fransız edebiyatı

okutmanı Joseph Jacotot'un nasıl hayata geçirmeye çalıştığını keşfeder. Jacotot, tek kelime Fransızca bilmeyen Flamlara, kendisi de tek k e -

lime Flamanca bilmediği hâlde felsefe öğretmek zorundadır. Hocanın yardımına Fénelon'un *Telemak*'ının iki dilli bir baskısı yetişir, öğrencilerinin öğrenmelerine kılavuzluk eder. Jacotot, tercümanı aracılığıyla kitabı öğrencilere dağıtıp, çeviriden yardım alarak Fransızca metni anlamlarını ister öğrencilerinden. İlk kitabın ortasına gelince, yine tercümanı aracılığıyla öğrencilerine oraya kadar öğrendiklerini sürekli tekrarlamalarını ve kitabın kalanını anlatabilecek kadar okumakla yetinmelerini talep eder. Burada öğretmen, öğrencileriyle eş bir zekâyâ sahip olduğunu gösterir. Öğrencilerin iradesi ve kitabın zekâsı arasında eşitlikçi bir zihinsel bağ kuran Jacotot da aynı şekilde bu ikisine bağlıdır:

"İki ilişki arasındaki farkın bilinip özenle korunmasına, irade başka bir iradeye itaat ederken kendisinden başka bir şeye itaat etmeyen bir zekânın gerçekleştirdiği edime özgürleşme denir."⁴

ARAMAYA DEVAM ETMEK

Tesadüfen bulunmuş bir çözümdü bu, fakat aynı zamanda küçük çapta felsefi bir deneydi. Çünkü uzunca bir zamandır eğiticiler, kendi otoritelerini açıklama

Özgürleşmiş birinin asıl kadir olduğu şey özgürleştirici olmaktır: Bilginin anahtarını vermek değil, bir zekânın kendini başka her zekâyâ ve her zekâyâ da kendine eşit gördüğü zaman ne yapabileceğinin bilincini kazandırmaktır

yahut metinle öğrenci arasındaki mesafeyi kapatma adı altında meşrulaştırmaktaydı. Bu deneyim Jacotot'un zihninde bir devrime yol açar. Bu imkânsız gibi gözükten uygulamanın sezdirmediği kaçınılmaz sonuç, bilen ile bilmeyenin, öğretene ile öğrenenin, düşünen ile yapanın, filozof ile yok-

s u -

l u n , kavranabilir olan ile duyumsanabilir olanın eşitliğinden başkası değildir. İşte tam bu noktada Rancière şu yorumları yapma zorunluluğunu hisseder:

"İyi hocaların sırrı budur: Sorularıyla öğrencinin zekâsına gizlice yol gösterirler – zekâyı çalıştırmaya yetecek ama tembelleştirmeyecek kadar gizlice. (...) Hoca, arayanın onun kendi yolunda, tek başına arayışa çıktığı ve aramaya devam ettiği o yolda tutar." (Cahil Hoca, s.36)

Bu entelektüel özgürleşme prensibinin kabul edilmesinde ve onun sağlamanın yapılması için evrensel sesleniş olan herhangi bir eserle "birlikte düşünme" çalışmasına başlayabilmenin kendisindedir. Ona göre bilgiye kendi çabasıyla ulaşan öğrencinin daha sağlıklı bir yol izlediği, konuşmayı öğrenen çocuklar örneği dikkate alınarak kolaylıkla fark edilebilir. Çocukların kendi gayretleriyle, bir açıklayıcının aracılığı olmaksızın öğrendikleri sözler onların özgür zihinlerinin başarısıdır. Çünkü öğrenmenin doğrulamaya muhtaç olmadığı ortam hem bir

iktidara bağlılık yaratmaz hem de öğrenmenin en silinmez, en sağlıklı yoludur. Bu çıkarımlara dikkatle bakıldığında Rancière'in, sanatçıların ve filozofların hiçbir zaman boş bir levha yapmadıkları bilakis önceki tecrübelerinden yararlanarak her zaman yeniden farklı yorumlar geliştirdikleri şeklindeki kanaatleriyle paralellik kurulabilecektir. Yukarıda belirtildiği üzere Rancière'in felsefi açıdan eğitimi nasıl ele aldığını kavramak için tarihteki tekilliklere büyük anlamlar yüklediğini bunun da içinde yaşadığı toplumdaki tartışmalara müdahil olma arzusunun kaynaklandığını her zaman göz önünde bulundurmalıyız.

G ü n ü - müzün eğitim sorunlarını anlamlandırmak adına Rancière'in analizleri önemlidir. Muhtemelen bu kitabın

aday öğretmenlerin okuyacakları kitaplar listesine dâhil edilmesinin temel sebebi de budur. Bu açıdan Rancière, günümüzde pedagojiyi ve hocanın konumunu yeniden tanımlayacak farklı bir çerçeveye sunar.

Böylelikle eğitimin kurallar manzumesine dönüşen mekanizmasına karşı, cahilliğin canlılığına ve üretkenliğine bir alan açılmış olur. Bu durum özellikle yakın dönemde yeniden kendini gösteren ve yerleşik kurumsal eğitim mekanizmaları karşısında yeni bir eğitsel pratik üretme çabasında olan toplumsal hareketlerin girişimlerini ve çabalarını anlamlandırmak için teorik bir dayanak noktası üretmekte yardımcı olacaktır. Dolayısıyla Rancière kavramsal yenilenmenin önünü açarken güncel ve pratik tartışmaların anlamlandırılmasında farklı bir güzergâh ortaya koymaktadır.

Eğitim süreçlerini özgürleştirme ve aptallaştırma karşıtlığı ekseninde ele alan Cahil Hoca, eğitimciler ve eğitim sistemi üzerine kafa yoranlar için olduğu kadar siyaset felsefesiyle ilgilenenler, dahası bahaneler üretme kültürüne karşı çıkmak isteyenler için de ufuk açıcı bir kitap...

DİPNOTLAR

1. Alain Badiou, *Fransız Felsefesinin Macerası 1960'lardan Günümüze*, Çeviren: P. Burcu Yalın, Metis Yayınları, İstanbul, 2015, s.146.
2. Demet Ş. Dinler, "Jacques Rancière'in Cahil Hoca'sıyla Bir Diyalog", *Ayrıntı*, 2015, sayı:8.
3. Christian Descamps, *Fransa'da Felsefenin Kırk Yılı Sartre'dan Deleuze'ye Tekil Düşünce*, Türkçesi: Ender Keskin, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2015, s.71.
4. Jacques Rancière, *Cahil Hoca Zihinsel Özgürleşme Üstüne Beş Ders*, Çeviren: Savaş Kılıç, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, s.20.

PROF. DR. ORHAN OKAY: Eğitimin kalitesi üniversiteden başlar

RÖPORTAJ: MUSTAFA GÜLALİ

EDEBİYAT ÖĞRETMENİ

İlmiyle ve duruşuyla genç kuşaklara öncülük etmiş örnek bir şahsiyet olan Orhan Okay, son dönem Türk edebiyatının en önemli temsilcilerinden biridir. Osmanlı medeniyetinin hülâsası İstanbul'un, İstanbul'un da hülâsası Fatih semtinin uzun seneler havasını teneffüs etmiş olmanın bahtiyarlığını yaşayan Orhan Okay, medeniyetimizin ihtiva ettiği o ince ve asil zarafeti hep layıkıyla taşıyagelmiştir. Ciddi bir araştırmacı, sağlam bir zihin ve örnek bir şahsiyet oluşunda muhakkak ki aldığı eğitimin ve yetiştiği muhitin çok büyük etkisi vardır. Bunun yanı sıra sanat sevgisini aldığı Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, araştırma ve hocalık disiplini kazandığı Mehmet Kaplan'ın ve fikren kendisine bağlı olduğunu övünerek söylediği Nurettin Topçu'nun da hocanın şahsiyetinde çok büyük etkisi olmuştur. Orhan Hoca; araştırmalarıyla, edebiyat dünyasına kazandırdığı özgün eserleriyle ve yetiştirdiği ilim adamlarıyla bugüne kadar adından söz ettirmeyi başarabilmiş ender bir kişidir. Adının her anıldığı yerde yüzlerde bir tebessüm, yüreklerde bir ihtizaz meydana getirebilmek çok az insana nasip olur. Orhan Hoca böyle bir isimdir. Kıymetli dostum Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mehmet Güneş'in tavassutuyla gittiğimiz İSAM'daki odasında oğlum Fatih Enes'le gördüğümüz sıcak ilgi, samimiyet, güler yüz ve engin tevazuu doğrusu bizleri çok etkiledi. Hocamızla ağırlıklı olarak Fatih semti, edebiyat ve eğitimle ilgili konularda sohbet etme imkânı bulduk. Tatlı sohbeti ve nefis Türkçesi bizi kendisine hayran bıraktı. Bu vesileyle ilim ehli insanlarla sohbet etmenin lezzetine de varmış olduk. İlerlemiş yaşına ve ilmi disiplinine rağmen bizlere kıymetli vakitlerini lutfettikleri için hocamıza çok teşekkür ediyoruz.

Dört nesilden beri İstanbul/ Fatihli biri olarak dünden bugüne Fatih semtinin eğitim, kültür, sanat ve edebiyat hayatımızdaki yeri ve önemi hakkında neler söylemek istersiniz?

İsterseniz Fatih neresidir diye başlayalım. Çünkü son yıllardaki belediyecilik anlayışıyla Fatih'in sınırları epeyce değişti. Benim çocukluğumdan beri bildiğim Fatih, Eyüp ve Eminönü ilçeleri arasında kalan bir ilçeydi. Ama sadece resmi işlemlerde böyle... İstanbul halkının dilinde ise Fatih Camii merkez olmak üzere aşağı yukarı bir kilometre çapında bir dairenin içindeki alandı. Yani bir semt adıydı. Bugün bu semt kavramı özelliği giderek kayboluyor. Eski İstanbullu konuşurken buna dikkat ederdi. Yani Laleli'de, Unkapanı'nda oturan biri Fatihliyim demezdi. Onun için ben de Fatihli değil Balatlıyım diyordum. Fatih ilçesine bağlı Balat semti... Balat'ı çok iyi bilirim, ona civar semtleri ve Fatih'i de epeyce bilirim. Osmanlı ordusunun şehre girdiği Edirnekapı da buraya yakın olduğu için Balat ve civarı, dolayısıyla Fatih, fetihten hemen sonra iskân ve imar edilen, yerleşme yerlerinin, cami ve mescitlerin, çarşıların, medreselerin kurulduğu bir bölgedir. Aynı zamanda Bizans dönemine ait saray kalıntılarının hatta evlerin, su sarnıçlarının, kiliselerin de bütün Osmanlı dönemini boyunca tabii olarak bulunduğu bir bölge. Balat ve civarında fetihten bir süre sonra yapılmış birkaç mescit bugün de az çok ilk şekillerini koruyarak durmaktadır. Biraz önce bahsettiğim gerçek Fatih semti ise Osmanlı'nın hemen her aşında kültür ve yaşayış tarzıyla beraber refah seviyesi de oldukça iyi ailelerin yaşadığı bir semttir. Ulemanın, bürokratların, şeyh ve dervişlerin, orta hâlin üzerindeki esnaf ve tüccarın yaşadığı bir semt... Benim yaşadığım ise biraz daha kenar bir mahalle, küçük esnafı, bürokrat ve geçim tarzıyla, çoğu orta seviyenin altında

Fatih, İstanbul halkının dilinde Fatih Camii merkez olmak üzere aşağı yukarı bir kilometre çapında bir dairenin içindeki alandı. Yani bir semt adıydı. Bugün bu semt kavramı özelliği giderek kayboluyor. Eskiden Laleli'de, Unkapanı'nda oturan biri Fatihliyim demezdi. Onun için ben de Fatihli değil Balatlıyım diyordum.

olan halkıyla bir sosyal yapı gösteriyordu. Dolayısıyla eğitimi ve kültürü de buna göre idi. Buradan asıl Fatih semtine doğru yaklaştıkça bu seviyenin de yükseldiği görülüyor. Mesela Balat'la Fatih arasındaki Çarşamba semti eğitim ve kültür çevresi bakımından farklılaşıyor. Burası da yine bir mahalle arası sayılır ama mesela böyle bir semtte Mehmed Ağa Camii gibi kubbeli, hatta Sultan Selim gibi bir selatin camii var. Sokak arasında 18. yüzyılda güzel bir kütüphane yapılmış: Murat Molla Kütüphanesi. Burası benim de çocukluğumda tanıdığım, dandığım ilk kütüphanemdi. Yine o civarda, Balat'a daha yakın Fethiye'de bir mesnevi hane vardı. Fatih'e doğru medreseler de yine Çarşamba semtinden başlayarak çoğalır. Buna mukabil eğitimi pek yüksek seviyede olmayan bizim semtimizde, Balat'ta da çevrenin kendiliğinden oluşturduğu bir halk kültürü teşekkül etmişti. Bütün bu saydığım abideleri, hemen her mescidin haziresindeki mezarları ile bütün semt tabii bir müze gibiydi. Sokak isimlerinde, kabirlerin etrafında birer ev-

liya menkıbesi oluşmuştu. Fetih'ten önceki Arap muhasaralarında şehit düşmüş sahabelerin adlarını bütün mahalleli bilirdi: Eyübü'l-Ensari'nin hizmetinde bulunmuş Hasan ve Hüseyin kardeşlerin, Halid b. Zeyd'in sakası olduğu söylenen Saka Baba'nın, yine sahabeden Ebu Said Hudri'nin ve diğerlerinin mezarları hep bilinirdi.

Bu semtte yetişmiş, büyümüş çok önemli fikir, sanat ve edebiyat üstatları var. Bunlardan da kısaca bahsedebilir misiniz?

Bütün Fatih'i düşünürsek uzun bir listeye karşılıyoruz. Yine de hatırladığım birkaç isimden bahsedeyim. Eskilerden, Balat'ın hemen üst yamacında bir mescit de yaptırmış olan ve semt adını veren divan şairi Molla Aşkı, yine Balat'ta bir mescidi bulunan divan şairi Tâcizade Cafer Çelebi, ünlü *Hadikatü'l-Cevami* müellifi Hüseyin Ayvansaraylı, Tanzimat sonrasında yetişenlerden Fatih'te doğup Fatih'te ölen, bu semt hakkında hatıra yazılan da olan Muallim Naci, Draman'da doğup orada ölen Şeyh

Bir zamanlar Saraçhane...

Vasfi, genç yaşta vefat ettiği için pek tanınmayan şair Emin Hâki, Servet-i Fünun şairi Cenap Şahabettin, romancı Mehmet Rauf, halk romancısı Osman Cemal Kaygılı, yakın dönem fikir adamı ve yazarlarından büyük çaptaki *Türk Maarif Tarihi* ve *Mecelle-i Umur-ı Belediye* eserlerinin müellifi Osman Nuri Ergin, Ekrem Hakkı ve Samiha Ayverdi, Sabahattin Zaim, ünlü hattat Mustafa Rakım Efendi gibi. Bu bölgede yetişmiş epey bestekâr adı da biliyoruz. Müzik nazariyatında büyük bir otorite olan ve birkaç güzel bestesi de bulunan Suphi Ezgi bir süre Çarşamba'da oturmuş ve burada asıl mesleği olan doktorluğunu icra etmiştir. Halep'te doğup Balat'ta yerleşen Yahudi asıllı Mısırlı İbrahim, Taşkasap'ta doğan ve yine uzun zaman Çarşamba'da oturan, Sultan Selim Camii'nde başıamamlık da yapan Sadettin Kaynak, Mollaşki Mahallesi'nde doğan ve pek çok bestesi olan Muallim İsmail Hakkı Bey, yine uzun yıllar Çarşamba'da yaşamış olan Yesari Asım aklımıza geliyor. Daha yakın yılların musikişinaslarından Süleyman Erguner, Ulvi Erguner ve Çinuçen Tannkorur'un da yaşadıkları semt buraları olduğunu unutmamalıyız.

Talebesi olmaktan onur duyduğunuz ve fikren ona bağlı olduğunuzu söylediğiniz merhum Nurettin Topçu Hoca'nın "Batan bir dünya nizamının enkazı üzerindemiz." sözlerine biraz açıklık getirir misiniz?

İlk okuduğumda ve hâlâ da beni sarsan bu vecize gibi söz Nuret-

tin Topçu'nun "Ahlak Nizamı" adlı yazısının ilk cümlesidir. *Hareket* dergisinin benim de takip etmeye başladığım 1947 Mart'ında çıkan ikinci döneminin ilk sayısının başyazısı bu cümleyle başlıyordu. Otuz yıl içinde vuku bulan iki dünya savaşının sonuydu. On milyonlarca insanı, şehirleri, ülkeleri, onca emekle meydana getirilmiş medeniyet eserlerini yok eden iki savaş. Demek ki insanlığın ortaya koyduğu dünya nizamı bu değerleri kurtarmaya yetmemişti. İşte burada konformizme karşı isyan ahlakının savunucusu olan Topçu, bir dünya nizamının battığını acıyla fark ediyor, yerine yeni ve sarsılmaz değerler teklif ediyordu. O ilk cümlelerin hemen arkasından şunları söyler: "Yeni bir nizam, ahlakta, hukukta, sanatta, dinde ve devlette insanlığa dayanacak yeni temeller bulmak zarureti neslimizin zayıf omuzlarını şiddetle sarsıyor." Gerçek bir idealist olan Nurettin Topçu'nun bu yazısının bütünü, hemen bütün yazılarında olduğu gibi, temeli ahlak olan ve insana yaradılışının her bakımdan sorumluluğunu hatırlatan ifadeler yüküldür.

Her şeyin hızla değiştiği bir çağda yaşıyoruz. Eski nesillerle bugünkü nesiller arasında düşünce ve anlayış bakımından çok büyük farklar var. Bunu nasıl buluyorsunuz, neye bağlıyorsunuz?

Bir açıdan bakıldığında nesillerin gelişmesini ve değişmesini tabii görmek gerekir. Yaşlı nesillerin genellikle gençlerden şikâyetçi olmaları psikolojik bir davranıştır ve

her zaman gerçeği, doğruyu yansıtmaz. Nitekim bizim neslimiz de, ondan evvelkiler de daha öncekilerden farklı idiler. Değişme, beşeriyetin hilkatinde vardır. Ancak iki dünya savaşı sonrasında değişmez sandığımız ve insanı insan yapan değer yargıları da parçalandı, yok oldu. Bu kayıp bizim toplumumuzda daha da trajik gelişti. İki yüz yıldır Batı'yı örnek almakta olan Türkiye'nin yirminci yüzyılın ortalarından günümüze kadar kayıplar süratle artarak devam ediyor. Pek çok milletlere örnek olabilecek insani ilişkilerimiz artık sevgiye ve merhamete değil menfaate dayanıyor. Toplumun temeli saydığımız aile gittikçe zaafa uğruyor, bozuluyor, parçalanıyor. Fakir veya orta hâlli, mutluluğu kendi içinde ve çevresinde bulan eski büyük ailemizin yerini şimdi gittikçe daha çok konfor arayan, yine de mutlu olamayan ve egoizmin sonucu gittikçe güçülerek iki kişiden ibaret kalan aileler alıyor. İnsanımızı ve gençliği dini ve ahlaki değerlere dayanan eğitimin yerini, sermayeyi besleyen ve hazlara, gayesiz, başıboş bir hayat tarzına sürükleyen güçler aldı.

Eğitim asırlardır kanayan yaramız. Yediden yetmiş herkes eğitim sistemimizden şikâyet ediyor. Fakat neticeye dönük ciddi bir çalışma yapılmıyor. Bu hususta neler düşünüyorsunuz? Eğitime yeni bir vizyon kazandırmak adına tavsiyeleriniz ve çözüm önerileriniz nelerdir?

Hayatım boyunca eğitimde ka-

Edirnekapi'dan Beyazıt'a uzanan yol, aslında tarihi Divanyolu'nun bir parçasıydı. İmar faaliyetleri sırasında, Edirnekapi'dan başlayıp Fatih Camii külliyesine uzanan, Şehzadebaşı istikametinde ilerleyerek Beyazıt'a ulaşan 30 metre genişlikte, ortası refüjlü bir caddeye dönüştürülmüştü. Bu caddenin Edirnekapi ile Macar Kardeşler Caddesi arasındaki bölümü "Fevzipaşa Caddesi" adıyla bilinmektedir.

litenin hep düştüğünü, kolaylaştırdığını, ucuzlaştığını gördüm. Benim yaşımda, benden daha genç olanlar da bir zamanların ortaokul, lise mezunlarının bugünkülerden çok daha kaliteli olduğunun farkındadırlar. Üniversite giriş sınavları ortaöğretim kalitesinin ne seviyede olduğunu trajik bir şekilde gösteriyor. Üniversite mezunlarının da mesleğe giriş sınavlarının sonuçları bundan farklı değil. Çünkü öğretmen kalitesi çok düşük... Öğrenci iken okumayan, mesleğe atıldıktan sonra hiç okumayan öğretmenler çoğunluğu teşkil ediyor. Bugün üniversitelerimizin, özellikle taşra üniversitelerinin çoğunun akademik kadrosu hiç de iç açıcı değil. Bugünkü yüksek lisans, doktora programları çok defa önceki yılların lisans programından daha düşük... Bunu tezlerden de fark etmek mümkün. Üniversitelerimiz eser üretmeyen, kitap yazmayan profesörlerle dolu. Bu kalitenin yükseltilmesi çok ayrıntılı bir program ve bunun esas prensiplerini tespitle başlar. Temeli de sanılacağı gibi ilkokuldan değil üniversitelerden atılmalıdır. Üniversite, ilmi otoritesiyle, memleketin meselelerine hâkimiyetiyle, devlete yol göstericiliğiyle, nihayet öğretim üyelerinin ahlaki davranışlarıyla çevresinden saygı gören bir kurum olmalıdır. Bu temel prensibe riayet şartıyla öğretmen yetiştirme de eğitim sisteminin esas gayesi olacaktır. Öğrenci

hocayı kürsüde kendisine sadece kitaptan bilgi nakleden bir memur değil, verilen bilgiden şüphe etmesini, hür düşünmesini, gerçeği bizzat araştırmasını öğreten ve her bakımdan örnek olan bir insan olarak görebilmelidir.

Edebiyatın ve şiirin hayatımızdaki yeri ve önemi nedir? İnsan yetiştirmede bunların rolü hakkında neler söylemek istersiniz?

Ben edebiyatla beraber güzel sanatlar ve estetik eğitimi bir bütün olarak görmek istiyorum. İlkokuldan başlayarak meslek okulları da dâhil bütün öğretim kademelerinde Doğu ve Batı ayırmadan güzel sanatların her alanında belli bir program dâhilinde ve farklı seviyelerde eğitim verilmelidir. Bu eğitim çocukta, gençte mevcut güzel sanatlardan birini ortaya çıkarabilir. Bir insan için güzel sanatlardan birinin kültürüne, zevkine sahip olmak, asıl geçim için seçtiği meslek kadar önemlidir. Eğitim, aydın bir insan yetiştiriyorsa bu sanat alanlarından birini veya birkaçını seyretmekten, dinlemekten, okumaktan estetik haz duyan, bunu çevresine de duyuran bir şahsiyet oluşturmaldır. Bu da gerek edebiyatta gerekse diğer güzel sanatlarda temel olarak klasik değerlerin eğitimi almakla olur, çağdaş sanatlar ve edebiyatlar bunun üzerine gelir. Günlük meşguliyetler içinde pratik bakımdan bunlardan mimari, hey-

kel, müzik, hat ve tezyini sanatlar biraz daha özel bir kabiliyet, eğitim ve zaman ayırmayı gerektirir. Edebiyat ise hemen her okuyazar insanın harcı olmalıdır. Çünkü bu sanatla meşgul olmak, diğerlerine göre çok daha kolaydır, yani okumaktır. Bugünkü eğitimimiz ise diğer güzel sanatların yanında edebiyat zevkini ve kültürünü de kazandıramadığı gibi kitap okuma alışkanlığını, bilincini bile veremiyor. Türkiye okumada hâlâ dünya ülkeleri arasında en geri sıralarda.

Eğitime, edebiyat ve şiire gönül veren Fatihli eğitimcilere ve tüm okurlara son olarak söylemek istedikleriniz...

Özellikle Fatihlilere diyorsanız, bulunduğunuz, yaşadığınız semti iyi tanıyın derim. Şehrinizi de tanıyın ama semtinizden başlayın. Tarihi eserleri görerek, gezerek, haklarında bilgi edinerek tanıyın. Eski harflerimizi biliyorsanız cami, çeşme, mezar taşı kitabelerini okumaya gayret edin. Onların çoğu sanatkâr meçhul birer taş işçiliği olduğu gibi devrin tarihini de yansıtır. Bugün İstanbul'da yaşayan milyonlarca insanın çevresine, çevre tarihine ilgisi maalesef çok zayıf... Bütün ömrünü İstanbul'da geçirip de şehrin pek çok semtini tanımak değil, hiç görmeyen hatta nerede olduğunu bilmeyenler var. Özellikle Suriçi İstanbul'unu yakından tanımak lazım.

Akif'in dilinden Fatih

DOÇ. DR. MEHMET GÜNEŞ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Akif; "Semâdan yâhud inmiş hâke, Sînâ-reng olup, dîdâr!" mısrasıyla Allah'ın Sina Dağı'nda (Tûr-ı Sînâ) Hz. Musa'ya 'tecelli' edişine, onunla konuşmasına işaret etmekte ve Fatih Camii'nin âdeta yeryüzünde Allah'ın güzel yüzünü temsil ettiğini ifade etmektedir.

FATİH semtinin Mehmet Akif'in hayatında önemli bir yeri vardır. Mümin, mütevekkil insanların semti olan Fatih'in her semtinde, mahallesinde İslam medeniyetinden izler ve eserler bulan Akif "Fatih Camii" şiirinde "dîdâra müstağrak", "kudsî ma'bed", "mevc mevc envâr", "ulvî kubbe", "kalb-i nûrânî" vb. kelime gruplarıyla mekânda ilahî bir haz duyduğunu ifade eder. İdealize bir mekân tasvirlerinin bulunduğu bu şiirde Fatih Camii'nin görünümünü olabildiğince sanatsal bir üslupla tasvir edilip mekân ilahî anlam yüklü peyzaj şeklinde çizilerek okuyucu caminin manevi atmosferine hazırlanır. Dinî yapının iç mekânındaki manevi atmosferin içerisinde bulunanlara ilahî huzur verici özelliğini Akif, ressam titizliğiyle ayrıntıları aktararak ifade eder, mekâna methiyeler düzer. Akif; "Semâdan yâhud inmiş hâke, Sînâ-reng olup, dîdâr!" mısrasıyla "Allah'ın Sina Dağı'nda (Tûr-ı Sînâ) Hz. Musa'ya 'tecelli' edişine, onunla konuşmasına işaret etmekte ve Fatih Camii'nin âdeta yeryüzünde Allah'ın güzel yüzünü temsil ettiğini ifade etmektedir."¹ Tabiatın geceleyin karanlıkta sessizliğe bürünmesini uyuması şeklinde subjektif olarak yorumlayan şair, Fatih Camii'nin ise sanki gecenin aydınlık kalbi gibi, ilahî aşkla coşan kalbiyle, "bîdâr" (uyanık) durduğunu, etrafı aydınlattığını ve ondan "nâle-i ezkâr" inleyen zikirlerin, zikir seslerinin yükseldiği yorumunu yapar.

Tasvirî ifadelerin ve biyografik unsurların ağırlıklı olduğu "Fatih Camii" şiirinde Fatih Camii'nde sabah namazını kılmak için yola çıkan şair anlatıcı, seher vaktinin sükûnu içerisinde ilahî bir huzur hisseder, caminin manevi atmosferini uzaktan teneffüs eder. İlahî huzur veren caminin iç boşluğu ve içerisindeki "encüm-nümâ meşâil" (ışık yayan meşaleler) ve ziya kafileleri, o tarihte/hâlihazırda otuzu aşkın yaşta olan

şairi, sekiz yaşındaki anılarına, çocukluğuna götürür. Babasının kendilerini camiye alıştırdığını hatırlayan şair anlatıcı, geriye dönüş tekniğiyle bu hadiseden kısaca söz eder. Babası onları uslu durmaları şartıyla camie götürmek ister. Babasının namaza durmasını fırsat bilen şair, o anda çocuk oluşu dolayısıyla başkaları namaz kılarken caminin içerisinde dolaşır; babası ise huşu içerisinde ibadet eder. Şair kendisinin o günkü fiziki görünümünü de şöyle tasvir eder:

*Yanında bir küçücek kızcağızla pek yaramaz
Yeşil sankli bir oğlan ki: Başta püskül yok.
İmâmesinde fesin bağlı sâde bir boncuk!
Sank hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır;
Biraz geçer, yine râyet misâli dalgalanır!²*

Bu şekilde geriye dönüş tekniğiyle kurgulanması dolayısıyla çerçeve hikâyeyi andıran manzumede, şairin asıl dikkat çekmek istediği husus ise hissettiği ilahî huzurdur. Şair anlatıcı caminin kompozisyonuna ve mabedin atmosferine uygun olan "beyaz sank", "terniz" sıfatlarıyla İslamiyet'in temizliğe verdiği öneme, babasının da dinî hassasiyetine dikkat çeker.

Akif; "Fâtih Camii" gibi tasvirî ifadelerin ağırlıklı olduğu "Bayram" şiirinde de bayrama ilişkin fikirlerini dinî bir bakış açısıyla yansıtır; bayramın manevi ve sosyal yönünü vurgular. Özellikle ön deyişteki mısralardaki ifadeler şairin dinî ve toplumcu yönünü göstermesi bakımından çarpıcıdır:

*Yârab bu nasıl rûh-ı avâlim-sereyândır!
Bayramda gelir yâda ne hoş hatıralar ki:*

*Bin ömre verilmez, o kadar kadri girândır,
İyidin bana dâim görünür levh-i kerîmi:³*

Müslüman Türk toplumunda bayram günlerinin nasıl kutlanıldığı köklü bir semt olan Fatih merkez alınarak gösterilir. Şair, bayramın yoksul, zengin farkını birkaç günlüğüne de olsa ortadan kaldırıp farklı yaş gruplarından insanların hepsine de benzer huzur ve mutluluğu tattırıldığını ifade eder. Bayram dolayısıyla Fâtih - özellikle çocuklar için- görsel şölen alanına dönüşür. Ancak birçok çocuğun sevinç ve neşe içerisinde salıncakta sallanmasına karşın, yetim bir kız çocuğunun salıncığa binemediği için ağlayışı orada bulunan bazı kişiler gibi anlatıcının da dikkatini çeker. "Kuzum, biraz bu da binsin... Ne var sevâbına say.../ Yetim sevindirenin ömrü çok olur..." şeklindeki etkileyici sözler üzerine salıncakçı, yetim kızın da sallanmasına izin verir. Böylece yetim kız çocuğu da bayramın imkânlarından yararlanır:

*Hemen o kız da salıncakçının mürüvvetine,
Katıldı ağlamayan kızların şetâretine.⁴*

Mütevekkil bir müminin portresinin çizildiği "Seyfi Baba" manzum hikâyesinde bir oğlundan başka bakacak kimsesi olmayan Seyfi Baba'nın hastalandığı için ziyaretine giden şair anlatıcı, yoksulluk ve hastalığın onun yüzünü nasıl sarartıp soldurduğunu mum yakıp odayı aydınlattıktan sonra fark eder. Şair, Seyfi Baba'nın acıklı hâlini merhamet duygularını öne çıkararak ifade eder. Seyfi Baba, komşusunun verdiği ihlamuru kaynamayacak kadar hâlsizdir, anlatıcının ısıttığı ihlamuru içince iyileşmeye başlar. "Kim kazanmazsa bu dünyada bir ekmek parası / Dostunun yüz karası; düşmanının

maskarası!" diyerek dilenmektense kendisinin çalışmasını doğru bulan Seyfi Baba yaşlı hâline rağmen nafakasını temin etmeye çalışır. Akif, Seyfi Baba'nın şahsında çalışmayı yüceltir, dilencilğe olumsuz baktığını ifade eder. Nitekim İslamiyet de dilencilği onaylamamaktadır. Seyfi Baba'nın oğlu Osman, nafakalarını temin etmek için sürekli iş arar. Yoksulluk, yalnızlık dolayısıyla Seyfi Baba oldukça üzgündür. Anlatıcı, lirizmi güçlendirmek için acıklı durumunu Seyfi Baba'ya kendi ağzından ifade ettirir:

*Hastalandım, bakacak kimseciğim yok; Osman
Gece gündüz koşuyor iş diye, bilmem ne zaman
Eli ekmek tutacak? İşte saat belki de üç.
Görüyorsun daha gelmez... Yalnızlık pek güç.
Ba'zı bir hafta geçer uğrayan olmaz yanıma;
Kimsesizlik bu sefer tak dedi artık canıma!⁵*

Seyfi Baba'yı sefaletten kurtarmak isteyen, ancak buna imkânlar elvermeyen şair anlatıcı "Ya hamiyetsiz olaydım, ya param olsa idil" diyerek hayıflanır. Bu yaklaşım Mehmet Akif gibi dostu, sevdiği ya da tanıdıklarının mağduriyetini gidermek için imkânlarını seferber eden sağduyu sahibi samimi kişilerin bakış ve tavrıdır.

DİPNOTLAR

1. Fazıl Gökçek (Haz.) (2007): Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat Birinci Kitap*, Dergâh Yayınları, İstanbul, s. 49.
2. Mehmet Âkif Ersoy (2007): *Safahat Birinci Kitap*, Haz.: Fazıl Gökçek, Dergâh Yay., İstanbul, s. 52.
3. *Safahat Birinci Kitap*, s. 97.
4. *Safahat Birinci Kitap*, s. 100.
5. *Safahat Birinci Kitap*, s. 129.

1915 Çanakkale Savaşlarında Fatih ilçe okullarının rolü ve Vefa Lisesi örneği

MEHMET AKİF BAL

TARİH ÖĞRETMENİ

İstanbul Fatih'teki okullar arasında Çanakkale Cephesi'ne talebeleri sevk edilen okulların başında Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) gelmişti.

MİLLETİMİZ, "Bir Devrin Battığı Yer" diye tarif edilen Çanakkale Cephesi'nde emperyalizmin saldırganlığına karşı tüm varlığı ile haysiyetli bir duruş sergilemiştir. Yaşadığımız vatan coğrafyasının korunmasına yönelik bu mücadele sırasındaki şehitlerimiz ise, milletimizin şeref levhasında yerini almıştır. Bununla birlikte bilinmeli ki, buradaki haysiyet mücadelesi aynı zamanda büyük kayıplarla gerçekleşmiştir. Savaşlarda kaybettiğimiz özellikle eğitilmiş nüfusu bilmek, bu kaybın bizlere yaşattığı olumsuz tesirlerini anlama açısından çok önemlidir. Bu açıdan, İngiliz Generali Ogländer'in dediği, "Biz onların çiçeklerini kopardık." sözü, kayıplarımızın savaş sonrasındaki tesirlerine bakıldığında yerli yerine oturmaktadır. Çanakkale savaşlarında kaybedilen nitelikli nüfusun topluma etkisi, Gazi Mustafa Kemal tarafından ise, "Biz, Çanakkale'de bir darülfünun (üniversite) kaybettik" şeklinde ifade edilmiştir.

A) ÇANAKKALE'YE FATİH İLÇESİNDEN GİDEN EĞİTİM ORDUSU

Çanakkale zaferinin kazanılmasının memleket için önemi yanında, çok ciddi bir beşerî kaybımız olduğunu da kabul etmeli ve bu kaybın bize uzun süreçte çok pahalıya mal olduğunu bilmeliyiz. 1915 Anadolu'sunda her üç evden bir şehit çıkmıştır. Ama bu beşerî kaybın en ciddi boyutu, eğitim hayatımıza etki eden kayıplardır. Çanakkale'de kaybedilen muallimler ve eğitim çağındaki gençler, özellikle savaş sonrası duruma çok olumsuz etki edecektir.

DARÜLFÜNUN VE MEDRESE TALEBELERİ

İstanbul Fatih'teki okullar arasında Çanakkale Cephesi'ne talebeleri sevk edilen okulların başında Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) gelmişti. Osmanlı'da ilk tıp fakültesi

olan "Darülfünun-ı Osmani"nin öğrencileri, I. Dünya Savaşı boyunca değişik cephelerde ordu hizmetinde bulunmuştu. 1915'te iki tümen hâlinde Gelibolu'ya gelen bu gençler, bir Anzak baskını sonucu şehit oldular. Öğretim üyeleri ve öğrencilerin askerî birliklere dağıtılması yüzünden 1915'de fakülte bir süre kapalı kalmış ve okul yaralıları hastanesi olarak kullanılmıştır. Bu nedenle Darülfünun, sonraki yıl açılışa siyaha boyanmıştır. Darülfünun Hukuk Fakültesi talebesi Münim Mustafa da bu çağın uyup cepheye koşanlardandı. Münim Mustafa, Türk gençliğinin sahip olduğu bu heyecanı; "Bütün münevver Türk gençliği Harbiye Mektebindeki ihtiyat zabıt namzetleri talimgâhına girmek için koşuyordu. Ne heyecan! Bütün kapılar, avlular ve koridorlar, taptaze, genç Türk çocukları ile dolu idi. Kalabalık o kadar fazla idi ki, zabıtlar kayıtlarını muamelesine yetişemiyorlardı." ifadeleri ile anlatacaktır. Seferberlik ilanı ile birlikte medreselerin yüksek derecedeki kısımlarında okuyanlar da silahlı olarak alınmıştır.

I. Dünya ve Çanakkale Savaşı'nda, İstanbul ve Anadolu'daki medreselerin de çoğu kapanmış ve çok sayıda talebe askere alınmıştır. Ekim 1914'te "Dârü'l-Hilâfetü'l-Aliye Medresesi" adıyla birleştirilen İstanbul medreselerine, 1914-1915'de 2.880 talebe kaydedilmiş; ancak aynı yıl başlayan I. Dünya Savaşı nedeniyle pek çok talebe Çanakkale ve diğer cephelere gönderilmiştir. Aralık 1912'de açılan "Medresetü'l-Vâizîn", 150'den fazla öğrenci kaydetmesine karşın I. Dünya Savaşı dolayısıyla askere alınmaları yüzünden öğrencilerin çoğu okulu bitirememiştir. Çünkü gidenlerin ekseriyeti şehit veya gazi olmuştur. 19'u bulan taşra medreselerinde ise, 1916-1917'de 1.680 talebe eğitim görürken sene sonunda bu rakam 1.552'ye düşmüş ve yaklaşık 600 talebe askerlik nedeniyle medreseden ayrılmıştır. Savaşlardaki ağır kayıplar neticesinde durum öyle vahimleşmiştir ki köylerde mevtaların gasil, tekfin ve defin işlemlerini yapacak hoca bulunamaz olmuş ve çekilen sıkıntı had safhaya ulaşmıştır. Medreselerin bu durumu bir taraftan da "Medreseler, askere gitmek isteyenlerin sığındığı yerlerdi." gibi yanlış yahut maksatlı genelleme yapanların iddialarını da çürütmektedir.

MUALLİMLERİN ASKERE ALINMASI

Fatih'ten Çanakkale'ye sevk edilenler arasında eğitimciler de yoğun bir sayıdaydı. Maarif Nezâreti'ne şifâhen bildirilmek sureti ile Gelenbevi Mekteb-i Sultânîsinin ipti-

Vefa Lisesinin 1913 1914 dönemindeki öğretmen ve öğrenci profili

dai kısmının kapatıldığı anlaşılmaktadır. Gelenbevi Mekteb-i Sultânîsinin 14 mualliminden 7'si silahaltında olup, birisinin de Selanik'te olmasından dolayı derslerin büyük bir kısmı boş geçmiştir. Davutpaşa Mekteb-i Sultânîsi'nin 20 mualliminden 3'ü silahaltına alınmış, 4'ü ise bedel-i nakdî vermek sureti ile görevine devam edebilmiştir. As-kere alınan öğretmenler sadece görev yapanlardan değildi. 1915 yılının yazında Dârulmualliminden mezun olan muallim adayı 25 genç ise, Haziran imtihanlarını vererek muallim olmalanna rağmen mesleklerini icra edecek vakit bile bulamadan 12 gün sonra silahaltına alınmışlardır.

FATİH'TEN CEPHEYE GÖNDERİLEN LİSE TALEBELERİ

Fatih'te, yükseköğrenim (Darülfünun ve medreseler) yanında, Çanakkale müdafaasına yoğun olarak katılan sultani ve idadi yani lise statüsünde eğitim kurumları bulunmaktadır. Fatih ilçesinde bulunan bugünkü Vefa Lisesi, İstanbul Lisesi, Darüşşafaka (O zamanlar Fatih'teydi.) Davutpaşa Lisesi, Gelenbevi Lisesi ve Çapa Öğretmen Okulu talebeleri de cepheye koşmuştur. Daha sonra kapanan Mercan Sultanisi de Çanakkale'ye talebe gönderen liselerdendir. İstanbul İnas Sultanisi (Şimdiki Cağaloğlu Anadolu Lisesinin binası) ve Darüşşafaka (Şimdiki Uluslararası İmam Hatip Lisesi binası) ise, Hilâl-i Ahmer Hastanesi olarak hizmet vermişlerdir.

İstanbul Sultanisi yani İstanbul Lisesi öğrencileri gönüllü olarak Çanakkale Cephesi'ne katılmak amacıyla başvuruda bulunmuş, geride kalanlar, cepheden dönecek yaralı arkadaşları için okulu revir hâline getirmişlerdir. Savaşta yaralanan öğrenciler İstanbul'a döndüğünde, okulda tedavi edilmiş ve sonra tekrar cepheye gönderilmiştir. 13 Mayıs 1915'te Arıburnu'na sevk edilen 2. Tümen'in çoğunu, aralarında İstanbul Lisesi öğrencilerinin de bulunduğu Darülfünunlu gönüllüler oluşturmuştu. Lise öğrencilerinin kolunda sarı, Tıbbiyelilerin kolunda beyaz kurdele bağlıydı. 19 Mayıs taarruzunda, "hedef olmamaları" için kurdeleleri çıkarmaları emredilmişti. Karlı 19 Mayıs taarruzunda, 2. Tümen'in çoğu öğrenci olan gencecik fidanları, ölüm kusan düşman makineli tüfekler karşısında maalesef ekin gibi biçilmişti. Siperler-

Fatih ilçesinde bulunan bugünkü Vefa Lisesi, İstanbul Lisesi, Darüşşafaka (O zamanlar Fatih'teydi.) Davutpaşa Lisesi, Gelenbevi Lisesi ve Çapa Öğretmen Okulu talebeleri de cepheye koşmuştur.

de ise, sadece sarı kurdelelerine yazdıkları şu mukaddes ibare kalmıştı: "İstanbul Lisesi, Vatan Sağ Olsun!" Çanakkale Savaşı'na gönüllü olarak katılan İstanbul Sultanisi (İstanbul Lisesi) öğrencilerinin şehit düştüğü haberi okula ulaştıncaya geride kalan öğrenciler ağabeylerinin anısına okulun kapılarını ve pervazlarını matem rengi siyaha boyadılar. Okuldaki öğrencilerin Çanakkale zaferinden sonra okulda yaptığı yoklamada şehitlerin ismi okununca, ismi söylenen her gencin arkasından, merasime gelenler ve özellikle de aileleri "Şehit, Cennet-i Âlâ'da!.." diye bağırılmıştır. İstanbul Lisesinin şehit olan talebe mevcudu 50-60 arasındadır.

İstanbul Lisesinde 47 yıl öğretmenlik yapan Esat Lamî Akman'ın oğlu Toygar Akman ise, İstanbul Lisesinin Çanakkale'deki rolüne dair babasının ağzından şunları anlatmıştır: "O günlerin birinde İstanbul Lisesinde, lise birinci sınıf talebelerine ders veriyordum. Sınıfın kapısı iki kez tıklatıldıktan sonra açıldı. İçeriye müdür muavini ile kalpaklı bir binbaşı girdi ve sert bir asker selamı çaktı. Ben de ayağa kalkarak kendisini selamladım. Daha ziyaret sebebini sormadan, binbaşı bana bakmış ve tok bir sesle: 'Muallim bey! Memleket, evlad-ı vatandan hizmet bekler.' dedikten sonra sınıfa dönmüş ve arka sıralarda oturan uzun boylu öğrencilere: 'Sen gel, sen de gel. Köşede oturan, sen de gel!' diye seslenerek öğrencileri toplamaya başlamıştı. Ön sırada oturanlar, kendilerinin de alınması için oturdukları sırada dik oturmaya ya da ayaklarının ucuna basarak ayağa kalkmaya çalışıyorlardı. Binbaşı bu öğrencilere acı acı gülümseyerek bakmış ve sırtlarını okşamıştı. Topladıkları öğrencileri Selimiye Kışlası'nda üç

aylık eğitimden sonra Çanakkale'ye götürüyorlardı. Rahmetli babam sözlerinin burasında durdu ve dopdolmuş gözleriyle bana bakarak: 'Gidenlerin hiçbiri geri gelmedi. Hepsi de 9. sınıfa kadar gelmiş evlatlarını şehit verdiler. Daha ne vereceklerdi ki?' dedi."

50 talebesini cepheye gönderen İstanbul Lisesi yanında; ilk Dârülmualimîn okulu (erkek öğretmen okulu) olarak açılan Çapa Öğretmen Okulu, talebeleri ve hocaları ile birlikte Çanakkale Savaşı'na iştirak etmiş ve gidenlerin çoğu cephede şehit düşmüştür. Araştırmacı Nuri Güçtekin'e göre; 1915 yılında 400'e yakın mevcudu bulunan Mercan Sultanisi, 80 civarında talebesini ve 4 personelini askere göndermiştir. Gelenbevi Sultanisi, 40 talebe ve 6 öğretmenini, Davutpaşa Sultanisi 10 talebesini askere göndermiştir. Vefa Lisesi 100 talebesini ve 5 öğretmenini cepheye göndermiştir. Fatih ilçesinin cepheye toplam sevki ise; 300 civarında talebe, 15 civarında eğitimcidir.

HASTANE YAPILAN FATİH İLÇE OKULLARI

Akbaş Nakliyat Hastanesinden Nisan, Mayıs ve Haziran 1915 tarihinde gerçekleşen yaralı sevki miktarı cephedeki bu durumu açıkça göstermektedir. Cepheden ilk nakiller, kara harekâtının başlamasından beş gün sonra yani 30 Nisan'da başlamıştır. 7 Mayıs'ta ise Çanakkale'den gelen yaralı sayısı 12.000'e ulaşmıştır. Çanakkale'den binlerce yaralının nakli gündeme gelince Sahra Sıhhiye Müfettişliği'nin talebi üzerine, hazırlanan plan çerçevesinde, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti hiç tereddüt etmeden olağanüstü bir gayretle 30 Nisan akşamına kadar kendi sorumluluğuna verilen yaralıları Galatasaray, İstanbul ve Dârüşşafaka sultanilerine yerleştirmiş, bütün ihtiyaçlarını da temin etmeye çalışmıştır.

İlk şok atlattıktan sonra da yaralıların gelmeye devam etmesi üzerine, cemiyet birkaç gün içinde bu hastanelere ilave olarak Cağaloğlu'ndaki İstanbul İnas Sultanisi (Şimdiki Cağaloğlu Anadolu Lisesi) hastaneyeye dönüştürmüştür. İstanbul Sultanisi ise daha sonra tahliye edilerek eğitim ve öğretime devam etmiştir. Çanakkale araştırmalarıyla bilinen Lokman Erdemir'e göre, Cağaloğlu Hastanesi 500, Kadırga Hastanesi 250 ve Dârüşşafaka Hastanesi 500 yatak olup toplam kapasiteleri 5.550'dir. Kadırga Hastanesi ile Cağaloğlu Hastanesi 2

1915 yılında 400'e yakın mevcudu bulunan Mercan Sultanisi, 80 civarında talebesini ve 4 personelini askere göndermiştir.

Vefa Lisesinin Osmanlı dönemindeki logosu

Kasım 1915'e, Dârüşşafaka Hastanesi 10 ay sonra 13 Aralık 1915'e kadar faaliyetlerine devam etmişlerdir. Şehremâneti Çapa'daki Dârulmuallimât binasını yaralıların tedavisi ve istirahatı için hastane olarak tanzim etmiştir. İstanbul hastanelerinde vefat edip şehit olanların büyük çoğunluğu Avrupa tarafında Edirnekapı Şehitliği'ne veya Anadolu tarafında ise Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Bunlar çoğu zaman evlerine gitmemiş, geceleri hasta kardeşleri ile birlikte kalmışlardır. Türk kadınının bu fedakârlıklı hastanelerin çalışma cetvellerinde de açıkça görülmektedir. Sabah 7.00'de başlayan mesai gece 10.30'da bitmektedir. Gündüz ve gece gelenler şeklinde mesai saati iki

vardıya şeklinde tanzim edilmiştir. Cağaloğlu Hastanesindeki hasta bakıcı hanımlardan 14'ü gece, gündüz, 7'si ise sadece gündüz gönüllü olarak çalışmıştır. Dârülfünûn Edebiyat Kız Şubesi'nden Şaziye Hayri adlı bir öğrenci, hasta bakıcı kadınların, parçalanmış göğüsleri, uçurulan ayakları, kırılan kolları tedavi ettiği gibi kırılan kalpleri de elleri ile sardıklarını belirterek teşekkürlerini, "Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin o büyük kadınlarına, kalemimin titreyen gölgelerinde bin secde-i şükran görülür." sözleri ile ifade etmiştir. Nihad Sezai'nin kızına yazdığı mektuptaki "Berak gözler. 'Su' dedim. Başımı kaldırdı. Bir nine şefkatiyle, bir evlat merhametiyle ihtiyar askeri ihya etti. Beyaz kelekler gibi uçuşan genç hanımlar..." ifadeleri ise bu hanımların hizmetini en açık şekilde göstermektedir.

B) ÇANAKKALE SAVAŞLARINDA VEFA LİSESİNİN ROLÜ

1872 yılında kurulan Vefa Lisesi, genelde Birinci Dünya Savaşı'nda, özelinde ise Çanakkale Cephesi'nde ciddi rolü olan bir eğitim ocağıdır. Vefa Lisesi, o yıllarda öğrencilerini ve eğitimcilerini başta Çanakkale cephesi olmak üzere, savaş bölgelerine muharip güç olarak göndermiş, savaş yıllarında Vefa Lisesi binaları ve müstemilatı ise bir Kızılay hastanesi olarak kullanılmıştır. Vefa Lisesinin Çanakkale savaşlarındaki rolü ile ilgili detaylara bakarsak, şu bilgilere rastlamamız mümkündür.

VEFALI ŞEHİT TALEBELER VE EĞİTİMCİLER

Vefa Lisesinin, o dönemdeki adıyla Vefa Sultanisi'nin, Çanakkale'ye katkısı, cepheye gönderilen Vefa Liseli gençler ve Vefa Lisesini bitirmiş yüksek öğrenim kurumlarında okuyan Vefalı mezunlar aracılığıyla olmuştur. Onlarca Vefalı öğrencinin katıldığı ve fakat çoğunun geri gelmediği bir durum söz konusudur. Bir çok kaynağa göre, Çanakkale Savaşı patlak verdiğinde Vefa Lisesinin 1915-1916 eğitim dönemindeki öğrencileri ve öğretmenleri, asker üniforması giyerek ve okulun bahçesinde toplanıp marşlar söyleyerek Şehzadebaşı'na çıkmışlardır. Meydanda toplanan İstanbullular, Vefalıları alkışlar ve du-

Vefa Lisesinin Çanakkale'ye katılımı sadece öğrenci boyutuyla olmamış, Vefa Lisesinde o dönemde görev yapan Fransızca Muallimi Ahmed Rifkı Efendi'nin şahsında olduğu gibi, öğretmen katılımıyla da olmuştur.

alarla savaşa uğurlamıştır. Vefa Sultanisi son sınıf öğrencileri erken mezun edilerek bazı öğretmenleriyle birlikte gönüllü olarak cepheye gitmişlerdir. Bu yüzden sayılan azalan Vefa Sultanisi öğrencilerinin geride kalanları ise, İstanbul İnas Sultanisi olarak kullanılan binaya taşınmıştır. Fakat, diğer ortaöğretim kurumlarında olduğu gibi, çoğu geri gelemeyen öğrencileri sebebiyle Vefa Lisesi, 1918'li yıllara kadar mezun veremeyecektir.

Araştırmacı Nuri Güçtekin'in verdiği bilgilere göre; Vefa Mekteb-i Sultanîsinin, 1914-1915 eğitim yılı sonunda toplam öğrenci sayısı 376'dır. Öğrencinin tamamı gündüzcü olarak eğitim görmektedir. Öğrencilerinin 365'i Müslim, 3'ü Rum, 2'si Ermeni, 6'sı Musevi'dir. Öğretmenlerin toplam sayısı 24'tür. Vefa Sultanîsi, 1915-1916 ders yılına 18 Eylül 1915 tarihinde başlamıştır. Öğretmen sayısı ise, 5'i ibtidai ve 24'ü tali olmak üzere 29'dur. Asıl öğretmenlerden 5'i askerdedir. Bu öğretmenlerin boş geçen dersleri vekil öğretmenler tarafından okutulmaktadır. Okulun silahaltına alınmış olan personeli şunlardır. Riyaziye Öğretmeni Fehmi Bey, Resim Öğretmeni Mehmet Bey, Terbiye-i Bedeniye Öğretmeni İsmail Hakkı Bey, Hendese ve Resim Hattı Öğretmeni Mahmud Efendi ve ilk kısım öğretmenlerinden Fehmi Bey'dir. Vefa Mekteb-i Sultanîsi'nin, 1915-1916 eğitim yılı, Haziran ayında yapılan genel imtihana giren öğrenci sayısı 423'tür. 1915-1916 eğitim yılında, 12. sınıfında eğitim gören 10 öğrencisinden 8'i mezun olmuştur. Bu öğrenciler, Vefa Sultanîsinin verdiği son mezunlardır. Bu tarihten sonra bir daha mezun verememiştir. Vefa Mekteb-i Sultanîsi; mezunları, lise kısmı öğrenci ve öğretmenleri Çanakkale ve I. Dünya Savaşı'nın farklı cephelerine katılmışlardır. 1916-1917 eğitim yılında mezun verememiştir. Vefa Mekteb-i Sultanîsi; 32 mezunu, 72'si lise kısmından ve diğerleri alt kısmında lise çağına ulaşan 9. sınıf öğrencileriyle beraber en az 100 öğrenci ve 5 öğretmenini askere göndermiştir. Fatih ilçesinden böylelikle en fazla talebesini cepheye gönderen lise olarak Vefa Lisesi karşımıza çıkmaktadır. Durum böyleyken, Vefa Lisesinin cepheye giden öğrencilerinin kimlik bilgileri hakkında bugün detaylı bilgiye maalesef sahip değiliz. Zira okul arşivinin; sürekli taşınmalar, çıkan yangınlar, ihmaller ve belki de tarihî evraka değer veren yaklaşımların sergilenememesi

Vefa Lisesinin 1918 yılı öğrenci ve öğretmen profili

doğrultusundaki ihmallerle dağılması ise, bu dönemdeki şehit öğrencilerin detaylı kimlik bilgilerine ulaşmamızın önündeki en büyük engellerdir.

**VEFA LİSESİNİN ŞEHİT MUALLİMİ:
AHMET RIFKI EFENDİ**

Ahmed Rifkı Efendi'nin Vefa Lisesi literatürüne girmesi, Çanakkale savaşları araştırmacısı emekli Albay Ahmet İhsan Gençcan'ın "Kan Çiçekleri" adlı çalışmasıyla olmuştur. Vefa semtinde yaptığım araştırmalar sırasında, bu olayı Gençcan'a anlatan Bakkal Selahattin Efendi'nin bakkalına ve kendisinden sonra bu bakkalı işleten oğullarının izine rastladım. Zaten Gençcan'da, bu olayı yani Ahmed Rifkı olayını, bizzat Bakkal Selahaddin Efendi'nin oğullarıyla görüştüğünü beyan da etmektedir. Vefa Lisesinin Çanakkale'ye katılımı sadece öğrenci boyutuyla olmamış, Vefa Lisesinde o dönemde görev yapan Fransızca Muallimi Ahmed Rifkı Efendi'nin şahsında olduğu gibi, öğretmen katılımıyla da olmuştur. Vefa Lisesine yakın bir semt olan Şehzadebaşı'nda ikamet eden Ahmed Rifkı Efendi, önce İstanbul'da kısa bir eğitim görmüş sonra da Çanakkale-Düztepe'deki birliğine bölük komutanı olarak gitmiştir. Çeşitli cephe ve siper savaşlarına katılmış, 19 Aralık 1915 günü ise şehit olmuştur. Ahmed Rifkı Efendi'nin Çanakkale'ye gidişi, şehadeti ve şehadetinden sonra İstanbul'daki ailesinin yaşadıklarıyla alakalı anlatımlar ise, başlı başına bir mana ve bir duygu yüküdür.

**BU HESAP, AHMED RIFKI'NIN
KANIYLA ÖDENMİŞTİR, VESELÂM!**

"Yıl 1915.. Çanakkale'de kızılca kıyametin koptuğu günler.. Aylardan Mayıs... Vefa Lisesi Fransızca Muallimi Ahmed Rifkı her günkü gibi mektepten içeri girer... Koridorlarda sessizlik hâkimdir.. İlk dersi birinci sınıftadır ve aynı suskunluk o sınıfta da vardır... Talebeler başlarını önlerine eğmişler, öylece sıralarında oturuyorlardı.. Selam verir Ahmed Rifkı, ama çocuklar selâma bile karşılık vermezler!. Ahmed Rifkı iyice şaşırmıştır... Arka sıralarda oturanlardan biri ayağa kalkarak; "Hocam, mahallemizde eli ayağı tutan abilerimiz Çanakkale'ye gönüllü gittiler ama siz hâlâ buradasınız!. Biz de gitmek istiyoruz, fakat yaşımız tutmuyor, söyler misiniz bize, vatanımız elden giderse sizin verdiğiniz eğitim ne işe yarar?.." der. Ahmed Rifkı'nın

Hilali Ahmer Vefa Hastanesi

konusacak hâli yoktur! Çocuklar elbette haklıdır ve o an kararını verir.. Kendisi de Çanakkale'ye gitmelidir; vatan için, Hak ve hakikat için düşmanla çarpışmalıdır.. Yaşlı gözlerle sınıftan çıkar ve mektebin idaresine dilekçesini verir.. Arkadaşlarıyla, talebeleriyle vedalaşır, evine gelir.. Ahmed Rifkî'nin hayattaki tek varlığı yaşlı annesi Ayşe Hanım'dır ve Şehzadebaşı semtindeki evlerinde beraber oturmaktadırlar.. Durumu annesine anlatır, ondan hakkını helal etmesini ister.. Ardından mahallenin bakkalı, gün görmüş bir zat olan Selâhaddin Adil Efendi'ye uğrar ve şöyle der: *"Selâhaddin amca, vatanın bağına saplanmış olan düşman hançerini Allah'ın izniyle çıkartmaya gidiyorum.. Senden isteğim, anamı iâşesiz bırakma! Kısmetse dönüşte borcumu öderim!"*

Ahmed Rifkî önce İstanbul'da kısa bir eğitim görür sonra da Çanakkale-Düztepe'deki birliğine bölük komutanı olarak gider.. Çeşitli cephe ve siper savaşlarına katılır.. Fakat, 19 Aralık 1915 günü şehit olur.. Ahmed Rifkî'nin şehitlik haberi kısa zamanda İstanbul'a ulaşır... Annesi haberi alır, çok üzülmeye rağmen imanını bütün bir hanım olduğundan hadiseyi tevekkülle karşılar.. Aklına, verisiye yiyecek aldığı bakkal gelir.. Bakkala gider ve; *"Selâhaddin Efendi, oğlum Çanakkale'de şehit düştü.. Şehitlik künyesi, eşyaları ve ikramiyesi bir heyetle bu sabah bana ulaştırıldı.. Yedi aydır senden verisiye alınız, borcumuzu verelim de oğlum borçlu yatmasın."* der.. Selâhaddin Efendi şöyle cevap verir; *"Ayşe Hanım sen okuma yazma bilmezsin, okuma bilen bir yakını getir de hesabı o çıkarsın..."* Bunun üzerine Ayşe Hanım, komşusunun kızı Gülşah'la (Gülşah, Ahmet Rifkî'nin sevdasıdır) birlikte dükkâna gider.. Selâhaddin Adil Efendi, "Ahmed Rifkî" bölümünü açarak verisiye defterini Gülşah'ın önüne koyar!.. Kız, defteri incelerken birden hıçkıklarla ağlamaya başlar... Bu duruma Ayşe Hanım ve dükkândaki diğer müşteriler de şaşırılmışlardır... Gülşah'ın yanına gelirler... Gülşah, onlara verisiye defterindeki kırmızı harflerle yazılmış satırları gösterir... Şöyle yazıyordu defterde; *"Bu hesap, Ahmed Rifkî'nin kanıyla ödenmiştir, vesselam!"* O ana kadar hiç konuşmayan bakkal Selâhaddin Efendi, yaşlı gözlerle şu sözleri söyler: *"Ahmed Rifkî, bu vatan uğruna canını feda etti.. Biz birkaç parça mal vermekten mi çekineceğiz? Katbekat helal olsun!.. Âlem-i berzahta inşallah bizlere şefaatçi olur!.."*

Fatih ilçe okullarının tarihe düştükleri izler, hem bu okulların, hem Fatih ilçesinin hem de İstanbul'un eğitim hafızasına düşülen kayıtlardır.

VEFA HASTANESİ

Vefa Lisesinin Mütercim Rüşdü Paşa Konağı olarak bilinen binası, Balkan Savaşları sırasında (1912-1913) Hilal-i Ahmer tarafından hastane olarak kullanılmıştır. Fakat bu hastane Birinci Dünya Savaşı sırasında da Hilal-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay) tarafından yine hastane olarak kullanılmış, Çanakkale cephesinden gelen çok sayıda yaralı burada tedavi edilmiştir. Vefa Hastanesi, 150 yataklı bir hastane olarak hizmet vermiştir.

SONUÇ

Fatih ilçesinde çok sayıda tarihi okul bulunmaktadır. Bu okulların pek çoğu, üst seviyede tarihi roller üstlenmiştir. Fatih ilçe okullarının tarihe düştükleri izler, hem bu okulların, hem Fatih ilçesinin hem de İstanbul'un eğitim hafızasına düşülen kayıtlardır. Bu okullarda yaşanan bu yüksek dereceli ve misyon içerikli tarihi olaylar, hem eğitimin misyonunu hem de okulların misyonunun oluşumuna etki etmektedir. Okullardaki aidiyet duygularını güçlendirmektedir. Bu olaylara sahne olan okullar, yaşananların tetkiki ve ortaya konulmasıyla birlikte hem kurumsal kültürlerini artırmakta hem de toplum nazarında popüler bir özelliğe kavuşmaktadırlar.

KAYNAKÇA

- "Çanakkale'nin Liseli Kahramanları", *Milliyet Gazetesi*, 17 Mart 2011.
- "Çanakkale'de Okumuş Bir Nesli de Kaybettik", *Hürriyet Gazetesi*, 18 Mart 2013.
- Aydın AYHAN, *Çanakkale Ah Çanakkale*, 5. baskı, Çanakkale 2013.
- Faik Reşit Unat, "Hasan Ali Yücel", *Belleterin*, C. XXV, Ankara 1961.
- Fatma ÖZLEN, "Çanakkale'de Tibbiyeli Şehitler", <http://www.gallipoli-1915.org/tibbiye.sehit.html>.
- İsmail ÇOLAK, *Çanakkale'nin Kahraman Mekteplileri*, İstanbul 2006.
- Lokman ERDEMİR, "Çanakkale Muharebe Meydanlarından İstanbul Hastanelerine: Sağlık Hizmetleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2012/1, Sayı:15.
- Mehmet Akif BAL, "Çanakkale'den Dönemeyen Liseliler", 24 Mart 2013, *İlkhaber Gazetesi*.
- Mehmet Akif BAL, "Şehid-i Muazzez Vefalı Ahmet Rifkî Efendi'den Öğrendiklerim", *Birlik Vakfı Ankara Şubesi Birlik Ankara Dergisi*, 2013.
- Mehmet Akif BAL, "Vefa Lisesinin Birinci Dünya Savaşı'ndaki Rolü", Vefa Lisesi süreli yayını *Yeşil Beyaz Dergisi*, Sayı: 21, Nisan 2015.
- Mehmet Akif BAL, *Vefa Lisesi Çanakkale Armağanı*, İstanbul 2015.
- Nurhan AYDIN, "Çanakkale Muharebelerinde Sağlık Hizmetleri ve Mevcut Hastaneler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2010.
- Nuri GÜÇTEKİN, *Eğitimi Neslin Birinci Dünya Savaşı'yla İmtihanı*, İstanbul 2015.
- Sakin ÖNER, *Vefa Lisesi 125. Yılı Anısına*, İstanbul 1997.

YÜKSEKOKULLAR (ÖNLİSANS)

Güzel Sanatlar MYO

Mimari Restorasyon

Meslek Yüksekokulu

Adalet (1. ve 2. Öğr.)

Sivil Havacılık Kabin Hizmetleri (1. ve 2. Öğr.)

Çocuk Gelişimi (1. ve 2. Öğr.)

FAKÜLTELER (LİSANS)

Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı

Tarih

Psikoloji (%30 İng.)

Bilim Tarihi

Güzel Sanatlar Fakültesi

Geleneksel Türk Sanatları

Grafik Tasarım

Hukuk Fakültesi

Hukuk

Mimarlık ve Tasarım Fakültesi

Mimarlık (%30 İng.)

İç Mimarlık (%30 İng.)

Eğitim Fakültesi

Okul Öncesi Öğretmenliği

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Türkçe Öğretmenliği

Mühendislik Fakültesi

Bilgisayar Mühendisliği (%30 İng.)

Biyomedikal Mühendisliği (%30 İng.)

İnşaat Mühendisliği (%30 İng.)

Elektrik-Elektronik Mühendisliği (%30 İng.)

İslami İlimler Fakültesi

İslami İlimler (%100 Arapça)

YÜKSEK LİSANS

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Geleneksel Türk Sanatları ***

Medeniyetler İttifakı Enstitüsü

Medeniyet Araştırmaları *

Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü

Bilgisayar Mühendisliği**

Biyomedikal Mühendisliği **

Mimarlık**

Mimari Koruma-Restorasyon **

Mimarlık (İngilizce)****

Kültürel Mirasın Korunması ve Yönetimi****

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilim Tarihi *

Klinik Psikoloji Tezli** *

Klinik Psikoloji Tezsiz** *

Tarih***

Temel İslam Bilimleri *

Türk Dili ve Edebiyatı***

Kamu Hukuku****

Özel Hukuk****

DOKTORA

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Geleneksel Türk Sanatları (Sanatta Yeterlik) ***

Medeniyetler İttifakı Enstitüsü

Medeniyet Araştırmaları *

Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü

Mimarlık**

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih***

Temel İslam Bilimleri *

Türk Dili ve Edebiyatı***

* Tam Burslu ** %60'ı Tam Burslu, %40'ı Yarı Burslu

*** %20'si Tam Burslu **** %25'i Tam Burslu, %75'i Yarı Burslu

DEĞER VERİR...

www.fsmu.edu.tr

Tel: 0212 521 81 00 Pbx

Faks: 0212 521 84 84

f /fsmvu

t /fsmvu

Kültür ve medeniyet inşasında dilin üstlendiği rol ve tahrifatçılık

MUSTAFA GÜLALİ

EDEBİYAT ÖĞRETMENİ

On binlerce kelime ve şekilden kurulmuş olan dil, derinlere inildikçe insan, toplum, millet ve kültür varlığına hükmeden mükemmel bir sistem olarak çıkar karşımıza.

HAYATIN dille anlam kazandığı ve dilsiz bir hayatın olamayacağı bilinen bir gerçektir. Bu sebeple üzerinde durulmayı ziyadesiyle hak eden bir konudur dil. Âlemin var oluşu dille fark edilir. Dil ile varlık, dil ile hayat biri olmadan öbürünün hiçbir anlam ifade etmeyeceği ayrılmaz bir bütündür. Dili anlamak hayatı anlamaktır. Dili bilmek, kendini bilmektir; kendini bilmekse hayatı ve ölümü ve bu ikisi arasında bulunan her şeyi yeniden anlamlandırmaktır.

Denilebilir ki dil; insanın, toplumun ve medeniyetin hülasasıdır. Bir toplum ve medeniyetin karakteristik özelliklerini, en derin düşüncelerini, en bedii yanlarını en iyi o dilde bulabiliriz. Geçmişini doğru ve en açık şekilde bize dil aktarır. Geçmiş devirlerin hayat tarzlarını, kültürlerini, zevk ve eğlencelerini, sanat ve edebiyatlarını, din ve inançlarını, örf, âdet ve hukuklarını hep o dilde buluruz biz. "Nasıl bir peteğin içini dolduran balda tabiattaki yüzlerce çiçeğin an bedeninden süzölmüş özünü bulabiliyorsa dilde de insan varlığının toplum içindeki binlerce yıllık yaşayışının zaman süzgecinden geçerek billurlaşmış anlam ve özünü bulabiliriz."

Bu bakımdan on binlerce kelime ve şekilden kurulmuş olan dil, derinlere inildikçe insan, toplum, millet ve kültür varlığına hükmeden mükemmel bir sistem olarak çıkar karşımıza. Bu mükemmel sistem, insanın iç dünyasıyla dış dünyasını birbirine bağlar ve onu tarihin, milletin, medeniyetin kısaca topyekün hayatın bir parçası hâline getirir.

DİL, İNSAN VE TOPLUMUN AYNASIDIR

Dil, insan benliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Kadim geleneğimizdeki ifadesiyle "Dil ile insan, birbirinin lâzım-ı gayr-ı müfânkıdır." Kişiyi dili ele verir. Baş, dille tartılır. "Konuş ki seni görebileyim." İnsanın varlık âleminde tanınıp bilinmesi dille gerçekleşir. Kriminal vakalarda kimlik teşhisi için nasıl parmak izlerinden ve DNA testlerinden yararlanılıyorsa duygu, düşünce, kültür ve karakter tespitlerinde de dilden yararlanılır.

Kelimeleri, "ibarenin içinde tımarhaneden fırlayan akıl hastalarının koşması"na benzeyen insan ile "bin bir göz nuru dökülerek işlenmiş bir dantelanın üzerindeki eşsiz desenler"e benzeyen insan arasındaki en belirleyici fark dildir. Çünkü dil, insan ve toplumun aynasıdır. Sığ veya derin olsun, her konuşma

bir düşünce ve duygu mahsulüdür. Zaten, dili meydana getiren ses ve kelimeler de bu düşünce ve anlamların kalıba dökülmüş şekillerinden başka bir şey değildir.

DİL KİMLİK İNŞA EDER

Dil, kültür ve düşüncenin evi, medeniyetlerin beşiğidir. İnsanın olduğu gibi kültür ve medeniyetlerin de sınırlarını dil belirler. Dile hâkimiyetle insana, topluma, kültüre, medeniyete ve de dünyaya hâkimiyet arasında sağlam ve doğrudan bir ilişki söz konusudur.

İnsana götüren en kestirme yol dilden geçer. Dilden dile, dilden gönle muhkem köprüler kuran milletler ancak tarih sahnesinde çok ciddi başarılar imza atabilmişlerdir. Çünkü dil fikriyat ve zikriyatı, ahlak ve anlayışı, inanç ve yaşam biçimini ifade eder. Dilin ifade ettiği, bünyesinde taşıdığı bu değerler yine ancak dil sayesinde kalıcı hâl gelir ve yine ancak dil sayesinde insan, kültür ve medeniyet inşasında temel vazifeler ifa eder.

Dilin taşıdığı deruni anlam etnik yapılardan, renk ve tenlerden veya coğrafyalardan ya da bizatihi dilin kendisinden kaynaklanmaz; dilin anlam ve önemi sadece ve sadece taşıdığı değerlerden kaynaklanır. Dili kısır bir "lisan" anlamının çok daha ötesinde idrak etmek gerekir. Yerine göre kültür ve medeniyet, yerine göre din ve ibadet, yerine göre idrak ve ahlak, yerine göre eylemler ve söylemler demektir dil. Bu da aslında dilin zımnen birleştirici ve ayırtıcı bir görev üstlenebileceği hakikatini de ortaya koymaktadır.

Bu özelliğinden dolayı dil, tarih boyunca çeşitli toplum ve sistemlerin, düşünce ve kuruluşların "egemenlik" yolunda üzerinde çok ince işçilikler yaptığı mümbit bir saha olagelmiştir.

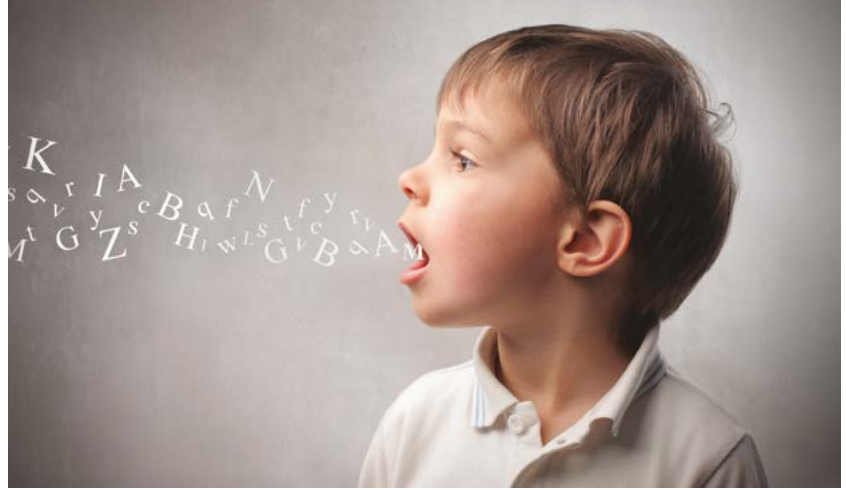
Dile değer veren toplumların bilhassa eğitim kurumlarında dil ana eksendir. Bütün dersler ve ilimler onun etrafında biçim alır. Eğitimle birlikte insanlar ve düşünceler de onunla şekillenir. Dolayısıyla sosyal hayat da bir şekilde dilin zengin imkânlarıyla kimlik ve şahsiyet kazanmış olur. Buna göre dilin hem birey hem de toplum ve devlet bazında kimlik ve şahsiyet ibrazında çok büyük rolleri vardır. Dilin şekil verici, yapıcı, onarıcı, inşa edici bu rolü çok önemlidir.

Dil, insanı ve toplumları inşa vazifesi görür. Yepyeni bir nesil ve yepyeni bir toplum ortaya çıkarmak isteyen güç odakları, dilin değiştirici ve dönüştürücü imkânlarını sonuna kadar kullanırlar. Birey ve toplumların talim ve terbiyesi, bir başka deyişle değişim ve dönüşümü, dil sayesinde mümkün olabildiği için egemen güçler de bu kesin, keskin ve kestirme yolun dönemeçlerini her zaman kullanagelmişlerdir.

Dil, aynı zamanda iktidar ve siyasi hegemonya aracıdır da. Siyasi sistemler, inandırıncı olabilmek ve kalıcılıklarını arttırabilmek adına amaçlarına uygun bir dil geliştirirler. İster totaliter ister demokrat ister liberal ister faşist isterse sosyalist düzenler olsun, hepsi de kendi emel ve egemenliklerini dil üzerinden hayata geçirmeye çalışırlar.

AFRİKALI YAŞLI BİR ADAMIN BATILI MİSYONERLERE SÖYLEDİKLERİ

Bugün kapitalist ve emperyalist sistemlerin elinde dil, karanlıkları aydınlatan bir ışık yahut yüreklerle kuvvet veren bir iksir olmaktan çok uzaktır. Aksine hayat karartan öldürücü bir silah işlevini görmektedir acımasızca. Silaha dönüşen dil, diriltmez öldürür, yok eder. Dilin öldürmesi veya yok etmesi hep

fiziki olarak gerçekleşmez elbette; zihni, manevi ve kültürel erozyon şeklinde de tahakkuk eder.

Dilin sömürü vasıtası yapılması hem maddi hem manevi yönüledir. Duygu ve düşüncelerin sömürülmesi de dil yoluyla olmaktadır, mal mülkün sömürülmesi de. Yıllar önce topraklarına gelen bir misyonere: "Siz topraklarımıza geldiğinizde sizin Kitab-ı Mukaddes'iniz, bizim de topraklarımız vardı; şimdi ise bizim Kitab-ı Mukaddes'imiz, sizinse topraklarınız var." diyen Afrikalı yaşlı adam aslında dil, din ve toprak sömürüsünü yine dil üzerinden en veciz şekliyle ifade etmiş olmuyor mu?

Dil, tüketim aracı olarak da kullanılabilir. günümüz dünyasında. Modern toplumlar, cilalı imajlar devri olarak bilinir. Reklam da dil üzerinden eşyaya cila çekmek değil midir zaten? Yazılı ve görsel medya dilin sırlı dünyasını kullanarak sürekli ambalajlı ihtiyaçlar listesi pazarlayıp durmuyor mu insanlığa?

DİL YOLUYLA FETİH

"Dil yoluyla fethediliyorsunuz." diyor ünlü şair ve romancı Mehmet Yaşın. Dil ve onun yapı taşı olan kelimeler ile.

Kültür ve medeniyetler idame-i hayat eylemek için biteviye yeni bir dil tesis ederler. Varlıklarını bu dille sürdürürler. Kalpleri ve toprakları dil yoluyla fethedip kalıcı olmaya çalışırlar. Bunu başaramayan milletler bir süre daha yaşasalar bile sonunda yok olup giderler. Bu yüzdendir ki yeni bir toplum ve yeni bir zihniyet tasavvur eden sistemler, işe hep dille başlamışlardır. Bu değişmez

gerçek, tarihin her devrinde böyle olagelmiştir.

Burada "Dil, kılıçtan keskindir." sözünü de hatırlamak yerinde olacaktır. Yapmada ve yıkmada dil, en tesirli silahtır. Fertleri dilde yalnızlaştıran güçler; rahatlıkla o milleti de parçalayabilirler. Dilde yalnızlaşma ve yabancılaşma, duygu ve düşüncede yalnızlaşma, kültür ve maneviyatta, dinde ve ahlakta ve yabancılaşma demektir.

Dil, düşünce, kültür ve medeniyet arasında o denli hassas ve güçlü bir ilişki vardır ki insanların kullandıkları dile hâkim olmak, onların düşüncelerine hâkim olmak demektir. Bir milletin dilini ele geçirenler, o milletin geleceğine de yön vereceklerdir. Dilini yüceltemeyen toplumların zamanla başka kültürlerin tutsaklığında debelenmesi ve kültürünü unutarak yabancılaşması kaçınılmazdır. Çünkü dil ve kültürde durumlar iyi gitmediği zaman bütün kurumlarda da iyi gitmeye başlar. Diline sahip çıkmayan milletler, geleceğine de sahip çıkmazlar. Geçmişle bugün arasında dil bakımından anlaşmazlık varsa geçmişten ders çıkarmak, dolayısıyla geleceğe yön verebilmek de mümkün olmayacaktır.

Önemine binaen bir kez daha belirtmek gerekir ki dili herhangi bir etnik yapının lisanına veya etnik temelli düşünce dünyasına indirgemek büyük bir yanılgı olacaktır. Dilden maksat nesep övgücülüğü yapmak yahut şoven duygularını okşamak olmamalıdır. Buraya kadar dile dair söylenen her şeyin temelinde yatan asıl sebep ahlak

ve maneviyattır. Millet kavramı da böyledir. Milleti salt bir kavim veya üzerine ideolojik anlamlar yüklenen ırk olarak düşünmek doğru olmayacaktır. Bu iki kavramı kadim ve sahil geleneğin zaviyesinde ele almak daha isabetli olacaktır.

Asırlar boyunca Avrupa'nın göbeğinde büyük bir medeniyet tesis etmiş Endülüs İslâm Devleti dilini kaybedince dinî, fikrî, siyasi iktidarını da kaybetmiştir. Bu yenilginin elbette birden çok bileşeni vardır ama dil de bunlardan çok önemli bir sebeptir. Çözümler dilde ve dile gelen değerlerin zayıflamasında yatmaktadır. Hristiyan dünyası, İber Yarımadası'nda Müslümanlara en kalıcı darbeyi dillerini yasaklamak suretiyle vurmuştur. Yıllarca tek bir Arapça kelimenin veya tek bir İslami terminolojinin kullanılmaması medeniyete büyük bir darbe vurmuştur.

Batı'nın keşif kolu görevini yürüten Oryantalizm de ülkeleri dil yoluyla sömürmektedir. Oryantalistlerin ilk yaptığı iş o toplumun dilini öğrenmektir. Dilini, dinini ve kültürünü. Bunların aynı zamanda bir filolog oldukları düşünülüründe Batı sömürgesinin yeryüzünde nasıl ve hangi kanallarla yayıldığı daha iyi anlaşılacaktır.

DİLİ İNKÂR ETMEK KENDİNİ İNKÂR ETMEKTİR

Kelimeler, ses alma cihazları gibidirler. Geçmişe ait her şeyi bünyelerinde taşırlar. Düşünceyi, dini, inancı ve ahlaki yüklenmiş kelime ve kavramların aslı manalarından uzaklaşıp bambaşka anlamlara dev-

**Bugün
konuştuğumuz dilin
geçmişe nazaran
söz dağarcığı da
o kadar fakirleşti
ki âdeta dumura
uğradı. Hayat
damarları kurudu.
Küçüldü ve büzüldü.**

rilmesi, elbette ki geleceğe dönük proje sahibi mihrakların sistemli ve titiz çalışmalarının bir neticesidir.

Değişim ve başkalaşımın başaktörleri olan son dönem Osmanlı aydınları ile modern Türk aydınları, tahsil için gittikleri Avrupa memleketlerinde batılı aydınların tesiriyle yoğun bir dil çalışmasına girişirler. Yeni yeni kelimeler bulmaya, koca koca lügatler hazırlamaya heveslenirler. Dilden atılması mümkün olmayan kelime ve kavramları yeni anlamlarla doldururlar. Kelimelerin etimolojik ve morfolojik özelliklerini aynen korumaya çalışsalar da semantiğinde indî, keyfi değişikliklere giderler. "Mefhumlar karanlık, kelimeler kaypak" bir hüviyete büründürülmüştür. Tanzimat'tan günümüze yaşanan sosyal ve siyasi çalkantıların arka planı irdelendiğinde bu hengâmede dilin de çok önemli roller üstlendiği açıkça görülecektir.

Aslında dili, dini ve hakikati tahrif etme alışkanlığı, Yahudi ve Hristiyanlarda görülen karakteristik bir hastalıktır. Söz konusu kimseler, kendilerine gelen onca hakikatleri nefislerine ağır geldiği için çeşitli bahanelerle ve kelime oyunları ile çarpıtma yoluna gitmişlerdir. Kelimelere keyfi manalar yükleyip peygamberlerin ve kutsal kitabın sözlerini kendi sözleriyle değiştirmişlerdir.

Dili inkâr etmek kendi kendini inkâr etmektir. Zorba uygulamalarla dilde kelime atmak, tarih ve geçmişle olan bütün maddi manevi bağları koparmak anlamına gelir. Schopenhauer'ın belirttiği gibi "Dili bir kelimedenden yoksun bırakmak demek, milletin düşüncesini bir kavramdan mahrum bırakmak demektir."

CEMİ, TOPLAY, TOPLAMA

Bin yıllık geçmişi yok etmek isteyen zihniyetler tarafından dil bir zamanlar yolundukça yolunmuş, kelime ve kavramlar "pala ile ameliyat" edilir olmuştur. Uydurukça furçası başını alıp gitmiştir. "Her kelime gündüz dikilir, akşam sökülür bir fidan gibi" tutmaz olmuştur. Erol Güngör'ün ifadesiyle "Toplum, her on yılda bir hafızası-

nı kaybeden bir hasta durumuna düşürülmüştür." Nesiller arasındaki duygu ve düşünce bütünlüğü bozulmuş, toplumdaki uyum, ahenk ve düzen kaybolmuştur. Büyük bir kaos patlak vermiştir.

Bu trajikomik hadiseler zarif istihzalarla devrin mizah dergilerinde bile hicvedilir. Mesela bir karikatürde, mektepte tahtaya kaldınırıp bir meseleyi kolayca halleden çocuğa hocası: "Bu meseleyi sen değil, muhakkak ki baban halletti." deyince, çocuk: "Yağma yok, bay öğretmen, babam bu dili bilmez ki!" diyerek zekâ ve çalışkanlığını ispat eder. Diğer birinde ise hoca, çocuğa (+)'nın ne işareti olduğunu sorar. Çocuk "Üç yıl önce 'cemi', iki yıl önce 'toplay', geçen sene 'toplama' derlerdi, bu sene ne dediklerini öğrenmeye geldim." cevabını verir.

"Uydurma dilin hain virüs gibi, bir kanser mikrobu gibi hepimizi sardığını, kafalarımızı tahrip ettiğini hayatım boyunca müşahade ettim." diyen Cemil Meriç, "Uydurukça" denilen bu hareketin kurumsal bir şekilde yaygınlaştırılması karşısında ortaya çıkan ucubeyi argo ile mukayese eder: "Argo, kanundan kaçanların dili. Uydurma dil tarihten kaçanların. Argo, korkunun ördüğü duvar; uydurma dil şuuruzluğun. Biri günahları gizleyen peçe, öteki irfanı boğan kement. Argo yaralı bir vicdanın sesi; uydurma dil, hafızasını kaybeden bir neslin. Argo, her ülkenin; uydurma dil, ülkesizlerin."

DİL VE BÂBİL

Dilin sağlıklı işlemediği bir yerde şurdan söz etmek de imkânsızdır. Sağlıklı bir dil toplumsal barışın, huzurun, sükûnet ve istikrarın göstergesidir. Tevrat'ta geçen Yahudi esatirine göre insanlar, pişmiş tuğlalardan kule yapıp tanrının katına çıkmaya çalışırlar. Tanrı, meleklerle bunların ne yaptığını sorar. Melekler de "Senin katına çıkmak için ateşte pişirilmiş tuğlalarla kule yapıyorlar." der. Yahova da yapsınlar yapsınlar, diyerek insanlarla alay eder. Bir zaman sonra kulenin iyiden iyiye yükseldiğini gören Yahova telaşa-

kapılır, kızar, öfkelenir ve meleklerle şöyle emir verir: "Bunların hepsi tek kavim. Konuştukları dil aynı, giriştikleri işi yarıda bırakacağı benzermiyorlar. Gelin de toprağa inelim, dillerini ayıralım şunları; birbirlerini anlayamaz olsunlar." Ve âdemoğulları kentlerini kuramadılar. Oraya Babil dendi. Babil, yani "kanşıklık."

DİLDE TAHRİFAT HAYATI TAHRİP EDER

Her millet dilini ve kültürünü yüzyıllar boyunca yoğurur. Bu bakımdan her milletin dili, o milletin çağlar boyunca yaşadığı tarihin özetidir.

Dil statik bir yapıya sahip olmadığı için canlı bir varlık gibi gelişir, değişir, kendisini yeniler. Dilin bu özelliğini iyi bilen dil üstatları da zaten eserlerinde yeni yeni kelime ve kavramlar kullanmaya gayret göstermişlerdir. Zira medeniyet ve kültür de durmadan yürüyen değişen bir özellik arz eder. Bu manada dilin de kültür ve medeniyetler gibi değişip yenilenmesi gerekir. Ancak bu kendini yenileyiş, bu değişim dışarıdan müdahalelerle ve zecrî uygulamalarla olmaz.

"Dil bir bakıma yapraklarını yenileyen ağaçlar gibidir. Bir kısım kelimeler dile girer. Bu, tâbi bir durumdur. Dildeki bu canlılığı görmemek, onun tabii bir varlık olduğunu inkâr etmek olur. Yalnız bu gelişme ve değişimin gelişigüzel olmadığına dikkat etmek gerekir. Bir ağaç nasıl zamana bağlı olarak yaprak değiştiriyorsa ve bu gelişme öze bağlı olarak meydana gelirse, dildeki kelime değişimleri de öyle olur. Yaprakları nasıl atıp hemen başka yaprakların çıkmasını istemek mümkün değilse, keyfi olarak kelimeleri atıp yerine başkalarını koymak da o derece imkânsızdır. Hele bir çınar yaprağını koparıp yerine mesela bir söğüt yaprağını tutturmak nasıl mümkün olmazsa, değişik ve yabancı bir ek ve kökle yapılan kelimeler de dil içinde öyle iğreti kalır. Dildeki gelişimin de ağaçtaki gelişme gibi tabii ve bün-yeye uygun olması şarttır."

Asaletin kelimelerde bile düş-

manı olanlar, bütün hünerlerini kullanarak ifade tekniğinin zirvesine ulaşan edip ve şairlerimizin, edebî saltanatımızın şeref sayfalarına, fethettiğimiz ülkelerle beraber fethettiğimiz kelimelerden naksettikleri inci ve mercanları, teker teker sökerek edebiyatımızı fakir, perişan ve derbeder hâle getirmişlerdir. Dil operasyon kabul etmez. Operasyonlar yapılırsa tavassutlar tasalluta dönüşür. Şevket Rado'ya bir öğretmen ahabî yana yakıla anlatıyor: "Bir lise mezunu kendisinden bir 'tavassut' rica etmiş. Bu ricayı bildiren kâğıda ne yazmış biliyor musunuz: 'Tasallut' etmenizi rica ederim."

Şairin "Dilleri var, bizim dile benzemez." dediği gibi geçen yüzyılın sonlarında özüyle sözüyle ruhuyla bedeniyle medeniyetimize tamamen yabancı, ucube bir dil ihdas edilmiştir. Yerinde bir isimlendirmeye "Esperanto" ucubesi...

Wittgenstein "Dilimizin sınırları dünyamızın sınırları demektir." diyor. Dilin sınırları; yani dünyanın, aklın, gönlün, anlamın, düşüncenin, ufkun sınırları... Ayhan Songar sadeleştirme, özleştirme adı altında dili yoksullaştırmanın düşünce hayatını da yoksullaştıracağını ve zekâ seviyesinin düşeceğini söylemektedir.

Dilde yapılan ani, lüzumsuz ve şiddetli operasyonlar sadece dili tahrip etmekle kalmamış, düşünce hayatımızın da ileri derecede bozulmasına ve fakirleşmesine yol açmıştır. Bugün konuştuğumuz dilin geçmişe nazaran söz dağarcığı da o kadar fakirleşti ki âdeta dumura uğradı. Hayat damarları kurudu.

Küçüldü ve büzüldü. Bunun neticesinde düşüncelerimiz, gönüllerimiz, hayallerimiz, beyinlerimiz, fikir dünyamız ve kapasitelerimiz de küçüldü, büzüldü. İnsanın; tarihine, geçmişine, kültürüne, dine yabancılaştı. Kelama, kitaba, kelimeye yabancılaştı.

EVRENSEL DİL VE EVRENSEL MESAJ

Kadim kültürümüzü ve evrensel medeniyet anlayışımızı yeşertmenin ilk temrinleri dil tasavvurumuzun teşekkülüyle olmalıdır. Kadim medeniyetimiz gönül medeniyetidir. O, önce kalpleri inşa eder, sonra insanı ve hayatı. İnşa ve ihya süreci dilin yüklendiği deruni anlamla hız kazanır. Bu nedenle yeniden medeniyetimizin diline dönmeliyiz. Ruh köklerimizde aykırı Batı'dan alınmış ödünç ve seküler kavramlarla değil kendi kelime ve kavramlarımızla düşünmeliyiz.

Evrensel mesajlar insanlığa ancak evrensel bir dille iletilebilir. Çocukları, gençleri, entelektüelleri, eğitim kurumlarını bu evrensel kadim dille tanıştırmak artık bir zorunluluktur. Eğitim yeni vizyonunu bu dille belirlemek zorundadır. Ailede, okulda, eğitim kurumlarında, sosyal medyada, sosyal yaşam alanlarında bu dili egemen kılmamızın hep birlikte çarelerini aramalıyız. Sadece maddenin değil mananın da dilini kuşanan üst bir dil yakalamalıyız. O dilde gönül vardır, ufuk vardır, derinlik vardır, zenginlik vardır. Başlayacaksa yeni bir kalkınma hamlesi, buradan başlamalıdır.

Doğumunun 100. yılında Cemil Meriç

ESRA NUR ÇORUHLU

EDEBİYAT ÖĞRETMENİ

12 Aralık'ta doğan çocuk itilmiş, kakılmış, düşman bir çevrede ister istemez kitaplara kaçıyorum. Yani düşünceye ve edebiyata hür bir tercih sonunda yönelmiyorum. Anlıyorum ki zalim ve kıyıcı bir gerçekten kurtulmanın tek çaresi, reel dünyadan kitaplar dünyasına sığınmak.

Muhteşem bir maziye daha muhteşem bir istikbale bağlayan köprü olmak isterdim.

Cemil Meriç

7 KASIM 1985 yılı, günlerden perşembeydi. Yağmurlu bir sonbahar günüydü. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden bir grup arkadaşla Fikir Üstadımız Cemil Meriç'le röportaj yapmaya Kadıköy'deki evine gittik.

Kapıyı Lamia isimli yardımcısı açtı. Üstadın fakülteden de arkadaşımış. Onun okumak istediği tüm kitapları okuyor ve yazılarını yazıyordu. Cemil Meriç hasta, felçli olduğu için bizimle karyolasında yatar-uzanır vaziyette konuşabildi. Bu durumdayken bile röportaj teklifimizi reddetmemiş, bizi kabul etmişti.

Hepimiz çok heyecanlıydık ve soru sormaya cesaretimiz yoktu. Cemil Meriç'in müşfik ve sevecen yaklaşımıyla röportaja başladık. Röportajımız kısa zamanda sohbet dönüşmüştü. Her sorduğumuz soruya samimi cevaplar ve-

riyordu. Rahatlamıştık...

Zaten iyi görmeyen gözlerini 1955 yılında Paris'teki bir hastanede, geçirdiği bir seri ameliyattan sonra kaybetmişti. 12 Aralık 1917'de dünyaya geldiğini öğrendiğimiz Cemil Meriç, demek ki 38 yaşında âmâ olmuştu. Okumayı öğrendiği ilk günden beri kitap okuduğunu, bir kitabın sayfasını sadece bir kez bakıp çevirecek kadar hızlı, anlayarak ve çok okuduğunu, belki de bu yüzden gözlerini kaybettiğini öğrendik. Evinde yirmi bine yakın kitabı olduğunu söylemişti. Bu kitapların hepsini okuduğunu duyunca hayret ettik. Kendisine kitap okuyan Lamia Hanım'a: "Yavaş okuyor, bana zaman kaybettiriyor." diye serzenişte bulunuyordu.

Dört yaşına kadar anne şefkatiyle büyüyen Hüseyin Cemil, dört yaşından sonra okumayı öğrenir. Okumaya başlamasının ilk yılında dört derece miyop gözlükle tanışır. Antakya'da Habibü-neccar İlkokulunda okur. Teneffüslerde bir kenara çekilip harıl harıl okuyan Cemil Meriç o yılları

şöyle anlatır: "Sekiz yaşına kadar ki hayatım bulanık, başsız sonsuz bir hatıralar yığını. Babam çeşitli nikbetler yüzünden hayata küsmüş eski bir yargıç. Az konuşan, çatık kaşlı, hareketlerine akıl erdiremediğim bir insan. Annem, bu yabancı dünyada aşınası olmayan hasta bir kadıncağz... Silik, mızımız. 12 Aralık'ta doğan çocuk itilmiş, kakılmış, düşman bir çevrede ister istemez kitaplara kaçıyorum. Yani düşünceye ve edebiyata hür bir tercih sonunda yönelmiyorum. Yaşamak için kendime bir dünya inşa etmek zorundayım. Böyle birkaçıştı kolaylaştıran tesadüfler var. Babam akşamları aileyi toplayıp kitap okuyor. Zehra ablam fenni terbiye ve ruhaniyet gibi konularla uğraşmaktadır. Amcam Hamit Bey'in kitapları genç tecessüsümü alevlendiren bir hazine... Anlıyorum ki zalim ve kıyıcı bir gerçekten kurtulmanın tek çaresi, reel dünyadan kitaplar dünyasına sığınmak."¹

Cemil Meriç, Fransızca ağırlıklı olmak üzere Arapça ve Farsçayı da öğreten okullarda eğitim görmüştü. Dört yaşında Fransızca'yı öğrenmiş olan Meriç, bize bir yabancı dili ve özellikle Osmanlıca'yı öğrenmemiz gerektiğini söyledi. Ona göre bir yabancı dili ve Osmanlıca'yı bilmeyen âlim olamazdı. "Benim şartları dil öğrenmeye uygundu ama şartlar müsait değilse başarmanız çok zor." dedi. Söyledikleri bize ders verir gibiydi. Etkilendiğimi söylemeliyim; çünkü o hayatındaki tüm zorluklara rağmen başanlı olmuş bir mütefekkindi.

Cemil Meriç, kendi deyimiyle "Arafta bir yalnızdı". En düşmanı olduğu fikirlere yakın, en çok muhabbet duyduğu kesimlere muhalif düşebiliyordu. Hiçbir sınıfa ve hiçbir ideolojiye mensup değildi. Mehmet Akif'le Tevfik Fikret'i, Yahya Kemal'le Nazım Hikmet'i aynı kefeye koyabiliyordu. Bu bizi şaşırtsa da onu tanıyınca, tüm insanlara sevgi ve saygıyla baktığını anladık: Böyle bir düşünürün kendine has bir yolu olmalıydı zaten. Ön yargılardan uzak kalmalıydı insan, empati kurmalıydı karşı çıkmadan...

"Ben, herhangi bir tarikatın sözcüsü değilim. Yani, ilan edilecek hazır bir formülüm yok. Derslerimde de, konuşmalarında da tekrarladığım ve darağacına kadar tekrarlayacağım tek hakikat: Her düşünceye saygı."²

"Hakikat, bin bir cepheli, bin bir görünüşlüdür ve aydını aydın yapan uyanık bir şuur, tetikte bir dikkat ve hakikatin bütününe kucaklamaya çalışan bir tecessüstür." Cemil Meriç için. Diyalog eksikliği onu kahrediyordu. "Her türlü izm idrakimize giydirilmiş deli gömleğidir." diye haykırıyordu.³

"Kültür, Batı'nın düşünce sefaletini belgeleyen kelimelerden biri: kaypak, karanlık, samimiyetsiz... Tanımdan idmana, balıkçılıktan medeniyete kadar akla gelen ve gelmeyen düzinelerce mana. Kelime değil, bukalemun. İrfan, düşüncenin bütün kutuplarını kucaklayan bir kelime... İrfan kendini tanımakla başlar. Kendini tanımak, önyargıların köleliğinden kurtulmaktır, önyargıların ve yalanların. Kültür, irfana göre, katı, fakir ve tek buutlu. İrfan, insanı insan yapan vasıfların bütünü... Batı, kültürün vatanıdır. Doğu, irfanın."⁴

Bu mülakattan iki sene sonra Cemil Meriç Üstadımız vefat etti. O, Türkiye'nin nadir yetişen entelektüel bir münevveriydi. Aydın değil-

di, çünkü günümüz aydınlarını Batı'nın yeniçerileri olarak görüyordu.

"Yeniçeri, Osmanlı'nın en büyük mucizesi... Avrupa'yı Avrupa'ya, kâfiri kâfire kırdırmak... Evet ama, zulmeti nura kalbetmek [dönüştürmek] için... O zafer şahinleri, birer sulh güverciniydiler. Ülkelere sefalet değil, hakikat ve medeniyet götürüyorlardı. Bir davettiler, kardeşliğe, adalete, saadete davet.

Avrupa, bize karşı aynı silahı kullanmak ister. Aynı silahı mı? Osmanlı, aydınlatarak dost yapmıştı düşmanı. O en güzide evlatlanımızı ayartarak koyulur işe. Edebiyatı bir aldatmaca olarak kullanır. Ve kelimelerle büyüler intelijansiyamızı (aydınlanmamızı), kelimelerle, yani yalanla. Edebiyat, irfan kalemize sokulan tahta at; Genç Osmanlılar, Avrupa'nın yeniçerileri. (...)”⁵

Türk aydınının içine düştüğü veya düşürüldüğü bu acıklı durumu ilk fark eden o değildir şüphesiz. Ancak oynanan oyunun adını koyan, onu bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermeye çalışanlardan biridir Cemil Meriç.

Yahya Kemal "Ben kökü mazide bir atiyim." diyordu. Gerçekten bir ayağı mazide, diğer ayağı atide olan, hem Osmanlı hem de bir Cumhuriyet dönemi şair ve yazarıydı Yahya Kemal. Cemil Meriç'e göre Yahya Kemal'in en mühim mirası, dikkatlerimizi büyük ve şerefli bir tarihe çevirmiş olmasıdır.⁶

"Muhteşem bir maziyi daha muhteşem bir istikbale bağlayan köprü olmak isterdim." diyen Cemil Meriç "1964 sonrası sadece Osmanlıyım." diyordu. O yüzünü Batı'dan Doğu'ya çevirmiş bir mütefekkindi. Bizim de yüzümüzü Batı'dan Doğu'ya çevirmemizi sağlamıştı.

"İrfanımızı maziyeye bağlayan köprüler yıkılmış. İslamiyet sisler içinde. İhmalin, bilgisizliğin, büh-tanın sisleri. Kur'an'ı "Asrın idrakine söyletmek" Akif'in rüyasıydı. Müs-

Ümit Meriç

Bir gün babama, öldüğü zaman gözlerinin göreceğini ihsas ettim. Çok heyecanlanarak "Sahi mi Ümit?" dedi. Körlükten kurtulacağı ümidi; ölümü, nazarında güzelleştirmişti.

lüman gençlik de aynı emel peşindedir. İslam, içtimai bir nizam. Yaşayan ve yaşayacak olan bir dünya görüşü.”⁷

1976'da yayımlanan Bu Ülke kitabında "Bana öyle geliyor ki, hayat denen mülâkata bu kitabı yazmak için geldim." diyen Cemil Meriç, yazdığı tüm eserlerle Mağaradakiler, Kültürden İrfana, Bu Ülke, Ümrandan Uygarlığa başta olmak üzere tüm eserleriyle bizim fikir ufukumuzu açmış, muhteşem bir maziyi daha muhteşem bir istikbale bağlayan köprü olmuştur.

İki düşünür ve yazarın sadece yazdıkları değil, ölüme giderkenki sözleri bile çok yakındı.

Ümit Meriç: "Bir gün babama, öldüğü zaman gözlerinin göreceğini ihsas ettim. Çok heyecanlanarak "Sahi mi Ümit" dedi. Körlükten kurtulacağı ümidi ölümü nazannda güzelleştirmişti. Babam körlüğünü uzun zaman hazmedememişti ve daima bunun isyanını yaşamıştı. Felçten sonra ise sükün hâli peyda oldu. Yeni bir çehreye büründü. Felci kabullendi, sabının ötesinde şükür halindeydi. Felçli yatağında çok mutlu anları oldu. Ben Yasin okurdum, o dinlerdi. Ben namaz kılariken benimle

birlikte sureleri tekrar ederdi. Bütün müminlerin en büyük arzusu dışardan telkin olmadan Kelime-i şehadet getirerek son nefesini teslim etmektir. Babam telkin olmadan defalarca Kelime-i tevhidi tekrarladı ve son sözleri "Muhammed sevgilim..." oldu.⁹

Hayatı boyunca 'Fikir sancısı' çeken, Türkiye için bir model olma vizyonunu taşıyan Cemil Meriç'i vefatının 19.senesi, doğumunun ise 100. senesinde rahmetle anıyoruz. "Bir âlimin ölümü, bir âlemin ölümü gibidir." Bize düşen Bu Ülke'nin değerlerine sahip çıkmak ve onu yeni nesillere anlatmaktır.

DİPNOTLAR

1. Osmanlıdan Cumhuriyete Meşhurların Okul Anıları, 1870-1840, (Haz. M.Akif BAL) İst.2003-s. 272
2. Günlük 18.06.1974 / Jurnal 2
3. Cemil Meriç - Bu ülke. s 175-176
4. Kültürden İrfana- İletişim yy. Ekim 2015
5. Cemil Meriç -Kültürden İrfana-İletişim yy. / ekim 2015-493s.
6. Cemil Meriç'in Dünyası – Mustafa Armağan (144.s.) – Timaş yy.
7. Cemil Meriç – "Mağaradakiler" 34.s.- 1978 – Ötüken yy.
8. Ümit Meriç'le Röportaj – Türk Edebiyatı Dergisi (1987 / 166.sayı / s.87)
9. Ümit Meriç Yazan " Babam Cemil Meriç", 2.Baskı

Dostum

Susmak diyorsun
En güzel en anlamlı konuşmak
Sussan olmuyor
Susmasan olmuyor dostum.

Dinlemek diyorsun,
Ruhunun, kâinatın, sessizliğin sesini,
Bir gürültü, bir fırtına duyulmuyor dostum.

Özlemek diyorsun,
Çocukluğu, gençliği, geçmişi
Suni çağdan organik yıllara dönülmüyor dostum.

Ölmek diyorsun,
Günahlardan sıyrılıp yaşarken ölmek.
Tuzaklardan kurtulmak mümkün olmuyor dostum.
Ve ölmek diyorsun
Hem de gerçekten ölmek.
Ten ölse de ruh ölmüyor dostum.

Ümitsizlik ettik yıllara,
Çaresizlik büyüyor da büyüyor.
İster konuş ister sus
Gözlerin gönüllerin kör,
Kulakların sağır olduğu bu çağda
İnsanlık kıyıya vuruyor, ölüyor da ölüyor dostum,

CENGİZ YALÇIN
EDEBİYAT ÖĞRETMENİ

Fethin sembolü Ayasofya ve yok edilen medresesi

FATİH GÜLDAL
KABATAŞ LİSESİ MÜDÜRÜ

*Ve derken Ayasofya yüzüme
çarpan karanlık
Serin ve kilim nakışlı kızıl gözlü
bir cam gibi*
Sezai Karakoç

İSTANBUL'UN fethinin sembolü olarak kabul edilen ve bu şehrin en görkemli mabetlerinden biri olan Ayasofya (Hagia Sofia), tansal bilgelik ya da ilahi hikmet anlamına gelen ve teslisin ikincisi, oğulun bir vasfı olan Sofia adına kurulmuştur. İlk olarak Konstantin zamanında inşasına başlandığı ve 360 yılında oğlu Konstantinus zamanında bitirildiği söylenir. Ahşap çatılı bir bazilika şeklinde yapılan bu bina 404 yılında çıkan bir ayaklanmada yanarak harap olmuş, İmparator II. Theodosius zamanında yeniden yaptırılarak 415 yılında tekrar açılmıştır. Bu bina da İstanbul'un gördüğü, gelmiş geçmiş en büyük ayaklanmalarından biri olan ve şehrin en önemli iki spor kulübü Yeşiller ile Mavilerin desteğiyle 532 yılında çıkan, "Nika" isyanında etrafındaki birçok önemli yapıyla birlikte yanarak kül oldu.

İmparator İustinianos kutsal bir mabet yaptırmak isterken siyasi anlamda da rüştünü ispatlayacak ve hükümrانlığının gücünü dosta düşmana gösterecek büyük bir eser inşasını emretti. Böylece 532'de inşasına başlanan Ayasofya 27 Aralık 537'de esas itibarıyla tamamlandı. İmparator çok önemsedığı ve Hristiyan âleminin en büyük yapısı olmasını hedeflediği bu kilise için yüz usta, on bin amele görevlendirdi. Bazılan İmparatorun kilisenin Süleyman Mabedi'nden daha büyük

ve müzeyyen olmasını planladığını bazı araştırmacılar ise yine İstanbul'da bugünkü Saraçhane Parkı'nda kalıntılan görülen ve yaklaşık elli metre yüksekliği olduğu söylenen Ayios Polieuktos Kilisesi ile yarıştığını iddia eder.

Mozaikleri, tunç ve gümüş levhalar kaplı altın yıldızlı kapıları, kolonlar üzerindeki mermer tezyinatı binaya ayrı bir güzellik verir. Mermerleri ve taşları imparatorluğun topraklarından ve söylenilene göre ele geçirilmek istenen yerlerden getirilmiştir. Bu yeni yapının ortasında çok kalın dört paye dört kemeri taşıyıp geç Roma mimarisinde ortaya çıkmaya başlayan bir teknikte yapılmış bir kubbe ile örtülmüştür. Cesur bir mimari anlayışla hafif elips biçimindeki bu kubbe rüzgârdan şişmiş bir yelkeni andırır ve 31-33 metre arasında değişen çapı ile dikkat çeker. Bu derece büyük bir kubbenin yaratacağı statik baskı doğu-batı yönünde, ağırlığın iki yanın kubbe ile karşılanması ile bölünmüş, sonra doğuda üç daha küçük yarım kubbe ile batıda ise iki yarım kubbe bir de geniş tonozla tekrar bölünerek karşılanmıştır. Ancak aynı baskı kuzey ve güneyde de vardı. Fakat bina prensip itibarıyla uzun yapı düzenine göre inşa edilmiş olduğundan yanlarda aynı statik çözüm kullanılmamış, bu defa bir takım payeler, tonozlar ve kemerler ile yanlardaki bu baskı karşılanmaya çalışılmıştır. Bunun pek başarılı olduğu söylenemez. Zira tarih boyunca Ayasofya devamlı olarak iki yana doğru açılma tehlikesi ile karşılaşmış ve bunu önlemek için de devamlı olarak

dışına kuvvetli destek payandaları yapılmıştır. Sanat tarihçileri yapıyı korumak adına yapılan bu işlemlerin Ayasofya'nın duvarlarındaki pek çok pencerenin kapatılmasına, dolayısıyla kilisenin daha az ışık almasına ayrıca binanın dış güzelliği ve tezyinatının da görülmez olmasına neden olduğunu ifade ederler. Ayasofya inşa edildiğinde "kapana-maz kozmosun" bir sembolü olarak görülmüş, kubbesi, "erişilmez bir sınırsızlık, mozaik ve renkli taşlarla kaplı duvarlar, çayır, orman ve denizleri" temsil eden yeryüzü olarak kabul edilmiştir.

Ayasofya, 1204 yılına kadar çeşitli tadilatlar geçirmiş, özellikle kubbesi meydana gelen depremlerde zarar görmüş, 6,25 m. yükseltilerek tekrar inşa edilmiştir. Ancak 13. yüzyılın başında meydana gelen tahribat doğal afetlerin verdiği zardan kat be kat fazlaydı. IV. Haçlı seferi ile Latinler Ayasofya Kilisesini yağmalamış, birçok değerli eşya çalınarak yurt dışına götürmüştür. Bunlar arasında İsa'nın üzerinde çarınca gerildiğine inanılan ahşap haçın parçaları, Meryem'in sütü olarak kabul edilen madde, İsa'nın kefeni olduğuna inanılan bir dokuma ve birçok azizin burada bulunan kemikleri de bulunuyordu.

Ayasofya bu tarihten sonra da birçok kez tamir görür. Hatta Evliya Çelebi'nin verdiği ve başka bir kaynaktan rastlanmayan bilgiye göre Fatih Sultan Mehmed İstanbul'u fethetmeden evvel Bursa Ulu Camii'ni de yapan Mimar Ali Neccar'ı depremde zarar gören Ayasofya'yı tamir etmesi için Bizans'a gönderir. Mimar Ali, binayı dışardan destekleyen payandaları yaparken ileride fethedileceğini düşünerek minarenin merdivenlerini de inşa eder.

Şüphelenen imparatora da kubbe kurşunlarını tamir etmek için bu merdivenleri yaptığını söyler. Gerçekten de birkaç yıl içerisinde, 1453 yılında şehir fethedilir ve gelenekler üzere İstanbul'un en büyük kilisesi minare eklenerek camiye tahvil edilir. Akabinde ilk Cuma namazı Akşemseddin'in imamlığında eda edilir. Osmanlı padişahları içerisinde Ayasofya ile en çok ilgilenen Sultan II. Selim olmuş, Mimar Sinan'a yapıyı restore etmesini ve camiye yeni minareler eklemesini emretmiştir. Cami içerisine çeşitli eklemelerin yanı sıra Sultan II. Selim'in türbesinin de cami bahçesine yapılmasıyla burası hanedana ait bir kabristana dönüşmüştür.

Ayasofya, camiye dönüştürüldüğünde mozaiklerin üstlerinin tamamen badanayla kapandığı konusundaki iddia çoktan çürütülmüştür. Çeşitli dönemlerde şehre gelen seyyahların da anlattığı gibi figürlerin sadece yüzleri kapatılmıştır. Nitekim 2009 yılında Ayasofya'nın duvarlarında bulunan ve sadece kanatları gözükten serafim (altı kanatlı, tanrının tahtını koruduğu söylenen melekler) meleklerinden birinin yüzü, altın yaldızlı madalyonla kapatılmışken yapılan restorasyon sırasında gün yüzüne çıkarılmıştır.

Osmanlı döneminde camiye, zamanla bir külliyyeye dönüşecek şekilde, eklemeler yapılmıştır. Fatih Sultan Mehmed zamanında yapılan medreseden sonra Sultan I. Mahmud zamanında, Türk sanatının şaheserlerinden kabul edilen şadırvan, sibyan mektebi imaret-aşhane, kütüphane ve yeni bir hünkâr mahfili ile mihrap Ayasofya'ya eklenmiş, içerideki mozaikler de kalın bir badana ile kapatılmıştır. Buna göre on sekizinci yüzyılın ortalarından itibaren mozaiklerinin üstlerinin bütünüyle kapatıldığı anlaşılmaktadır. Ayasofya'nın geçirdiği son büyük restorasyon Sultan Abdülmecid zamanında olmuştur. Vârisiz ölen Şeyhülislam Mekki-zade Mustafa Asım Efendi'nin devlete

Ayasofya, 1935

kalan mirası bu iş için kullanılmıştır. 1847'de İsviçre asıllı Mimar Gaspare T. Fossati tarafından yapılan onarımlar sırasında kapatılan mozaikler bulunmuş ve bunların kopyaları gerek Fossati gerek Alman Salzenberg tarafından alınmış ve Salzenberg bunları bir kitap hâlinde yayınlamıştır. Ancak bazı tepkiler karşısında Fossati tekrar mozaiklerin üstünü badana ile örtmüştür. Bu dönemde yapılan çizimler bugün elimizde olup Ayasofya'nın geçmişine ilgili bize büyük bir görsel zenginlik sunmaktadır.

Ayasofya, İstanbul'un işgal yıllarında bazı mihraklarca tekrar kiliseye çevrilmek istenmiş lakin buna karşı büyük tepki gösterilmiş hatta kilise olmaksızın yıkılması daha iyidir şeklinde bir düşünceyle bombalanması bile düşünülmüştür. 1930'larda yabancıların Ayasofya üzerindeki ilgileri bir hedef doğrultusunda artmaya başlamıştır. İngiltere ve Fransa destekli, Amerikan Bizans Enstitüsü İstanbul'daki eski Bizans yapılan üzerinde ciddi etütler yapmıştır. Enstitü adına Thomas Whittemore, Türk yöneticilerle birebir görüşerek Ayasofya'nın Bizans dönemi mozaiklerini çıkarma izni almıştır. 1932'de alınan bu iznin tarihi bir araştırmadan çok caminin statüsünün değiştirilmesiyle ilgili bir ön hazırlık olduğu iki sene sonra anlaşılmıştır. Nitekim Türk hükümetine yapılan baskılar

netice vermiş; 1 Şubat 1935 yılında Ayasofya resmen müze yapılmıştır.

Ayasofya, Fatih Sultan Mehmed'in vakfına bağlı bir mabettir ve bize göre vakıf hukuku çiğnenerek müzeye çevrilmiştir. "Felek-i pür encüm" yani "yıldızlarla dolu gökyüzü" kubbeye; "deryâ-i mütelâtim" yani "dalgalanan okyanus" döşemeye hayran kalan sultan, bu mabedin ilelebet cami olarak kalması için birçok akar bahşetmiştir. Vakfiyesinde, caminin amacı dışında kullanılması hâlinde ağır bedduaların da edildiği bilinmektedir.

KAZASKER İZZET EFENDİ'NİN HAT LEVHALARI

Bugün Ayasofya içerisinde en görkemli süslemelerden biri de meşhur hattat Mustafa İzzet Efendi'nin, Sultan Abdülmecid tarafından yazdıkları, hatlarıdır. Allah, Muhammed, çihar yâr-i güzün, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin yazılı levhalar Mimar Fossati'nin restorasyonu sırasında, Teknecizâde İbrahim Efendi tarafından 1644-45 tarihinde yazılan kare çerçeveli hatlar indirilerek asılmıştır. 7,5 metre çapındaki devasa celi sülüs bu levhalar 1934 yılında Ayasofya'nın cami olmaksızın çıkarılıp müze olması gündeme gelince oldukları yerden indirilmiş ve kapıdan dışarı çıkarılmak istenmiştir. Ancak bu eşsiz hatların düşmanları kapının boyutlarının levhalardan küçük olduğunu he-

sap edememişlerdir. Zira kazasker, bu hatları yazdıktan sonra asistanlarıyla cami içerisinde büyüterek levhalara işlemiştir. Uzun bir süre yerde kalan levhalar daha sonra ziyan olacağı düşünülerek 1950'lerde tekrar yerlerine asılmış böylece hat sanatımızın nadir örneklerinden birkaçı kurtulmuştur.

AYASOFYA'NIN YOK EDİLEN MEDRESESİ

İstanbul'un fethiyle birlikte camiye çevrilen Ayasofya kilisesinin hemen yanında Evliya Çelebi'ye göre patrik ve papazların incilhaneleri olan yer, medreseye dönüştürülmüştür. Bu papaz odaları, Hartmann Schadel'e ait ve İstanbul'un ilk görsellerinden olan 1493 tarihli gravürde gözükmemektedir. İlk medrese binası bu olsa da asıl medrese binaları kısa bir süre sonra vakfiyesinde belirtildiği üzere yapılmıştır. Fatih Sultan Mehmed'in Ayasofya Vakfiyesinde "Ayasofya ile Tetimme-i Ayasofya adı verilen medrese arasında bulunan üstü örtülü umumi yola" şeklindeki ifadeden medresenin varlığı net olarak anlaşılmaktadır. P.Ç. İnciciyan, 18. yüzyıl İstanbul'unu anlatan eserinde de medresenin fetih ile birlikte yapıldığını ve 150 talebesinin olduğunu söyler.

Medresenin ilk müderrisi Fatih'in de hocası olan ve sultan tarafından dönemin "Ebu Hanife'si" olarak adlandırılan Mehmed b. Ferâmurz b. Ali Muhyiddin Hüsrevî yani Molla Hüsrev'dir. Yine dönemin en önemli matematik bilgincilerinden Ali Kuşçu da Fatih Sahn-ı Seman Medreseleri açılana kadar 200 akçe paye ile burada eğitim vermiştir. Ayasofya müderrisliği sıfatı, İstanbul'un ilk büyük ilmi payesidir. Hiç şüphesiz Fatih Sultan Mehmed kendi adıyla yaptırdığı külliyesi içindeki Sahn-ı Seman medreselerini faaliyete geçirince Ayasofya Medreseleri eski önemini bir süreliğine kaybetmiştir. Nitekim Fatih'in ölümünden kısa bir süre sonra tutulan muhasebe defterinde, Ayasofya Medresesi ile

ilgili vazife bulunmamakta, bundan medresedeki eğitimin kısa bir süre de olsa kesildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Hüseyin Ayvansarayî'nin *Hadika*'sında Sultan Mehmed'in bina eylediği medresenin üzerine oğlu Sultan II. Bayezid'in (1481-1512) de bir kat daha çıkararak yeni hücreler tarh ettiği yazdığına göre, medresedeki eğitim bu kısa süreli tanzimden sonra tekrar devam etmiştir. Ayrıca bu kaynağa müderrislerinin maaşlarının yansının Fatih vakfından yansının da Sultan Bayezid vakfından verileceği ve medresenin kapısı yanında Sultan Mehmed'in hocalarından Akşemseddin Hazretlerinin bir hücresi olduğu yazmaktadır.

Yapılan temel kazıları sonucu ortaya çıkan kalıntılardan da anladığımız kadıyla medrese, dış narteksten yani giriş kapısından avluya açılan kapı ile Sultan III. Murad'ın inşa ettirdiği minarenin yanından başlayarak Ayasofya'yı Soğukçeşme Sokağı'ndan ayıran avlu duvarına kadar olan bölümü kapsamaktaydı.

Medrese binası tıpkı Ayasofya'nın kendisi gibi tarih boyunca birçok kez tamir görmüş hatta yıkılarak yeniden yapılmıştır. Bunlardan ilki, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 1005/1596 tarihli bir masraf defterindeki harcamaları inceleyerek medresenin bir süre önce yıkıldığı bu tarihte de tekrar tamir ve inşa edildiği bilgisini verir. *Takvim-i Vekayi*'de verilen bir haber medresenin Sultan II. Mahmud devrinde, 1837 yılında tamir gördüğü yazılıdır. Bundan sonra medrese, 1840-41 yılında üst kattaki odaların sakıflarının kurşunlarının eskimiş olması nedeniyle Haçatur Kalfa tarafından, 1.348 kuruş masrafla tekrar tamir edilmiştir. Prof. Dr. Semavi Eyice, 1846-49 yılları arasında Sultan Abdülmecid tarafından Ayasofya Camii'nin de restorasyonunu yapmış İsviçreli Mimar Gaspare Fossati'ye yaptırılan büyük tamir ile medresenin köklü değişiklikler geçirdiği

ni, hatta temelden itibaren yeniden inşa edildiğini söyler. Bu iddiasının dayanağı medresenin eldeki birkaç fotoğrafında görülen XIX. yüzyıl resmî binalarında tercih edilen Batı üslubudur. Bazı araştırmacılar, XVII. yüzyıldaki gravürlerde medrese alanının boş olduğunu dolayısıyla bu tarihlerden Fossati'nin inşasına kadar medresenin mevcut olmadığını söyler. Oysa 1708 tarihi kurban bayramında ocaklar, camiler, tekeler ve medreselere gönderilen kurbanlık listesinde "Medrese-i Ayasofya-i Kebir" başlığı altında 5 koyunun öğrencilere verilmek üzere buraya tevzi edildiği bir defterde tutulmuştur. Yine İstanbul medreseleri ile ilgili çok önemli bir çalışma yapan Mübahat Kütükoğlu'nun yararlandığı 1799 tarihli İstanbul medreseleri nüfus defterinde Ayasofya içerisinde Üla ve Saniye diye iki medresenin olduğunu birinde dört diğer kısımda 43 oda bulunduğunu kaydeder. Bu odalarda müderrisler, onların hizmetinde bulunan mollalar; medrese öğrencileri ve bazı öğrencilerin hizmetlileri kalmaktaydı.

1869 yılında yapılan tespitlerde medresede 198 talebe kalmakta ve bu hâliyle İstanbul'un en kalabalık medresesi olma özelliğini göstermektedir. Şeyhülislam Hayri Efendi'nin başlattığı ve medreselerin ıslahını hedefleyen "Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye medreseleri" başlıklı düzenleme çerçevesinde tâli kısm-ı evvelin ikinci sınıfına dâhil edilmiştir.

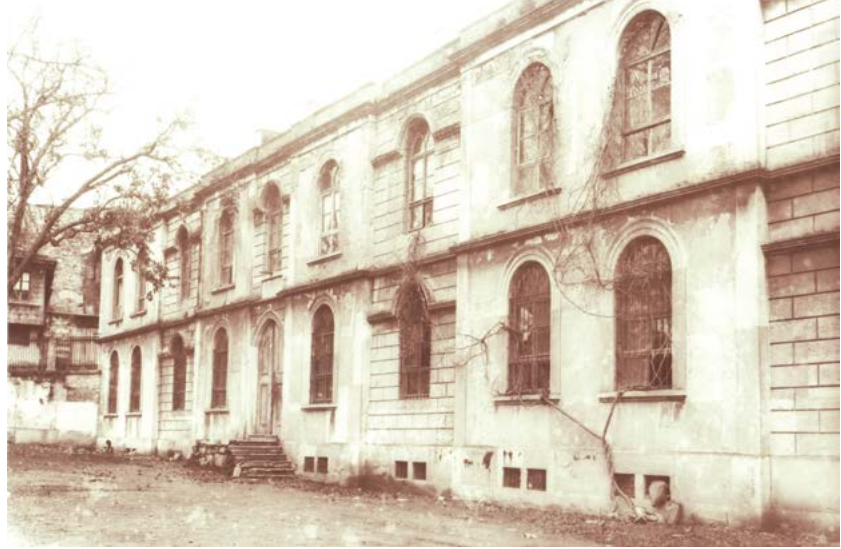
Medresedeki asıl büyük değişiklik 1873 yılında yapılmıştır. Osmanlı Arşivi'nde yer alan belgelerden anlaşılacağı üzere medresenin, Ayasofya Camii etrafında yapılan geniş kapsamlı düzenlemeler ve genişletmeler çerçevesinde yıkılmış, öğrencilerin de mağdur olmamaları için başka medreselere gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu durum üzerine Şeyhülislamlık medresenin yeniden inşası için girişimlerde bulunmuş, öğrencilerin başka yerlerde sıkıntı çektikleri, eğitimlerinden geri kaldıklarını dile getirilmiştir. Netice-

de medrese müceddeden inşa edilmiştir. İlgili belgeden anlaşıldığına göre Mütteahhit Mösyö Koçifi, inşaa maliyetinin 710.350 kuruş olduğunu bildirmiş yine Şeyhülislamlığın isteği üzerine medresenin yanına hademe odaları ve tuvaletlerle birlikte bu meblağ 1.257.530 kuruşa yükselmiştir. Çalışmalar bittiğinde medrese iki katlı ve toplamda otuz iki oda ile hizmete devam etmiştir. E. H. Ayverdi'nin tespitine göre asıl binadan geriye kalan, avlunun ortasında su haznesine benzeyen tonozlu kısımdır.

1924 yılına kadar eğitim hizmetine devam eden medrese bu tarihten sonra İstanbul Belediyesince öksüzler yurdu hâline getirilmiştir. 1934 yılına gelindiğinde Ayasofya Camii etrafında yapılan düzenlemeler çerçevesinde görünümü bozduğu, eski eser özelliği taşımadığı gerekçesiyle yukarıdan gelen emir, Antikiteler ve Müzeler Umum Müdürü Aziz Oğan'ın da gayretleriyle yıktırılmıştır. İlerleyen yıllarda kamuoyunda konuyla ilgili birçok tartışma başlamıştır. Sürüp giden münakaşalar sonucunda 1985-86 yılında medresenin molozları kaldırılarak temellerine ulaşılmış ve bu plan çerçevesinde yeniden yapılması gündeme gelmiştir.

Ayasofya Medresesi'nin yıkılmadan önceki son hâlinin birçok fotoğrafı mevcuttur. Bunlarda avlu revaklarındaki payelerin ahşap olduğu ve bunların üzerlerinde de yay biçimi kemerlerin varlığı ve gayet büyük pencereleri görülmektedir. Tanzimat üslubunu aksettiren bu yapının planları önce C. Gurlitt tarafından ardından da Süheyl Ünver ve E. H. Ayverdi tarafından yayınlanmıştır.

Uzun zamandan beri Kültür Bakanlığı medrese binalarının yeniden ihyası ile hem yok olmuş bir vakıf eserini ihya etmek hem de fiziki yapısındaki sıkıntılar nedeniyle Ayasofya Müzesi'nde sürekli yapılmak zorunda olan restorasyon çalışmalarına ofis ve depo sağlamak istemektedir. Yetkililer müzede tu-

Ayasofya Medresesi, yıkılmadan hemen önce, 1934

valetin bile bulunmadığını ve medrese kompleksiyle birlikte bu sıkıntılann giderileceğini, müzeye yeni bir idari bina sağlanacağını ifade ediyor. Dolayısıyla uzun yıllardır ara ara gündeme gelen Ayasofya medreselerinin yeniden ihyası projesi için düğmeye basılmış bulunuyor. Bu çerçevede medrese 2009 yılında İstanbul IV.Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1. derece eski eser olarak tescil edilmiştir. Akabinde röleve, restitüsyon ve restorasyon projeleri çizdirilmiştir. 2011 yılında da rekonstrüksiyon yani yeniden yapım projesi, 1993 yılında oluşturulan "Ayasofya Bilimsel Kurulu"na sunulularak değerlendirilmesi istenmiştir. Bu arada 2012 yılında medresenin rekonstrüksiyon projesi anıtlar kurulu tarafından onaylanmıştır. Basından öğrendiğimiz kadıyla Bakanlık, 7 milyon liraya medresenin inşa ihalesini yapmıştır. Ancak Ayasofya Müzesi'nin camiye çevrilmesi karşısında her daim hazırda bekleyen çevreler, medresenin yapımını da ikinci bir sorun olarak görüyorlar. Özellikle Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Millî Komitesi (ICOMOS) medreseyi "sahte eski eser" olarak nitelendirmekte ve eğer ihya edilirse Ayasofya'nın dünya mirası listesinden çıkarılabileceğini âdeta bir tehdit olarak kamuoyuyla paylaşmaktadır. Hiç şüphesiz Ayasofya gibi büyük bir mimari mirasın zarar göreceği bir projeyi kimse istemez. Bu konuda endişe duyanların bu kaygılarını

bizler de paylaşıyoruz. Nitekim bu endişeleri yerinde bulan Kültür Bakanlığı inşaatın Ayasofya'ya zarar verip vermeyeceğinin belirleneceği ÇED (Çevresel Etki Değerlendirme) Raporu için çalışmalarına devam etmektedir. Ama bazı çevrelerin ÇED raporu olumlu çıksa dahi medreselerin yapımına karşı duracaklarını açıklamaları dikkate değer. Aynı çevreler Ayasofya'nın tekrar camiye tebdiline de şiddetle muhalefet etmektedirler. Şüphesiz bir vakıf eserinin yıkılmasının getirdiği hukuki ve dinî sorumluluğun bilincinde olunmasını herkesten beklemek doğru olmaz. Ancak, yok edilen binlerce vakıf eserinin asıllarına uygun olarak ihyası devletin boynunun borcudur. Yüzyıllardır tüm akarlarına el konulan bu yapılar kasıtlı olarak yok edilerek kadim medeniyetimizin izleri bu ülkeden öyle ya da böyle silinmek istenmiştir. Son sözü ömrünü Osmanlı medeniyetinin dünyadaki mimari izlerini araştırmaya adanmış olan E.H.Ayverdi'nin Ayasofya medresesi ile ilgili yazdıklarına bırakalım: *"XIX. asırdan olursa muhakkak yıkılır diye bir kaide mi var ki kurtarılmış cihetine gidilmedi ve bir an evvel ortadan kaldırılmak telaşı içinde palas pandıras yıktırıldı. Bina yeni de olsa Fatih'in yaptırdığı ilk İstanbul medresesi idi. Fakat bunu vicdanının en derin yerinde hissetmek için bizden olması gereklidir. Bir tek duvar kalsa, Ayasofya'nın yanında bırakılacaktı. İşte o kadar..."*

Unutulan zafer Kûtü'l-Amâre

İRFAN DAĞDELEN

ATATÜRK KİTAPLIĞI NADİR ESERLER UZMANI

Çanakkale Cephesi kadar zorlu geçen bu cephede kazandığımız zaferin adı Kûtü'l-Amâre'dir.

I. DÜNYA Savaşı çıkış sebepleri ve gizli planları ile birlikte patlak verdiğinde Osmanlı Devleti üzerinde gizli planları olan "düvel-i muazzama" tabir edilen devletlerin 1914'de imparatorluğu geri dönülemez ve telafi edilemez bir yola soktular. Başta tarafsızlığını ilan etmiş olan Osmanlı Devleti gizli antlaşmalar ve görünür sebeplerle I. Dünya Savaşı'na girmiş ve 4 sene süren dehşetli bir harbin en önemli aktörü olmuştur.

Savaşın başlangıcından bitişine kadar Osmanlı ülkesinin dört bir tarafında cepheler açılmış Çanakkale'de, Galiciya'da, Kafkasya'da, Yemen'de, Kanal ve Irak cephelelerinde kahramanca savaşmışlardır.

Çanakkale'de savaşan kahraman ordumuzun hemen hemen her cephede tarihi başarıları imza atmıştır. Karşısındaki düşmanın kemiyet ve keyfiyet olarak katbekat üstün olmasına rağmen "ya şehadet ya hürriyet" düşüncelerini

le düşmana geçit vermemişlerdir.

İşte bu cephelerden biri de Irak Cephesi'dir. Çanakkale Cephesi kadar zorlu geçen bu cephede kazandığımız zaferin adı ise Kûtü'l-Amâre'dir.

100. yılını kutladığımız Kûtü'l-Amâre zaferi ile alakalı etkinlikler kapsamında yayınlanan elimizdeki kitap Dicle Grubu 14. Fırka Hücum Müfrezesi Hesap Memuru ve Ketebesini Tokatlı Mehmet Nuri Efendi'nin tutmuş olduğu notlardan ibarettir.

Bu zamana kadar Irak cephesi hususunda bu kadar tafsilatlı bilgi veren kaynak maalesef mevcut değildi. Yayınladığımız bu kaynak eser günbegün Irak cephesi hareketinin tüm safahatını verilmekle birlikte hareketin

yapıldığı bölgelerin tafsilatlı planlarını da içermektedir. Kitabın yayımlanmasıyla Irak Cephesi ve Kütü'l-Amâre Savaşı öz kaynaklarımız ışığında yeniden yazılacak ve yorumlanacaktır.

HARB-İ UMUMÎ'DE IRAK HAREKATI: KÜTÜ'L-AMÂRE

Seferberliğin ilanından itibaren Irak'ta merkezi Bağdat olmak üzere 12. ve 13. Kolordulardan mürekkep Altıncı Ordu bulunuyordu. 12. Kolordu 35. Fırka Musul, 36. Fırka Kerkük'te 13. Kolordu 37. Fırka Bağdat, 38. Fırka Basra'da idi. Bundan başka 1914 senesi Şubat'ında Basra Valisi Şefik Paşa ile birlikte gelen 1. Alay 26'da bu ordu nizam-ı harbe dahil idi. Altıncı Ordunun Kafkas harekâtına iştiraki emrolunduğu cihetle 12. Kolordu Haleb'e sevk edildi. 13. Kolordu da mevcudunu Bağdat'ta bi'l-ikmal Kafkas'a hareket edecek idi. Mezkur kolordunun 37. fırkası efradını ikmal ederek Kafkas Cephesi'ne hareket etti. 38. fırkada 113. ve 114. Alay Bağdat'ta efradını ikmale çalışıyordu 112. Alay da Basra'da terk edilmişti. Basra'da bulunan alaydan bir tabur 1. Alay Katar'da bulunuyordu. Bu sıralarda düşman gemilerinin Basra Körfezi'nde dolaşmasından 1. Alay ile muhabere münkatı olmuş ve tabur-ı mezkurun Basra'da yeniden teşkiline karar verilmiş ve yeniden teşkil edilmişti. Bu taburdan mâadâ Fav'a, cebel bataryasıyla iki adi top (mandallı) bulunuyordu. Tahminen 330 (1914) senesi Teşrinievvelinde (Ekim) düşman gemileri Fav'a taarruz ederek karaya asker ihracına başladı. Katar'da bulunan 1. Alay 112'den malumat alınmadığından ya düşmana esir veya aşâire iltihak ettiği zannolunmaktadır. Düşman bidayette karaya çıkarıldığı 13.000 kişilik bir kuvvetle Basra'ya doğru ilerlemeye başladı.

Osmanlı Genelkurmayının emriyle Irak Umum Komutanlığının kuvveti, 4 piyade tümeni, 1 süvari tugayı ve 2 aşiret tugayına çıkmıştı. Ayrıca, 38. Tümen yeniden kurulmak suretiyle Bağdat savunmasıyla görevlendirildi

(Bu kuvvetin kumandanı İngiltere Hanedan-ı Kraliyesine mensup General Townshend) idi. Altıncı ordu komutanı ise aynı zamanda Bağdat Valisi Cavit Paşa idi.

Halk hareketini örgütlemek ve İngilizler'e karşı ilk direniş hareketini başlatan ise Süleyman Askeri Bey'dir. Süleyman Askeri Bey "... Şimdiye kadar vuku bulan muharebelerde muvaffakiyet elde edilememesinin sebebi zabitanın verilen vazifeleri benimsemeyip ihmal ve gevşeklik göstermesi neticesi husule gelen su-i idarenden başka bir şey değildir. Yoksa elde mevcut kuvvet Basra'yı değil Hindistan'ı bile fethetmek kâfidir." demıştır. Kurmuş olduğu birliklerin efrat ve zabitanından bir kısmının hatta kısm-ı azamisinin Arab ve talim terbiyeleri de pek ziyade noksan idi. Süleyman Askeri Bey aşiretlerin çokluğuna güvenerek yukarıdaki sözleri sarfetmişti. Ertesi günü meydana gelen muharebede askerlerin olağan müdafaasıyla düşmana çok fazla zaiyat verildi. Bundan istifade ile mukabil taarruza kalkıldı ise de çok sayıda şehit verilmesi üzerine eski mevaki'e geri dönüldü. Mehmet Nuri'nin ifadesiyle "...Düşman bu ricatten istifade ve taarruzu temdit ettirerek orduyu münhezimen ricata mecbur etti. Süleyman Askeri Bey de sözünü namus bile rek adem-i muvaffakiyet neticesi maatteessüf intihar etti".

Kumandanın intiharı üzerine geri çekilmekte olan kuvvet, İtfaiye Alayı Kumandanı Binbaşı Ali Bey kumandasında olarak Nası-

riye'ye geldi. 35. Fırka Nasıriye'de [Müntefik Kumandanı Ahmet Bey'in kumandasında] terk edilerek İtfaiye Alayı Kütü'l-Amâre'ye sevk edildi. Rumeli çetelerinin isyanı üzerine Osmancık Taburu da Bağdat'a gönderilmiş ve terhis edilmiştir. Bu esnada Irak ve Havalisi Kumandanlığına Miralay Nurettin Bey tayin edilmiş ve Bağdat'a gelmiş idi.

SELMAN-I PAK MUHAREBESİ VE İNGİLİZLERİN GERİ ÇEKİLMESİ

Dicle sağ sahilinde 35. Fırka, Aşâir Livası, Irak Süvâri Livası, sol sahilinde 38. Fırka bulunmakta idi. 28 Eylül 1915'de süvâri livalarını Şeyhsaid istikâmetine akına gittikleri zaman düşman 38. Fırka cephesine bombardımanla beraber taarruz ederek seraptan da istifade ederek "evvelce mevcudiyeti bilinmeyen" Sevâde - Atabe bataklığı ile Süveyce bataklığı arasındaki boşluktan geçerek Kütü'l-Amâre kasabasına girmek üzere iken gerek Kanal'dan yeni gelen Yüzbaşı Mazhar Efendi kumandasındaki Sahra Topçu Taburunun faaliyeti ve gerekse de menzil muhafızlığından taarruz eden efradın düşmana karşı sevk edilmesi ile taarruz durdurulmuş, muhasara ve esaretlerine ramak kalmış olan kıtâat cepheye pek ziyade zedelenmiş olduklarından emin bir hatta çekilerek bozuk düzen Selman-ı Pak istikâmetinde geriye çekilmeye başlamışlardı.

Görünen o ki Selman-ı Pak'a çekilen Osmanlı kuvvetlerinin

takviyeye ihtiyacı vardı. Nitekim Osmanlı Genelkurmayının emriyle Irak Umum Komutanlığının kuvveti, 4 piyade tümeni, 1 süvari tugayı ve 2 aşiret tugayına çıkmıştı. Ayrıca, 38. Tümen yeniden kurulmak suretiyle Bağdad savunmasıyla görevlendirildi. Çok geçmeden Townshend komutasındaki İngiliz kuvvetleri, 22 Kasım 1915'de saldırıya geçti. Ne var ki, Selman-ı Pak'da yapılan bu muharebelerde İngilizler, güçlü Osmanlı savunması karşısında ağır kayıplar vererek Kut kalesine geri çekildiler. Osmanlı ordusunun Selman-ı Pak zaferi İngilizler için beklenmedik bir hezimet oldu. Bu arada Osmanlı kuvvetleri, Kut'un 55-60 km doğusundaki Şeyh Sa'id mevkiine gelerek Townshend'e bağlı birlikler ile diğer İngiliz kuvvetleri arasındaki bağlantıyı kestiler. Böylece, Osmanlı ordusunun 5 Aralık 1915'ten itibaren meşhur Kütü'l-Amâre kuşatması başlamış oldu. 8 Aralık'ta ise Albay Nurettin Bey boşuna direnmemesi ve teslim olması için İngiliz general Townshend'e şu mesajı gönderdi:

"Zayıf kuvvetiniz, üstün ordumuz karşısında ve dar bir sahada mahsur kaldı. Ciddi bir hareketimizin mukavemetinizi kırması tabiidir. Bundan başka meskun bir kasaba civarında muharebe etmek uygarlık koşullarına tamamen aykındır. Beyhude kan dökmekten sakınarak ve biçare masum halkı koruyarak sizi teslim olmaya davet ediyorum."

Tabiatıyla General Townshend, bu teklifi reddetti ve direnmeyi sürdürdü. Artık bölgedeki İngiliz yetkililerinin tek derdi kuşatma altındaki İngiliz birliklerini kurtarmaktı. Bu amaçla İngilizlerin Irak Ordusu Komutanı General Sir John Nixon, Dicle Kolordusuna emir vererek Kütü'l-Amâre kuşatmasını kaldırmasını istedi. Bunun üzerine 3-11 Ocak 1916 tarihleri

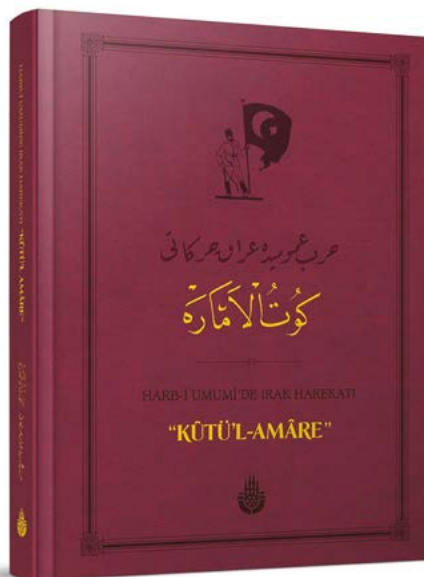
arasında General Aylmer komutasındaki İngiliz kuvvetleri Kütü'l-Amâre'ye saldırdılar. Bunun sonucunda önce iki Türk alayı ve daha sonra da bundan etkilenen diğer Türk kuvvetleri geri çekildiler. Ne var ki, İngilizler bu Türk ric'atini fark edemedikleri gibi General Aylmer'in Kütü'l-Amâre'den huruç hareketi önerisi de General Nixon tarafından kabul görmedi. Çok geçmeden General Nixon görevinden alındı ve yerine Hind Ordusu Kurmay Başkanı General Percival Lake atandı.

Diğer taraftan, Kütü'l-Amâre kuşatması devam ederken Osmanlı Genelkurmayı, Irak Cephesi'ni yeniden düzenledi. Kafkas Cephesi'nden tümenlerin katılımıyla 18. ve 13. Kolordulardan oluşan VI. Ordu kuruldu ve komutanı Alman Colman der Goltz atandı. Ancak bu durumu gurunaya yediremeyen Mirliya Sakallı Nurettin Paşa, 13 Ocak 1916'da görevinden ayrıldı. Aynı gün yerine Irak ve Havalisi Komutanlığına Albay Halil Bey (Kut) atandı. Çok geçmeden yaşlı Alman komutan vefat edince Halil Bey, Mirliyalığa (Tuğgeneralliğe) yükseltildi ve VI. Ordu Komutanı oldu.

Kabul edelim ki, karşılıklı ko-

mutan değişiklikleri, muharebelerin hızını kesmedi. İngilizler bir an önce Kütü'l-Amâre kuşatmasını kaldırmayı, Osmanlılar ise buna mukavemet etmeyi düşünmekteydiler. Zaten Ocak-Nisan 1916 tarihleri arasındaki muharebeler, saldırı-mukavemet tarzında cereyan etmekteydi. Bu saldırıların ilki 21 Ocak tarihli Birinci Felahiye Muharebesi olup 21-22 Ocak tarihleri arasında İngiliz ordusunun ric'atıyla sonuçlandı. Söz konusu başarısızlıklardan yılmayan İngilizler, Şubat ayında siper muharebeleriyle uğraştıktan sonra 8 Mart'ta Sabis Tepesi'nde yeni bir saldırı başlatmışlarsa da 9 Mart'ta çekilmek zorunda kaldılar. Ne var ki, bu İngiliz ric'ati General Aylmer'in görevinden alınmasına ve yerine General George Gorringe'nin atanmasına sebep oldu.

Ancak İngilizler, "yenilen pehlivan"ın güreşe doymaması gibi, Nisan içinde saldırıların arttırıldılar. 5-6 Nisan tarihlerinde İkinci Felahiye muharebelerinde, 12-15 Nisan tarihlerinde ise Dicle'nin güneyindeki muharebelerde yeniden taarruza kalkmışlarsa da büyük kayıplar vererek geri çekildiler. Bu arada, Kütü'l-Amâre'de kuşatma altında kalan General Townshend komutasında İngiliz askerlerinin durumu son derece kötüydü. Öyle ki general, koşum hayvanlarını, 1100 kadar at ve katırı kestirerek etlerini askerlerine yedirmek zorunda kaldı. Bütün çabalara rağmen kendi ordusundan istediği lojistik desteği alamayan General Townshend, 28 Nisan gecesi, Kütü'l-Amâre kalesindeki bütün cephaneyi infilak ettirdi. Sonunda, 29 Nisan günü, Halil Bey (Kut), 3. Piyade Alayı ile birlikte bandonun çaldığı marşlar eşliğinde Kütü'l-Amâre kalesine girmiş ve daha sonra General Townshend'in karargahına giderek onu esir almıştır.

Sadece General Townshend değil bir İngiliz tümeni bütün personeliyle birlikte esir alınmıştı. Ancak, General Townshend'in esir alınması, Kütü'l-Amâre zaferinin tescili idi. Aslında bu zafer, hazırlıksız girilen bir savaşta, donanımlı bir düşmana karşı yer yer yerli halkın da isyan girişimlerine rağmen Osmanlı asker ve subayının göstermiş oldukları fedakarlık ve sebat sonucunda kazanılmış gerçek bir zafer idi. Bu zaferin muharebe alanındaki gerçek komutanı Halil Bey (Kut) idi. Zaferin ardından Mirlivalığa terfi ettirilen Halil Bey, 29 Nisan 1916'da, VI. Ordu'ya bir mesaj yayınladı. Türk harb hitabet sanatının en güzel örneklerinden biri olan bu mesajında Mirliva Halil Bey, zaferi birlikte kazandıkları askerlerine adetâ teşekkür ve tebriklerini sunmaktaydı.

16 Nisan [1]332 / [29 Nisan 1916]
Cenab-ı Hakk biz Türklere ihsan ettiği en büyük mükâfat günü, (Kut Bayramı) bugün Türklere şan İngilizlere kara meydan olan şu neticedir. Aynı toprağın kısm-ı semâsında şühedâmızın ruhların şâd ve handan pervaz ederken ben de hepinizin pak ve temiz alınlanızdan öperek cümlelerinizi tebrik ederim. Size iki yüz seneden beri tarihimizde okunmayan bir vak'ayı bugün kaydettiren Cenab-ı Allah'a hamd ve şükür edelim. Allah'ın azametini bakınız ki 1500 senelik İngiliz Devleti'nin tarihine bu vak'ayı yazdıran ilk defa Türk süngüsü, iki seneden beri devam eyleyen Cihan Harbi böyle bir vak'ayı göstermedi. Ordum gerek Kut karşısında gerek Kut'ı kurtarmağa gelen İngilizler karşısında şehit ve mecrûh olarak 300'ü müteceviz zâbit ile 10.000 neferini gâib eyledi. Fakat buna mukâbil bugün Kut'tan (5)'i general olmak üzere 481 zâbitle cem'an 13.300 kişilik ordusunu teslim alı-

"Takriben beş aydan beri kahraman kıta'âtımızın tazyiki altında Kütü'l-Amâre'de mahsur kalan İngiliz ordusu nihayet Ordu-yı Hümâyûn'un kuvve-i kahresine teslim-i silaha mecbur olmuştur."

yoruz. Bu teslim aldığımız İngiliz Ordusu'nu kurtarmağa gelen İngiliz Ordusu'na da 30.000 zâiyât verdirerek şu iki yekûna sathi bir nazar atfedilince cihanı hayretlere düşürecek büyük bir fark görülecek ve tarih de bu vak'ayı yazmakta müşkilâta uğrayacaktır. İşte Türk sebatının İngiliz inadını kırdığı bu harbde birinci defa Çanakkale'de, ikinci defa da burada görüyoruz. Yalnız süngü ve göğsümüzle kazandığımız bu zaferde yeni tekemmül eylemekte bulunan vesâit-i harbiye karşısında âtidedeki muvaffakiyetlerimize parlak bir başlangıç olacağına kat'i bir delildir. Bunun ismine (Kut Bayramı) nâmını veriyorum. Umum ordunun kıtâ'atı her sene bu günü tes'id ederken şühedâmıza (Yasin, Tebareke, Fatihalar) okuyacaktır. Şühedamız hayat-ı âliyâta iken semâvatta kızıl kanlarıyla pervâzederken gazilerimiz de âtidedeki zaferlerimize nigehbân olsunlar.

Altıncı Ordu Kumandanı Vekili
Miralay Halil

Kut zaferi, Anadolu ve Balkanlar başta olmak üzere Osmanlı vatandaşının her yerinde sevinçle karşılanmış ve tebrik mesajları askerî ve mülki erkâna gönderilmişti. Nitekim, 1 Mayıs 1916 tarihli gazetelerde yayımlanmış olan hükümetin resmî tebliğinde Kut zaferi "Takriben beş aydan beri kahraman kıta'âtımızın tazyiki altında Kütü'l-Amâre'de mahsur kalan İngiliz ordusu nihayet Ordu-yı Hümâyûn'un kuvve-i kahresine teslim-i silaha mecbur olmuştur."

denilerek kamuoyu bilgilendirilmişti. Kut zaferi, o günün akşamı İstanbul'da askerî bando eşliğinde merkez muhafaza tabur askerleri tarafından ellerinde meşalelerle Bayezid meydanında kutlandı.

Kut zaferi sadece Osmanlı ülkesinde değil müttefik devletlerin başkentlerinde de sevinçle kutlanmıştır. Mesela, Almanya'nın başkenti Berlin'de şehir bayraklarla donatılmış, özel kutlamalar yapılmış ve gazetelerde Türk ordusunu öven yazılar yayımlanmıştı. Hatta okullar tatil edilmiş ve halk Osmanlı Devleti'nin Berlin Büyükelçiliğine gelerek Türk bayrağını selamlamıştı. Ayrıca, Alman İmparatoru, Kut zaferinden dolayı Osmanlı padişahına tebrik telgrafı göndermişti. Aynı sevinç gösterilerini Viyana ve Sofya da katılmış; Avusturya-Macaristan İmparatoru, Kut kahramanı Halil Paşa'ya "birinci dereceden harp madalyası" vermişti.

Görüldüğü gibi Halil Paşa'nın deyişiyle Türk'ün sebatıyla "İngiliz inadı"nın kıran bir askerî başarının adı olan Kütü'l-Amâre zaferi, sadece Türkleri değil Almanlar başta olmak üzere Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan'da da sevinçle karşılanmıştı. Bu zafer ve sonrasında Bağdad'ın tahliyesi ile 1918 sonlarında Mosul'un İngilizlerce işgali sürecinde yaşananlar mutlaka ders çıkarılması gereken tarihî ibretlik olaylardır. İşte bize bu ibretlik manzaralarını gösterecek olan bir eser de Mehmed Nuri Efendi'nin kaleme aldığı "Harb-i Umumi'de Irak Harekâtı" adlı eserdir.

Tut Elimden
Birlikte
Başaralım

Eğitimde İstanbul'a örnek projeler

M. FATİH ÇEPNİ

FATİH İLÇE MİLLÎ EĞİTİM ŞUBE MÜDÜRÜ

BİR yazarm kitabında okumuştum: *"İyi şeyler inandığında, daha iyi şeyler sabrettiğinde en iyi şeyler hiç vazgeçmediğinde gelir."*

Benim size anlatmak istediklerime tercüman olan hoş satırlar...

İnancımızın bir ürünü olan, şuan okumakta olduğunuz *"Eğitim Fatih"* dergimiz gibi; ilçemizde iyi şeyler yapacağımıza olan inancımızla, sabır ve sebatla İstanbul ilinde örnek teşkil eden projelere imza atmanın haklı gururunu yaşıyoruz.

Çocuklar dünyanın en kıymetli varlıkları... Onları anlayabilmek, onlara model olabilmek, onların hayal dünyasına girebilmek! Bu düşünceleri bizim bu yolda ürettiklerimize vesile olan.

Peki, neler mi yaptık bir yıl boyunca?

"Bir çocuk, bizim öğrettiğimiz yoldan öğrenemiyorsa; belki de biz onun öğrendiği yoldan öğretmeliyiz." düşüncesinden hareket-

le **"Tut Elimden Birlikte Başaralım"** projesini hayata geçirdik. Özel eğitim sınıfları incelendiğinde, görev yapan öğretmenlerin %88'inin ücretli öğretmenlerden oluşması ve görevli öğretmenlerin alan bilgi eksikliği sorunu paydaş İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi (akademisyenlerinin

Tut Elimden
Birlikte
Başaralım

katkıları ile) işbirliği ve kadrolu öğretmenlerin tecrübe aktarımı ile giderilmiştir. Sınıflarımızın fiziksel koşullarının yetersizliği sorununa çözüm olarak dersliklerimizin fiziksel koşulları iyileştirilerek ve uygun dersliklerimiz modernize edilerek daha iyi şartlarda eğitim faaliyetinin yapılması sağlanmıştır. Öğretim materyallerinin yetersizliği sorununa çözüm olarak öğrenmeyi daha kalıcı hâle getirmek, öğrencilerin ilgisini çekmek, öğrenmeyi güçlendirmek, öğretimde zaman kazandırmak, dil gelişimine katkı sağlamak amacıyla ilçemizde geliştirilen "Özel Eğitim Sınıfları Öğretim Seti" ASKON sponsorluğunda 32 özel eğitim sınıfımızın kullanımına sunulmuştur.

"Çocuklar hayalle büyür!" dedik ve "**Yaratıcı Yazı Akademisi**" projesini hayata geçirdik. Çocuklarımızdaki yazma istek ve becerilerini geliştirmek için; onları alanlarında usta kâlemlerle bir araya getirip yazarlarımızın tecrübe ve bilgilerinden faydalanmalarını amaçlayan Yazar Akademisi projemiz İlçe Millî Eğitim Müdürlüğümüzün koordinasyonluğunda, Büyük Reşit Paşa Ortaokulunda Redhouse Kidz Yayınlarının sponsorluğuyla gerçekleşmiştir. Bu proje kapsamında, 5. ve 6. sınıf seviyesinde yazmaya istekli öğrencilerimiz, yirmi hafta süren çalışma boyunca haftada bir gün işin mutfağına giderek yazma işinin püf noktalarını öğrenirken aynı zamanda kitabın yazım aşamasından basımına kadar olan sürece de bizzat şahit olmuş ve kendi kitaplarını yayınlama mutluluğuna ulaşmışlardır.

"Ben çocuğum haklanmıla vanna!" bilinciyle eğitmeye çalıştığımız öğrencilerimiz için "**Hukuk Yolculuğu**" ismi ile hayat bulan projemiz; İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile Fatih İlçe

Millî Eğitim Müdürlüğü arasında bir protokolle gerçekleşti. Amaç; fakülte bünyesinde yürütülen hukuk kliniklerinde görev alan öğrencilerin, Fatih İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokul ve liselerinde eğitim gören öğrencilere yönelik, hukuk alanında eğitici ve bilgilendirici seminerler vermelerine olanak sağlamaktır. Hukuk Kliniği Programı, Fakülte'ye kayıtlı lisans öğrencileri veya fakülte mezunlarının, toplumun ve çocuk bireylerin yaşadığı sorunlar ile sahip oldukları haklar konusunda ilköğretim ve orta-öğretim öğrencilerinin farkındalıklarını arttırmayı ve bu hakların kullanılmasına yönelik hukuki imkânlarla ilişkin bilgi edinmelerini hedefleyen bir programdır.

Ne demişler: "Eğer siz hayal-

lerinizi inşa etmeye çalışmazsanız, birileri kendi hayallerini inşa etmeniz için sizi işe alır!" Öğrencilerimizin hayallerini inşa edebilmelerini hedefledik ve "**Kariyerimi Bugünden Belirliyorum**" adlı projeyi geliştirdik. Günümüz çağdaş eğitim planlamalarında, kariyer planlamaları rehberlik ve yöneltme faaliyetleri erken seviyelerde başlamaktadır. Bu bağlamda gelecekte seçecekleri meslekler açısından öğrencilerin doğru yönlendirilmeleri, kendilerini gerçekleştirmeleri açısından büyük önem arz etmektedir. Öğrencilerin kariyerlerinin planlanmasında, kendilerini gerçekleştirme sürecinde birçok faktör devreye girmektedir. Elbette ki bu faktörlerin en önemlisi öğrencilerin yeteneklerine, ilgi ve

Hukuk Yolculuğu

ihtiyaçlarına uygun okullara yönlendirilmesidir. Projemizin ilk ve en temel amacı; öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine uygun alanlara yerleştirilmeleri olması gerçeğinin yanında; projemiz, Fatih ilçesi okullarında okuyan ve Fatih'te ikamet eden ortaokul son sınıf öğrencilerinin öncelikle Fatih ilçesindeki liselere yerleştirilmesi amacı bakımından özgün bir çalışmadır.

"Geleceğe Enerjin Kalsın!" sloganından hareketle; **Okullarda Verimli Enerji Kullanımı "OVEK"** projesini hayata geçirdik. Bu proje için Fatih İlçe Milli Eğitim Müdürlüğümüz ile Ayakizi ve Sürdürülebilirlik Derneği arasında bir protokol, imzalanmıştır. Bu protokolün amacı, ülkenin sürdürülebilirliğine katkı sağlamak için, ilçemizde bulunan devlet okullarının; elektrik, doğal gaz ve varsa diğer enerji tüketimleri ile su tüketimlerinin aylık olarak takibi için bir veri takip sistemi oluşturmak ve tüketimleri sürekli izleyerek, tüketimleri yüksek olan ve tüketimleri artan okulları belirlemek, bu okullardaki fazla tüketimlerin

sebeplerini araştırarak azaltacak mekanizmalar oluşturmak, pilot olarak seçilecek bir okulun söz konusu tüketimlerinin nasıl ve ne kadar azaltılabileceği hakkında teknik çalışmalar yapmaktır.

"Dostluğun kolları bir yere kadar uzanır; kardeşliğinki kalplere dayanır!" düşüncesini taşıyan öğrencilerimizle sınımsız bir proje ürettik. **"Kardeşime Atkı Örüyorum"** İbrahim Alaettin Gövsa Ortaokulu öğretmeni, öğrenci ve velilerinin ördüğü atkı ve bereler ihtiyaç sahibi çocuklara ulaştırılması için İHH vakfı yetkililerine teslim edildi.

"Uçmak için kanatlara değil düşlere ihtiyacın var." Bu sözden yola çıkarak öğrencilerimizin

düşlerini gerçekleştirmeleri adına **"Serbest Uçuş Model Uçak Rehber Öğretmen Kursu"** projesini hayata geçirdik. Fatih İlçe Milli Eğitim Müdürlüğümüz ve Türk Hava Kurumu işbirliği ile düzenlediğimiz kursa 11 öğretmenimiz katılarak, gençlere havacılığı sevdirmek ve yaygınlaştırmak, daha çok öğrencinin model uçak kurslarından yararlanmasını hedefledik.

Saygıdeğer Okurlar,

Bu yıl için hayal ettiklerimiz ve gerçekleştirdiklerimizin bir kısmına burada yer verdik.

Bir sonraki sayıda farklı hayallerin ürünü projelerde buluşmak üzere...

Serbest Uçuş Model Uçak Kursu

BOĞAZIÇI EĞİTİM
SÜRÜCÜ KURSU

📍 Ali Kuşçu Mah. Fatih Cad.
No:25 (Malta Çarşısı İçi) Fatih
☎️ 0212 533 94 10 📞 0507 390 81 71

"ehliyetin okulu"

**SÜRÜCÜ EĞİTİMİ
VE EHLİYETİN
YILLARDIR DEĞİŞMEYEN
TEK ADRESİ**

01

BAY-BAYAN HOCALAR
EŞLİĞİNDE EĞİTİM

03

ÖN KAYIT İLE
İNDİRİM AVANTAJI

02

OTOMATİK VE MANUEL
ARAÇLARDA EĞİTİM

04

KREDİ KARTINA 10 TAKSİT, KARTSIZ
4 TAKSİTLE ÖDEME KOLAYLIĞI

GAYRİMENKUL DANIŞMANLIĞI

Gayrimenkul Danışmanlığı kursu tüm Türkiye'de emlakçılıkla uğraşanların ve uğraşmayı düşünen bireylerin, katılması ve sertifika alması zorunlu bir eğitim programıdır. Halen emlakçılık yapmakta olan kişiler ve yeni emlak bürosu açacak kişilerin bu sertifikaya sahip olmaları gerekmektedir. Kurumumuzdan alacağınız emlakçılık kursu sertifikası Millî Eğitim Bakanlığı onaylı olup için tüm Türkiye'de geçerlidir

- Emlak ile İlgili Temel Kavramlar
- Hukuki ve Ekonomik Boyutta Emlakçılık
- Halkla İlişkiler ve Sosyoloji
- Kadastro Genel Tanımları
- Tapu Genel Tanımları

MORTGAGE BROKERLİĞİ

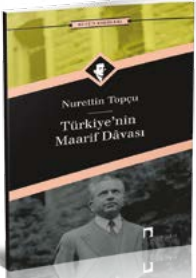
Emlak Danışmanlığı ve Konut Finansmanı Tanıtım ve Pazarlama Temsilciliği (MortgageBrokerliği),hak sahiplerinin talebi üzerine ipotēge dayalı orta ve uzun vadeli finansmanın bulunması, temin edilmesi, alternatif mortgage ürünlerinin araştırılması, her türlü taşınmazın alımı, satımı, kiralanması konularında pazarlama faaliyetlerinin yürütülmesi ve bu işlemlere ilişkin her türlü sözleşmenin oluşturularak işlem öncesi, sırası ve sonrasındaki tüm hizmetlerin ifası ile yine mesleğin konuları içerisinde araştırma, bilirkişilik, danışmanlık, değerlendirme ve temsilcilik hizmetlerinin bütünüdür.

- Gayrimenkul Değerlemesi ve Değerleme İşlemleri
- İnşaat Maliyet Hesapları ve Yapı İşlemleri
- Gayrimenkul Piyasası ve Analizi, Gayrimenkul Finansmanı
- İpotek Kredileri/Değerleme Standartları ve Raporlama/ Örnek Çözüm
- Temel Finans Matematiği
- Yatırım ve Proje Değerleme Esasları

**GAYRİMENKUL DANIŞMANLIĞI
MORTGAGE BROKERLİĞİ**
ÖRGÜN &UZAKTAN

DEGA Kurucusu Müslüm Devci "REsearch Franchise" gayrimenkul hizmetleri sistem yazılımını ve marka tescilini tamamlamış olup 1 Ekim 2016 tarihine kadar Lansman öncesi fiyatlarıyla hizmete sunmuştur.

Türkiye'nin Maarif Davası

Nurettin Topçu

Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011, 208 sayfa.

Bu kitap, modern eğitim olduğunu varsayan sisteme karşı, kaynağını Kur'an'dan alan Anadolu insanının ruh yapısından beslenen Türk mektebi tezli bir eleştiridir. Millet bünyesinde inkılaplar mektepte başlar ve her milletin, kendine özel olan mektebi vardır. Millî mektep, zihniyet ve örfler ile metotları ve müfredat ile, terbiye prensipleri ve psikolojik temeller ile, hatta binasının yapı tarzıyla kendini başka milletlerinkinden ayırır. Bizde vaktiyle medrese millî mektepti. Lakin milletin ruhu ve içtimai inkişafını takip edememiş ve cihanın fikir ve irfan hayatiyle bağlarını çoktan koparmış olduğundan, olduğu yerde enkaz hâlinde yıkıldı, çöktü.

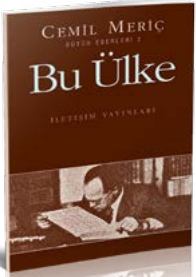

İslâmın Bugünkü Meseleleri

Erol Güngör

Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2011, 264 sayfa.

Yazıldığı dönemde seviyeli bir entelektüel tartışmaya zemin hazırlayan bu kitap hâlâ güncelliğini korumaktadır. Kültürel dönüşümün mahiyeti ve süreçleri üzerine akademik olarak kafa yoran bir sosyal psikoloğun kaleminden çıkan eser medeniyet meselelerinin ele alınması açısından kılavuz mahiyetinde. Yüzyılımızın ikinci yarısı "İslâm'ın Uyanışı" denilen bir olaya şahit oldu. Bu uyanış bir yandan İslâm ülkelerinin siyasi ve iktisadi güç kazanmaları şeklinde ortaya çıkarken, bir yandan da İslamiyet'in bir inanç sistemi ve hayat nizamı olarak bütün dünyanın büyük ilgisini çekmesi şeklinde görünüyor. Bu kitapta işte bu uyanışın sebepleri, görünüşü ve karşılaştığı problemler ele alınmıştır.

Bu Ülke

Cemil Meriç

İletişim Yayınları, İstanbul, 2011, 339 sayfa.

Kitap olarak ilk defa 1974 yılında yayımlanan *Bu Ülke*, Cemil Meriç'in "aynı kaynaktan fışkırdılar" dediği eserler dizisinin önemli bir halkası. "Bir çağın, daha doğrusu bir ülkenin vicdanı olmak, idrakimize vurulan zincirleri kırmak, yalanları yok etmek, Türk insanını Türk insanından ayıran bütün duvarları yıkmak" isteği Cemil Meriç'in düşünme ve yazma çabasına her zaman yön vermiştir. Kabul etmek gerekir ki *Bu Ülke*, bu isteğin belki de en fazla berraklaştığı eseri: "Bu sayfalarda, hayatımın bütünü, yani bütün sevgilerim, bütün kinlerim, bütün tecrübe-lerim var. Bana öyle geliyor ki, hayat denen mülakata bu kitabı yazmak için geldim: etimin eti, kemiğimin kemiği." Bu özgün fikir adamının sürekli etrafında, içinde dolandığı Doğu-Batı sorunu yanında, özellikle sol-sağ kutuplaşmasına ve kalıplaşmasına ilişkin önemli tespitlerini ve aforizmalarını içeriyor *Bu Ülke*.

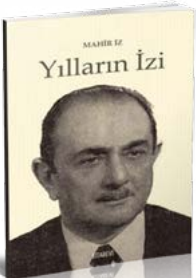

Çocuk Edebiyatı Kültürü

Mustafa Ruhi Şirin

Kök Yayıncılık, Ankara, 2014, 194 sayfa.

Mustafa Ruhi Şirin, 1970'li yıllardan bu yana çocuklar için edebiyat alanında hem teorik hem de kurmaca çalışmalar yapan bir isim. Şirin, *Çocuk Edebiyatı Kültürü*'nde, çocuk edebiyatından yararlanmanın boyutları yorumlanıyor. Kitapta ayrıca, kitle iletişim araçlarının okuma alışkanlığına ve çocuk edebiyatına etkileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendiriliyor. Değişen çocukluk ve değişen çocuk edebiyatını merkeze alan kitap, Türkiye'de çocuk edebiyatı kültürü sisteminin nasıl kurulacağını ve okuma alışkanlığı sarmalının nasıl çözüleceğini irdeliyor.

Yılların İzi

Mahir İz

Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2015, 516 sayfa.

Mahir İz, Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin soyadına uygun olarak 'iz' bırakmış seçkin ilim, fikir ve gönül adamlarından biriydi. Mehmet Âkif'in en yakın dostlarından. Ömrü boyunca hocalık yapmış, binlerce öğrenci yetiştirmişti. Kendisi bu kitabı hakkında şunları söylüyor: "Hatıralarımı yazmama talebem, dostlarım ve yakınlarım sebep oldu. Sınıfta yahut herhangi bir mecliste sırası gelip, yaşadığım bir vakayı anlatacak olsam, orada bulunanlar bunları muhakkak tespit etmemi isterlerdi. Başladım, sekiz sene ara verdim. Tekrar başladım, yine iki sene aralandı."

Ben Nesli

Jean M. Twenge

Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2009, 384 sayfa.

Yazdıklarıyla hep manşet olan psikolog ve toplum yorumcu Dr. Jean M. Twenge, 1970, 1980 ve 1990'larda doğan *Ben Nesli* mensubu gençlerin hoşgörülü, öz güvenli, açık fikirli ve hırslı fakat bir o kadar da sinik, depresif, yalnız ve kaygılı olduğunu bu kitapla ortaya koyuyor. Kendisi de bir *Ben Nesli* mensubu olan Dr. Twenge, kitabında gençliğin genel karakterini büyük ölçüde değiştirerek günümüz toplumunda birey olma kavramına bambaşka bir bakış açısı getirdi. Bir yanda bu neslin iddialı ben-merkezçiliği, diğer yanda ise rekabet içindeki dünya pazarları, yüzyılımızın başlıca meselelerinden biri. Tartışmalı, eğlenceli ve çözüm önerici kitap, bir önceki nesle çocukları hakkında fikir vermekle kalmayıp 10'lu, 20'li ve 30'lu yaşlardakilerin kendilerini daha iyi anlamalarına da yardımcı oluyor.